

2021

ROČENKA ÚSTAVNÍHO SOUDU

ROČENKA
ÚSTAVNÍHO SOUDU
2021

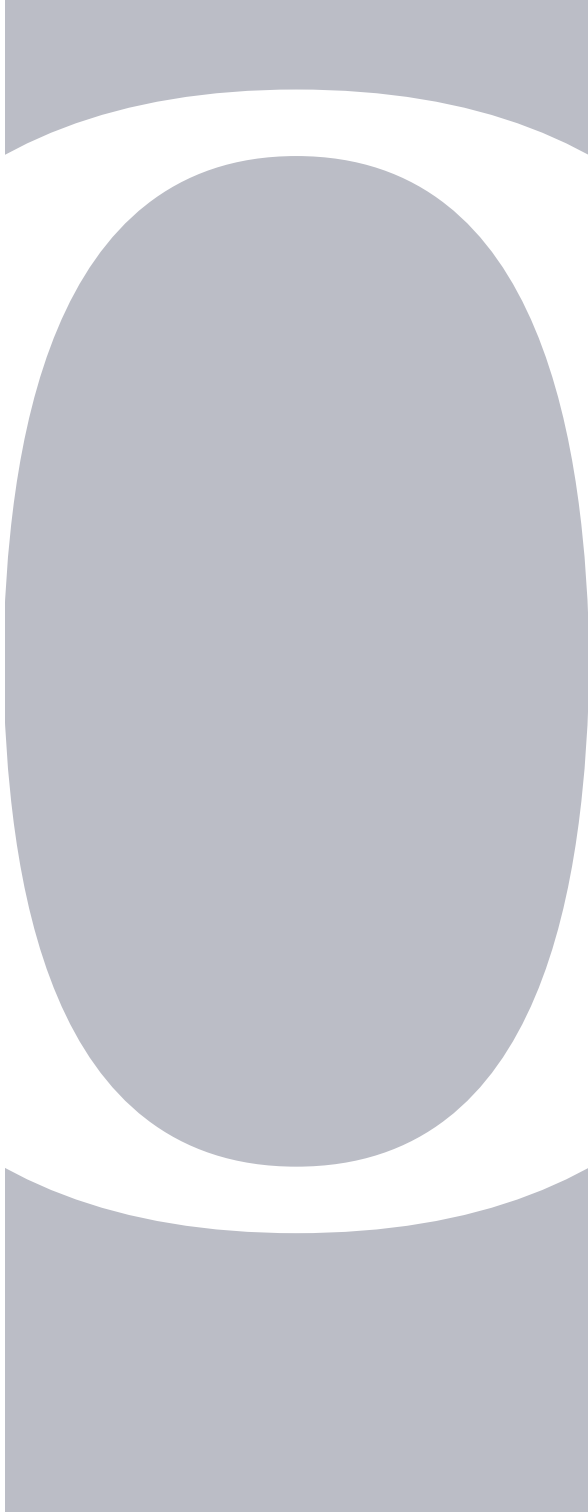
© Ústavní soud České republiky

© Foto: Ústavní soud, Jan Symon, Vladimír Novotný, Kancelář
prezidenta Slovenské republiky, Ministerstvo zahraničních
věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky, Ústavní soud
Lotyšska, Evropský soud pro lidská práva, Václav Šálek,
Památník Terežín, David Bernard, Monika Hlaváčová

ISBN 978-80-87687-31-4

*„Nikomú nesmí byť spôsobená ujma na právach
pro uplatňovanie jeho základných práv a svobod.“*

(čl. 3 odst. 3 Listiny základných práv a svobod)

OBSAH

1. ÚVODNÍ SLOVO	6	5. PRÁVNÍ ÚPRAVA A VNITŘNÍ PŘEDPISY	62
2. ÚSTAVNÍ SOUD – ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ	10	Ústavní pořádek a zákon o Ústavním soudu	63
3. ROZHODOVACÍ ČINNOST V ROCE 2021	20	Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu	63
Základní ústavní principy	21	Sbírka zákonů	64
Základní práva a svobody	27	Sbírka právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů	67
Politická práva	35	Vnitřní předpisy	67
Hospodářská a sociální práva	38	6. MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE A VNĚJŠÍ VZTAHY	70
Právo na soudní a jinou právní ochranu	44	Konference evropských ústavních soudů a její XVIII. kongres	71
Právo na samosprávu	52	Účast zástupců Ústavního soudu na mezinárodních konferencích a fórech a cesty do zahraničí	73
4. STATISTIKA ROZHODOVACÍ ČINNOSTI V ROCE 2021	54	Návštěvy v sídle Ústavního soudu v Brně	75
Statistika rozhodování Ústavního soudu v roce 2021	55	Fotografická příloha	78
Průměrná délka řízení u věcí skončených v letech 2006–2021	57	7. POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ A VZTAH K MÉDIÍM	112
Průměrná délka řízení u věcí skončených v roce 2021	57	Poskytování informací	113
Veřejná ústní jednání	58	Statistiky žádostí o informace	115
Věcná struktura návrhů na zahájení řízení v roce 2021	58	Vztah k médiím	118
Statistika z pohledu návrhů na zahájení řízení a ostatních podání	59	Fotografická příloha	122
Vývoj počtu podání v letech 1993–2021	60	8. ROZPOČET ÚSTAVNÍHO SOUDU V ROCE 2021	130
		9. PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNÁ BUDOVA ÚSTAVNÍHO SOUDU KONEČNĚ BEZ BARIÉR	134
		Fotografická příloha	136

ÚVODNÍ SLOVO

Vážené čtenářky a vážení čtenáři ročenky Ústavního soudu,

po roce opět držíte v rukou výběr ze zásadních událostí, které se v roce 2021 odehrály v rámci činnosti Ústavního soudu. Ačkoliv jsem v loňském roce psal o tom, že pandemie covid-19 snad brzy skončí a čeká nás návrat ke klidnějším časům, přání se s realitou neprotnulo. Bohužel. I proto byla velká část naší práce s epidemií spojena, reagovala na ni nebo jí byla ovlivněna.

Tuto reflexi – chtě nechtě – přináší i ročenka Ústavního soudu za rok 2021. Na Joštově 8 jsme tedy celý uplynulý rok chodili v respirátorech, až do dubna byly nálezy vyhlášovány bez přítomnosti veřejnosti, kdo mohl, pracoval z domova nebo na směny a sociální, kulturní, vzdělávací či odborné aktivity byly utlumeny na samotné minimum ve prospěch zajištění soudního rozhodování jakožto páteřní a prioritní funkce. Chtělo by se napsat, že veškerá opatření, restrikce a postupy vedly ke kýženému výsledku a další epidemický rok jsme všichni přečkali ve zdraví.

Bohužel nepřečkali.

Několik kolegyně a kolegů bojovalo s velmi vážným průběhem této nemoci a následky si nesou dodnes. V březnu 2021 si ale covid-19 vybral cenu nejvyšší – život naší kolegyně JUDr. Dagmar Hudcové. Paní doktorka byla přes čtvrt století vedoucí soudního odboru Ústavního soudu, byla i jeho srdcem a motorem a pro nás ostatní bývala nepostradatelným rádcem a mentorem ve věcech spisových. Její ztráta nás všechny zaskočila a o to víc bolela. Do doby, než byla ve výběrovém řízení nalezena nová vedoucí soudního odboru, vedl několik měsíců soudní odbor JUDr. Petr Chládek, který jej dokázal kormidlovat složitým obdobím karantén, směn a personální nedostatečnosti. Znovu se ukázalo, že Ústavní soud není jen institucí, ale také sepětím lidí, kterým na jejich práci, a s tím spojených osudech soudu, skutečně záleží.

Z hlediska rozhodovací činnosti se potvrdil trend roku 2020, tedy mírný pokles počtu návrhů na zahájení řízení, který se v roce 2021 zastavil na čísle 3 532. Menší tlak nově napadlých věcí umožnil zásadním způsobem redukovat počet věcí nevyřízených, jichž bylo ke konci roku jen mírně nad sedm set, tedy v průměru

padesát neskončených věcí na jednoho soudce. Uvážíme-li, že ještě před pěti lety měl každý ze soudců v průměru více než 113 neskončených věcí, jde o velmi dobrou vizitku pracovitosti a efektivy soudců a jejich týmů.

Rok 2021 přinesl i řadu zajímavých rozhodnutí, bylo ostatně vyhlášeno celkem 219 nálezů (z toho 183 alespoň částečně vyhovujících navrhovatelí). Přes toto mohutné číslo byl jeden z nálezů diskutovanější, známější a nebojím se říct, že i kritizovanější než ostatní. Byl to nález sp. zn. Pl. ÚS 44/17 vyhlášený dne 3. února 2021, jímž Ústavní soud zrušil část zákona o volbách do Parlamentu České republiky. Důvodem byla skutečnost, že ačkoliv tehdejší členění volebního území na různě velké volební kraje nebylo samo o sobě neústavní, spolu s dalšími prvky volebního systému porušovalo principy rovnosti hlasů a rovnosti šancí kandidujících politických stran, což Ústavní soud neústavním shledal, stejně jako stanovení uzavíracích klauzulí pro koalice politických stran. Byť bylo rozhodnutí přijato jen půl roku před volbami do Poslanecké sněmovny, obě parlamentní komory se shodly na nové právní úpravě, podle níž volby řádně a včas proběhly. Temná proroctví mnoha akademických i politických sýčků o rozvratu politického a volebního systému v naší zemi tak vzala za své. O tomto i dalších rozhodnutích se dočtete v části věnované rozhodovací činnosti Ústavního soudu.

Jako červená nit se životem Ústavního soudu v posledních čtyřech letech táhlo předsednictví Konference evropských ústavních soudů. Této mezinárodní justiční organizaci jsme předsedali od roku 2017 a v roce 2020 měl přijít vrchol předsednictví v podobě 18. kongresu pořádaného v Praze. Ale, jako již mnohokrát, měla i tentokrát navrch pandemie. Kongres byl dvakrát odložen a nakonec, z důvodu tlaku času, narůstajících nákladů a nejisté perspektivy, rozhodly členské soudy o jeho konání on-line. Na konci loňského února se tedy kongres uskutečnil ve virtuální podobě, s předtočenými vystoupeními zahraničních řečníků a streamovaný živě ke dvěma stovkám pozvaných hostů. Úvod a závěrečný blok moderoval předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský, místopředseda Jaroslav Fenyk představil posluchačům z titulu své funkce generálního zpravodaje XVIII. kongresu CECC Generální zprávu, věnující se vztahu národních a nadnárodních katalogů lidských práv, a zbylé konferenční bloky moderovali soudci Jiří Zemánek a David Uhlíř. Přes všechna omezení a komplikace vzbudil

kongres a jeho organizace jednoznačně pozitivní reakce, což nám bylo náplastí za to, že dlouhé měsíce připravovaná akce neměla korunu v podobě živého potlesku čtyřiceti delegací ústavních soudů.

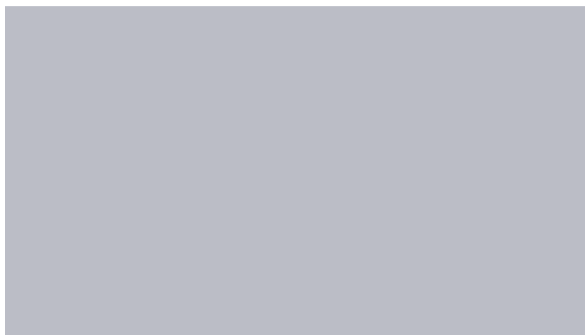
Na podzim zvolilo Parlamentní shromáždění Rady Evropy soudkyni Ústavního soudu Kateřinu Šimáčkovou členkou Evropského soudu pro lidská práva, a ta se proto dne 10. prosince 2021 vzdala funkce soudkyně Ústavního soudu. Nenašel by se mezi námi asi nikdo, kdo by jí to nepřál, protože pro svoji novou funkci má ty nejlepší jazykové, odborné i lidské předpoklady. Chybět ale bude. Nejen jako osobnost a jedna z výrazných tváří Ústavního soudu, ale také jako jedna z patnácti soudkyň a soudců; její křeslo zatím zůstává prázdné. Přejme si, aby prezident republiky vybral její nástupkyni nebo nástupce nejen moudře, ale i bez zbytečného odkladu. Pomůže to nejen Ústavnímu soudu, ale i těm, kdo se na Ústavní soud obracejí s žádostí o ochranu svých práv a svobod.

Rok 2022 a jeho ročenka nám pak jistě přinesou odpovědi na současné otázky a určité i otázky zcela nové. To ale až za rok. Do té doby přeji čtenářkám a čtenářům naší ročenky pevné zdraví, optimismus a příjemné chvíle strávené čtením následujících stránek.

Vlastimil Göttinger,
generální sekretář Ústavního soudu

ÚSTAVNÍ SOUD –
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA
A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Organizační struktura a personální obsazení

Personální obsazení Ústavního soudu v roce 2021, v organizační struktuře dle jednotlivých senátů:

Funkcionáři Ústavního soudu:

Předseda Ústavního soudu	JUDr. Pavel Rychetský, dr. h. c.
asistenti	JUDr. Blanka Baráková, Ph.D. JUDr. Tomáš Herc, Ph.D., LL.M. Mgr. Kateřina Studecká (do 13. 8. 2021) Mgr. Nela Čekalová, LL.M. (od 16. 8. 2021)
vedoucí kanceláře předsedy	Jitka Chmelová Mgr. Regina Kirkingová, DiS.
poradce – specialista na občanské hmotné a procesní právo	JUDr. Vladimír Kůrka
interní auditor	Mgr. Martina Prudíková
pověřenec pro ochranu osobních údajů a dozorový pracovník v oblasti soudních pravomocí	Mgr. Danuše Šulcová (do 27. 7. 2021) Mgr. Martina Prudíková (od 1. 9. 2021)
auditor kybernetické bezpečnosti	Mgr. Danuše Šulcová (do 27. 7. 2021, od 15. 11. 2021)

Místopředseda Ústavního soudu	prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc., Univ. Priv. Prof.
asistenti	JUDr. David Hejč, Ph.D. Mgr. et Mgr. Bc. Jana Poráčková, Ph.D. Mgr. Bc. Veronika Vlčková JUDr. Jan Provazník, Ph.D. JUDr. Hana Šulová
vedoucí kanceláře místopředsedy	Naděžda Řeháčková

Místopředsedkyně Ústavního soudu	JUDr. Milada Tomková
asistenti	doc. JUDr. Michal Bartoň, Ph.D. JUDr. Jiřina Gojová (do 30. 6. 2021) Mgr. Petra Langášková (od 7. 10. 2021) Mgr. et Mgr. Lubomír Majerčík (od 1. 8. 2021) Mgr. Petr Kilian doc. JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D.
vedoucí kanceláře místopředsedkyně	Michaela Vrbová

I. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Tomáš Lichovník
asistenti	Mgr. Jan Chudoba Mgr. et Mgr. Robert Jakubíček doc. JUDr. PhDr. Robert Zbíral, Ph.D. Mgr. Martin Pospíšil
vedoucí kanceláře soudce	Vladimíra Matulová (do 30. 6. 2021) Iva Oherová (od 1. 7. 2021)

Soudce	JUDr. Jaromír Jirsa
asistenti	Mgr. Martin Malý (od 1. 9. 2021) JUDr. Lenka Pekařová JUDr. Marek Pivoda (do 31. 8. 2021) Mgr. Ing. Václav Štanglica
vedoucí kanceláře soudce	Jana Němečková

Soudce	prof. JUDr. Vladimír Sládeček, DrSc.
asistenti	JUDr. Ludmila Čiháková (od 1. 7. 2021) JUDr. Klára Hamuľáková, Ph.D. (od 1. 7. 2021) doc. JUDr. Helena Hofmannová, Ph.D. JUDr. Jiřina Kovaříková (do 22. 6. 2021) doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc. doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D. JUDr. Ondřej Vícha, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Lenka Kubacká

II. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Ludvík David, CSc.
asistenti	Mgr. Kristina Blažková (do 20. 8. 2021) JUDr. Eva Heinrichová, Ph.D. Mgr. Olga Konvalinová, DiS. (od 1. 9. 2021) JUDr. Martina Kuloglija Podivínová Mgr. Petra Lehotská (do 30. 9. 2021)
vedoucí kanceláře soudce	Ivana Šmerdová

Soudce	JUDr. David Uhlíř
asistenti	Mgr. Kamila Abbasi JUDr. Martin Dostál Mgr. Robert Kaňka JUDr. Eva Petrilaková (do 31. 1. 2021) JUDr. Sylvie Pokorná JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D. (od 1. 2. 2021 do 31. 10. 2021) Mgr. Adéla Slavíková (od 1. 11. 2021)
vedoucí kanceláře soudce	Mgr. Bc. Jana Drdlová

Soudkyně	JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D. (do 10. 12. 2021)
asistenti	JUDr. Jakub Drápal, MPhil (do 31. 1. 2021) Mgr. Lenka Kříčková (do 10. 12. 2021) Mgr. Hana Lupačová, Ph.D. (do 10. 12. 2021) Mgr. et Mgr. Tereza Papoušková, Ph.D. (do 10. 12. 2021) Mgr. Vojtěch Procházka (do 10. 12. 2021) Mgr. Zuzana Vikarská, Ph.D., MJur, MPhil (do 10. 12. 2021)
vedoucí kanceláře soudce	Jitka Kučná

III. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Radovan Suchánek, Ph.D.
asistenti	JUDr. Otto Dostál JUDr. Viktor Gazda JUDr. Tomáš Grygar JUDr. Alena Kandalcová, Ph.D. Mgr. Tereza Ordeltová
vedoucí kanceláře soudce	Eleni Kameníková

Soudce	doc. JUDr. Vojtěch Šimíček, Ph.D.
asistenti	Mgr. Iva Hnátková (od 1. 3. 2021) doc. JUDr. Ondřej Svaček, Ph.D., LL.M. Mgr. et Mgr. Tereza Šimková (do 28. 2. 2021) JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D. doc. JUDr. PhDr. Robert Zbíral, Ph.D. Mgr. Jiří Zeman
vedoucí kanceláře soudce	Jana Kadlečková

Soudce	JUDr. Ing. Jiří Zemánek, CSc.
asistenti	Mgr. Anežka Cirklová Mgr. Kamila Kouřilová JUDr. Martin Sláma Mgr. Jana Týčová
vedoucí kanceláře soudce	Monika Zbořilová

IV. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
asistenti	Mgr. Zdeněk Odehnal JUDr. Renata Rázková, Ph.D. Mgr. Michaela Štefková
vedoucí kanceláře soudce	Iveta Dvořáková

Soudce	prof. JUDr. Josef Fiala, CSc.
asistenti	JUDr. Ing. Radovan Dávid, Ph.D. JUDr. Mgr. Daniel Novák, Ph.D. Mgr. Bc. Petr Závadský Mgr. Jiří Zeman
vedoucí kanceláře soudce	Bc. Gabriela Uhlířová

Soudce	prof. JUDr. Jan Filip, CSc.
asistenti	Mgr. Štěpán Bubník, Ph.D. Mgr. Jiří Novák JUDr. Dominik Židek, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Jitka Štíhová

Na rozhodovací činnosti Ústavního soudu se kromě soudců a jejich asistentů podílely i odborné útvary Ústavního soudu řízené generálním sekretářem JUDr. Vlastimilem Göttingerem, Ph.D., a to:

- analytický odbor v čele s vedoucím odboru Mgr. et Mgr. Lubomírem Majerčíkem, LL.M., dále ve složení Mgr. et Mgr. Robert Jakubíček (analytik a zástupce vedoucího odboru), analytici JUDr. Petra Fousková, Mgr. Tereza Franková (od 1. 10. 2021), Mgr. Martina Grochová, Ph.D. (od 29. 3. 2021), Mgr. et Mgr. Veronika Janáková (do 18. 6. 2021), Mgr. Kamila Kouřilová, Mgr. Petra Lehotská (od 1. 10. 2021), Mgr. Martin Malý (od 1. 6. 2021 do 31. 8. 2021), Mgr. et Mgr. Lucie Matoušová, dále Mgr. Petra Lehotská (poradce), Mgr. Tereza Ordeltová (poradce), JUDr. Helena Pietriková (poradce pro vydávání SbNU), JUDr. Jana Nováková (poradce pro vydávání SbNU), referentky Lenka Strnadová a Bc. Marie Žižlavská a knihovnice Mgr. Ludmila Cílečková, Mgr. Kateřina Krčálová Konečná, DiS. (do 31. 1. 2021 knihovník, specialista, od 1. 2. 2021 vedoucí oddělení knihovny) a Miroslava Kusáková,
- soudní odbor v čele s vedoucí odboru JUDr. Dagmar Hudcovou (do 5. 3. 2021) a JUDr. Danou Haisovou (od 1. 8. 2021), ve složení JUDr. Petr Chládek (poradce pro správní agendu a zástupce vedoucí odboru), JUDr. Vlasta Vagaiová (specialistka), vedoucí soudních kanceláří Šárka Brenkusová, Jitka Borýsková, Marcela Čapková, Andrea Kovaříková, Markéta Putnová, Mgr. Hana Wohlgemuthová, Iva Oherová (do 30. 6. 2021 vedoucí soudní kanceláře/pracovník spisovny), Barbara Melichová (od 1. 7. 2021 vedoucí soudní kanceláře/pracovník spisovny) a pracovnice oddělení evidence Eva Krátká, Tereza Kněžíčková (od 1. 5. 2021), Jarmila Knötigová, Barbara Melichová (do 30. 6. 2021) a Hana Zavřelová,
- odbor vnějších vztahů a protokolu v čele s vedoucím odboru Mgr. Pavlem Dvořákem, Ph.D., a dále s JUDr. Miroslavou Číhalíkovou Sedláčkovou, tiskovou mluvčí, Mgr. Pavlou Bulíčkovou Procházkovou, specialistkou pro mezinárodní vztahy (do 30. 6. 2021) a Kristinou Krejčovou, DiS., referentkou odboru,
- přímo podřízená zaměstnankyně Mgr. Iva Hnátková, právník, specialista na poskytování informací (do 28. 2. 2021), Mgr. Zdeňka Koukalová, právník, specialista na poskytování informací (od 1. 4. 2021).

Kancelář generálního sekretáře vedla Renata Janíčková.

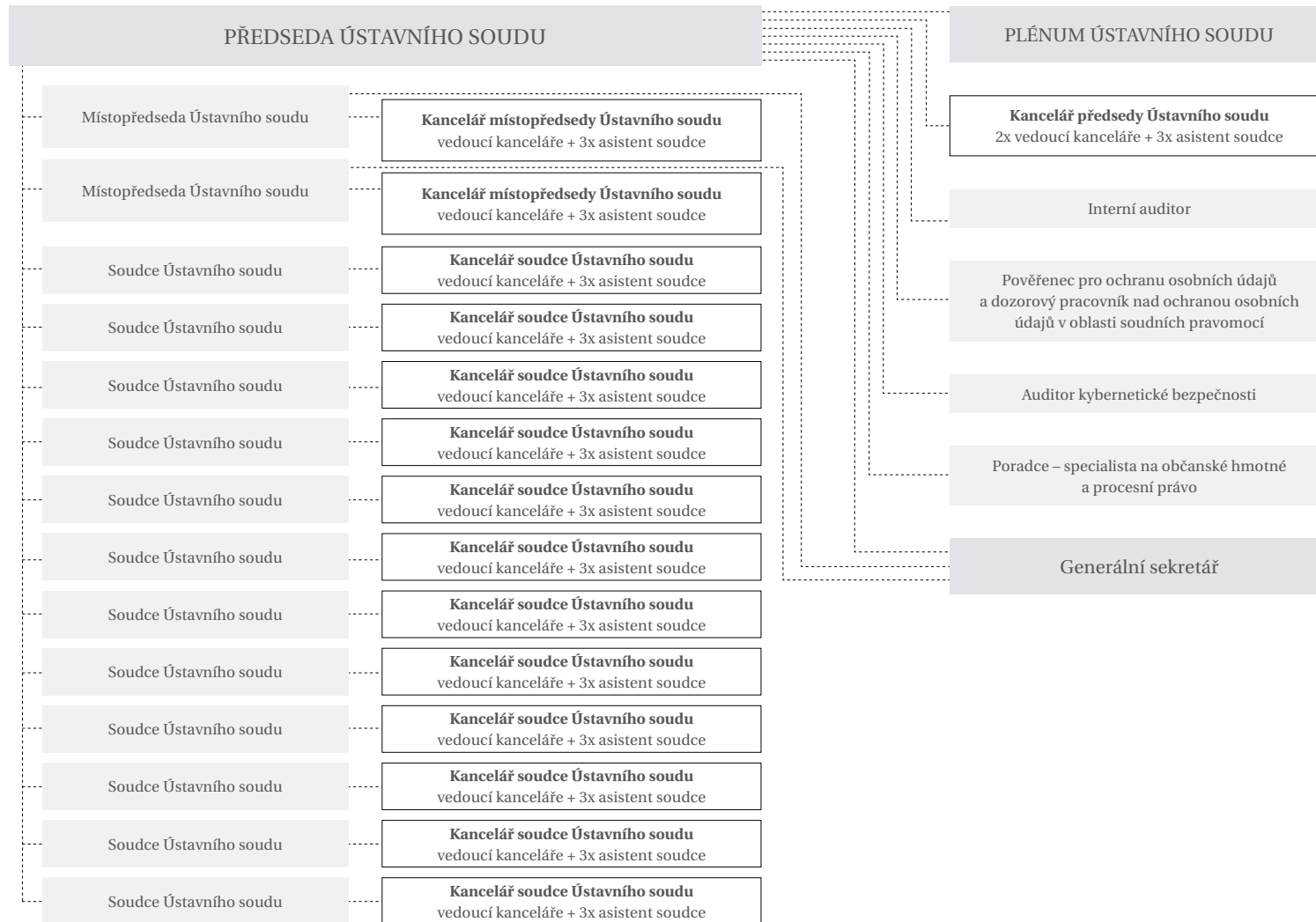
Organizačně-provozní zázemí Ústavního soudu zajišťovaly organizační útvary řízené generálním sekretářem Ústavního soudu.

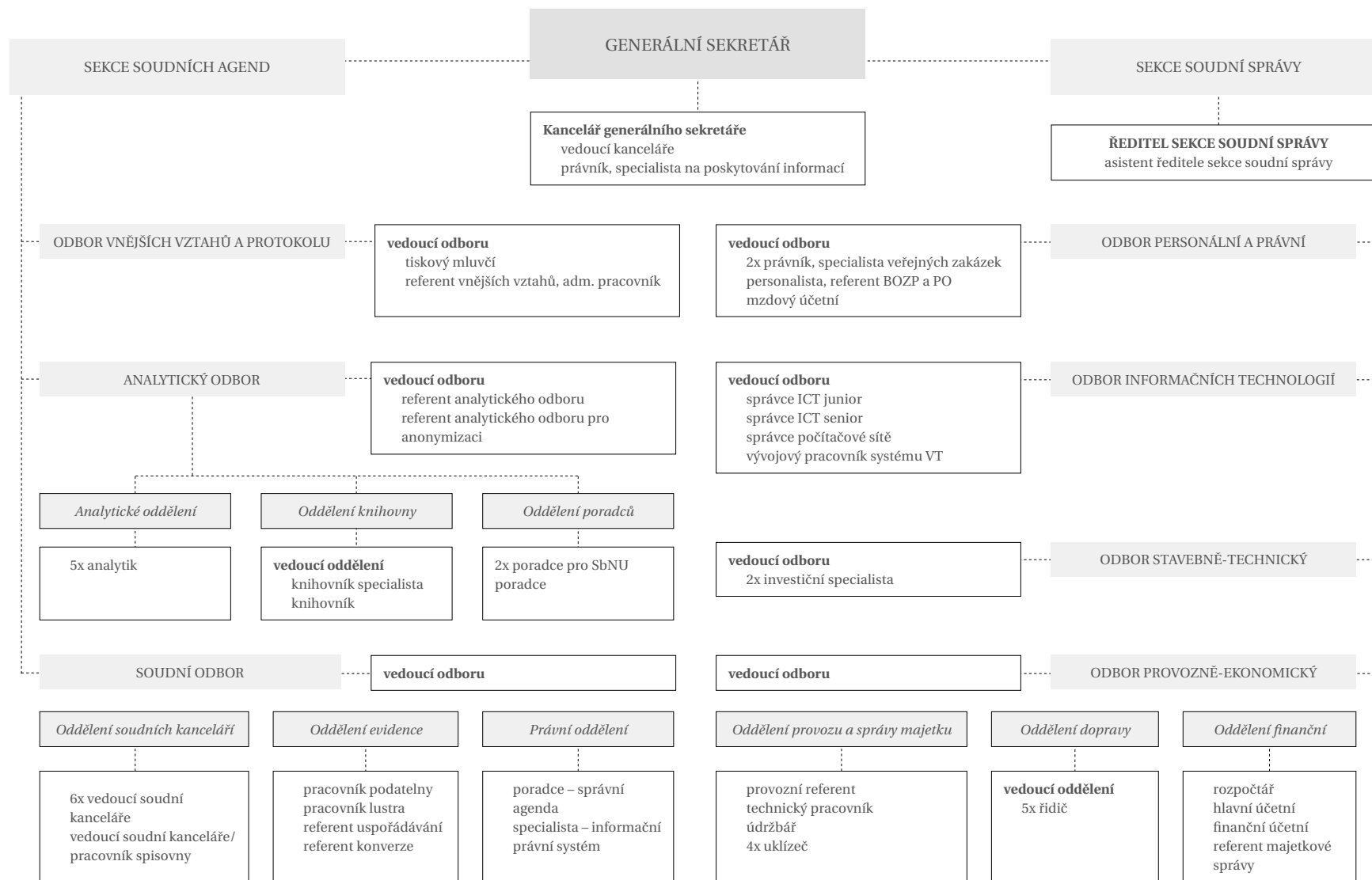
Sekce soudní správy, v čele s ředitelem sekce Ing. Františkem Konečným, členěna na níže uvedené odbory a oddělení:

- odbor personální a právní, v čele s vedoucí Mgr. Markétou Kratěnovou, ve složení Mgr. Martina Holotňáková (právník, specialista veřejných zakázek), Mgr. Danuše Šulcová (právník, specialista veřejných zakázek - do 27. 7. 2021), Ing. Barbara Šebková (personalista - do 30. 9. 2021), Romana Loudová (personalista od 1. 10. 2021) a Svatava Moučková (mzdová účetní),
- odbor informačních a komunikačních technologií v čele s vedoucím Ing. Lukášem Černotou a zaměstnanci Ing. Ivanem Balusem (správce sítě), správci informačních technologií Bc. Davidem Krevem, Ing. Andrejem Urbancem a Ing. Daliborem Skopalem (vývojový pracovník výpočetní techniky),
- odbor stavebně-technický, řízený Ing. Jitkou Balíkovou, Ph.D., s investičními specialisty Ing. Ditou Smolkovou Úlehlovou a Ing. Liborem Šteffkem,
- odbor provozně-ekonomický v čele s vedoucím Ing. Markem Blažkem, jemu přímo podřízené zaměstnankyně Bc. Irena Hořavová (rozpočtářka), Mgr. Yveta Tesařová (hlavní účetní), Lenka Kolaříková (finanční účetní), Bc. Marie Žilková (referent majetkové správy a koordinátor úklidových prací), dále členěn na:
- oddělení provozu a správy majetku ve složení Michal Burian (provozní referent), Janusz Pawlik (údržbář), Ing. Miloš Šikula (technický pracovník) a uklízečky Renata Křištofová, Vladimíra Listová, Marie Pojerová (od 1. 5. 2021 do 31. 10. 2021), Jana Milotová a Jiřina Vaněčková,
- oddělení dopravy, řízené vedoucím oddělení Janem Havlíkem, s řidiči Antonínem Geršlem, Mgr. Liborem Havlíčkem, Romanem Matyusem, Milanem Obršlíkem a Petrem Žákem.

Sekretariát ředitele sekce soudní správy vedla Romana Loudová (do 30. 9. 2021) a Simona Stebelová (od 1. 12. 2021).

Organizační struktura

ROZHODOVACÍ ČINNOST
V ROCE 2021

Rozhodovací činnost se v každém roce přirozeně liší dle věcí, s nimiž se navrhovatelé na Ústavní soud obracují. Rozhodnutí zachycená na následujících řádcích proto mohou navazovat na judikaturu z předchozích let, ale také mohou odrážet aktuální trendy a přinášet nová témata a perspektivy. Předkládaný přehled judikatury představuje to nejzajímavější z dílny Ústavního soudu v roce 2021. Úplnou představu si lze však učinit teprve vyhledáním rozhodnutí na webových stránkách Ústavního soudu či ve Sbírce nálezů a usnesení.

Základní ústavní principy

Demokratický právní stát

Česká republika je jako demokratický právní stát definována v čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“). Tento článek představuje určitý generální a uvozující princip, na který se váže celá řada subprincipů, z nichž některé jsou na ústavní rovině upraveny výslovně, jiné jsou pak dovozovány judikaturou Ústavního soudu.

Ustanovením čl. 1 odst. 1 Ústavy jsou spojeny v jeden celek dva principy – demokratický a právněstátní. V podmínkách České republiky se tak demokratické principy subtilně mísí s požadavky konstitucionalismu, jenž má svůj hlavní zdroj v liberálním politickém myšlení moderní doby. Platí proto zároveň, že nemůže být legitimní žádný jiný režim než režim demokratický (nález sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993) a že je nutno vycházet z priority občana před státem, a tím i z priority základních občanských a lidských práv a svobod (nález sp. zn. Pl. ÚS 43/93 ze dne 12. 4. 1994). Proto je také třeba, jak vyplývá z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012, vykládat naši demokracii materiálním způsobem.

K mnoha otázkám demokratického právního státu se Ústavní soud vyjádřil v hojně diskutovaném „**volebním**“ **nálezu** sp. zn. Pl. ÚS 44/17 ze dne 2. 2. 2021 (viz také specializovanou podkapitulu níže). Jím částečně vyhověl návrhu skupiny senátorů na zrušení některých ustanovení zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Podrobně se v něm věnoval obecným principům a východiskům volebního práva, mezím přezkumu ústavnosti volebního zákonodárství, ústavnímu požadavku poměrného zastoupení ve volbách do Poslanecké sněmovny a vztahu jednotlivých prvků volebního systému. Ochrana politické soutěže se dle pléna projevuje ve třech rovinách. Ústavní soud musí respektovat zachování požadavků rovnosti (čl. 18 odst. 1 Ústavy, čl. 21 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, dále též jen „Listina“) a ochrany menšiny (čl. 6 Ústavy) v přístupu do zákonodárného sboru, jak to vyžaduje zásada poměrného zastoupení nejen z hlediska tzv. malých politických stran. Současně však je třeba vidět, že jinak proti sobě stojící politické strany v zákonodárném sboru mohou mít i společný zájem na tom, aby omezily šance mimoparlamentních stran se do něj dostat. Pouhá zkušenost, že z velkých stran se mohou stát strany malé (vláda na čas zejména podle čl. 21 odst. 2 Listiny), není právně přijatelnou zárukou toho, že se tak nebude dít, tedy že k takové manipulaci nebude docházet. Konečně třetím hlediskem (třetí plochou) je stanovení pravidel, která omezují svobodu výběru na straně voličů (přísně vázané kandidátní listiny, omezený počet preferenčních hlasů, nepřímá uzavírací klauzule, různá velikost volebních krajů, a tím i šancí voličů). Všechny tyto aspekty je nutno hodnotit v komplexu přezkumu ústavnosti napadeného zákona ve spojení s ostatními požadavky na férovou úpravu voleb a volebního práva.

V posuzované věci šlo o napadení právní úpravy provádějící požadavky zásad poměrného zastoupení a principů volebního práva. Dle Ústavního soudu musí přezkum brát ohled na zachování všech ústavních kautel vyžadovaných při úpravě politické soutěže obecně a volební soutěže zvlášť, jak to v případě uplatnění politických práv zaručují čl. 5 a 6 Ústavy a čl. 3 odst. 1, čl. 21 a 22 Listiny tak, aby v této soutěži nebyly znevýhodňovány menší politické strany, popř. vyřazování politických konkurentů, jak to v posuzované věci namítala navrhovatelka. Je to o to závažnější, že v rámci politické soutěže jsou volby klíčovým prostředkem realizace suverenity lidu a práva na účast na správě veřejných věcí (čl. 2 odst. 1 Ústavy a čl. 21 odst. 1 Listiny). Právě sdružování se v politických stranách a politických hnutích slouží občanům k účasti na politickém životě společnosti a zejména na vytváření zákonodárných sborů. Protože právě takováto sdružení jsou již z povahy věci nositeli práva na poměrné zastoupení v Poslanecké sněmovně podle čl. 18 odst. 1 Ústavy (zde dochází k subjektivizaci zásady volebního práva). Princip rovnosti volebního práva zde musí být vztažen nejen na výkon volebního práva občanů, nýbrž

i na účast politických stran ve volební soutěži v širším smyslu, tedy i v pravidlech pro účast v ní a pro zjištění volebního výsledku.

Vzhledem k tomu, že pravidlo vlády na čas podle čl. 21 odst. 2 Listiny se může reálně uplatnit jen při zachování těchto požadavků, je ochrana ústavnosti zákonné úpravy volebních pravidel zásadním problémem demokratického právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy, neboť volební soutěž a zjištění jejího výsledku podle pravidel, která si nastaví většina ve svůj prospěch v rozporu s požadavky ústavního pořádku, jsou pouze fiktivní, zejména není-li volební zákonodárství též relativně stabilní. Ústavní soud ve své funkci soudního orgánu ochrany ústavnosti podle čl. 83 Ústavy je proto povolán v každé situaci nastavení a zachování těchto zásad a pravidel (spolu s ostatními součástmi soudní moci) ochránit, ukáže-li se – jako v nyní posuzované věci – že většina se otázkou právní úpravy, která by odstranila namítané ústavní vady volebního zákonodárství, odmítá zabývat.

K základním ústavněprávním principům patří i **princip právní jistoty**. Jím se Ústavní soud zabýval na půdorysu zkoumání vad legislativního procesu, jež měly být podle skupiny senátorů důvodem pro zrušení zákona č. 609/2020 Sb., označovaného rovněž jako „daňový balíček“. Jeho obsahem zejména bylo, že rušil tzv. superhrubou mzdu a místo ní zavedl zdanění příjmů fyzických osob sazbami 15 a 23 %. Vady legislativního procesu spatřovala navrhovatelka v tom, že napadený zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů i přesto, že nebyl podepsán prezidentem republiky, ale byl vrácen Poslanecké sněmovně k novému hlasování. V této souvislosti poukázala na přípis prezidenta zaslaný předsedovi Poslanecké sněmovny, který považuje podle obsahu za tzv. suspenzivní veto, tedy akt obsahující projev vůle prezidenta vrátit přijatý zákon ve smyslu čl. 50 odst. 1 Ústavy. Ústavní soud předeslal, že ctí zásadu zdrženlivosti a ruší právní úpravu výjimečně, nebyla-li v rámci zákonodárského procesu dodržena jeho esenciální pravidla a pochybení dosahuje ústavněprávních rozměrů. K takovému závěru však Ústavní soud v této věci nedospěl.

Podle čl. 50 odst. 1 Ústavy má prezident právo vrátit přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen. Podle čl. 50 odst. 2 Ústavy o vráceném zákonu hlasuje Poslanecká

sněmovna znovu. Vzhledem k tomu, že jde o projev vůle představitele výkonné moci – ústavního orgánu, který tímto postupem uplatňuje svoje oprávnění, kterým významným způsobem vstupuje do činnosti moci zákonodárné, musí být projev vůle prezidenta k uplatnění tohoto jeho oprávnění jednoznačný do té míry, že prakticky neskýtá prostor pro jiný výklad než ten, že je jím vyjádřena vůle uplatnit suspenzivní veto. Je na samotném prezidentovi, aby v případě, kdy chce uplatnit svoje oprávnění vrátit zákon k novému hlasování, tak učinil jasným, jednoznačným, a tedy nezaměnitelným způsobem. Posouzení jen úkonů uplatněných tímto způsobem jako veta je zajištěním právní jistoty v zákonodárství.

Z uvedených hledisek posoudil Ústavní soud přípis prezidenta a dospěl k závěru, že nejde o uplatnění suspenzivního veta, neboť jde o takový projev vůle prezidenta, který reálně umožňuje jiný výklad než ten, že šlo o vrácení napadeného zákona k novému hlasování, a to výklad, kterého se dovolává prezident sám. Podle vyjádření Poslanecké sněmovny, vlády, ale také především prezidenta došlo přípisem ze dne 28. 12. 2020 k projevu vůle prezidenta napadený zákon nepodepsat a současně jej ani nevrátit k novému hlasování v Poslanecké sněmovně, nýbrž jej postoupit předsedovi Poslanecké sněmovny za účelem jeho vyhlášení ve Sbírce zákonů. Z ústavní praxe i judikatury Ústavního soudu vyplývá, že podpis prezidenta není podmínkou vyhlášení zákona, přestože prezident je k podpisu přijatého návrhu zákona ústavně povinen. Návrh skupiny senátorů na zrušení daňového balíčku tedy Ústavní soud zamítl.

K dalším důležitým základním ústavním principům patří **požadavek rovnosti**. Ten hrál klíčovou roli při posuzování ústavnosti pandemického zákona v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 20/21 ze dne 7. 12. 2021 (viz také podkapitulu k aktům státu týkajícím se pandemie covid-19). Ústavní soud vyšel z předpokladu, že je zásadně věcí zákonodárce, jakým způsobem a zejména jak velkoryse právo na kompenzaci v pandemickém zákoně upraví. Nicméně zákonodárce nemá v tomto ohledu neomezenou diskreci, neboť je stále vázán ústavní povinností šetřit podstatu a smysl základních práv dle čl. 4 odst. 4 Listiny, principem rovnosti při jejich omezování dle čl. 4 odst. 3 Listiny, zákazem zneužití omezení základních práv dle čl. 4 odst. 4 Listiny, jakož i principy demokratického právního státu a rovnosti před zákonem dle čl. 1 odst. 1 Ústavy, čl. 3 odst. 1 Listiny, čl. 9 odst. 2 a 3 Ústavy. Tyto faktory omezující zákonodárčovu volnou úvahu jsou současně

i referenčními kritérii souladu konkrétního zákonného řešení s ústavním pořádkem. Zákodárce tak např. nesmí zcela rezignovat na náhradu tzv. zvláštní oběti, již konkrétní jednotlivec musel snést v zásadě na principu náhody ve prospěch veřejného zájmu, který v daném případě převažuje nad ochranou jeho vlastnického práva.

Neexistuje přitom nejen veřejné subjektivní právo na určitý způsob náhrady škody způsobené mimořádnými opatřeními dle § 2 pandemického zákona, ale ani veřejné subjektivní právo na zavedení určitého konkrétního programu veřejné podpory za účelem zmírnění ekonomických dopadů pandemie. Protiústavní by mohla být pouze taková úprava, která by nijak neumožňovala zohlednit újmu zvláštní oběti, případně která by byla projevem svévole, či dokonce libovůle zákonodárce nebo která by zakládala mezi jednotlivými poškozenými či jejich skupinami bez legitimního důvodu nerovnost. Napadená úprava snižování náhrady škody dle § 9 odst. 4 věty druhé pandemického zákona neporušuje v obecné rovině ani ústavní požadavek rovnosti. Podmínky pro náhradu škody dle tohoto ustanovení jsou stejné pro všechny subjekty, a tedy je jenom na jejich volbě, jakou strategii zmírnění negativních ekonomických dopadů pandemie a mimořádných opatření k jejímu zvládnutí zvolí z hlediska možné kombinace náhrady škody a veřejných podpor a její limitace představované uvedeným ustanovením. Zavázal-li se tak stát k náhradě škody vzniklé v příčinné souvislosti s mimořádnými opatřeními dle § 9 odst. 1 pandemického zákona, je prizmatem ústavněprávního požadavku rovnosti zásadně nerozhodné, je-li uspokojení tohoto práva realizováno náhradou konkrétní škody, jejíž výši a další podmínky uplatnění svého nároku prokazuje poškozený, nebo paušalizovanou náhradou prováděnou některou z veřejných podpor doplněnou o možnost náhrady újmy zvláštní oběti jdoucí nad rámec paušalizované náhrady škody prvním uvedeným způsobem.

K opačnému závěru z hlediska naplnění ústavního požadavku rovnosti však Ústavní soud dospěl ohledně snižování náhrady škody dle § 9 odst. 4 věty druhé pandemického zákona o návratné finanční výpomoci. Tento druh veřejné podpory z povahy věci zvyšuje majetek svého příjemce jenom dočasně, neboť tento je povinen jej po určité době vrátit. Škoda způsobená dle § 9 odst. 1 písm. a) či b) pandemického zákona představuje však trvalé snížení majetku poškozeného. Návratná finanční výpomoc tak z hlediska svého účelu neplní funkci reparační

ani kompenzační, ale toliko funkci překlenovací. Účel náhrady škody tak ani in abstracto, natož in concreto nemůže naplnit. Škoda způsobená dle § 9 odst. 1 písm. a) či b) pandemického zákona tak v částce, v níž se její náhrada snižuje o poskytnutou návratnou finanční výpomoc, zůstává nenahrazena. Takový závěr je však v rozporu s ochranou vlastnického práva dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

Závazky z evropského a mezinárodního práva

Stejně jako v předchozím roce se i v roce 2021 Ústavní soud zabýval návrhem na obnovu řízení poté, co Evropský soud pro lidská práva (dále také „ESLP“) shledal, že bylo v rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také „Úmluva“) porušeno lidské právo. Učinil tak na základě rozsudku ve věci *Tempel proti České republice* ze dne 25. 6. 2020, stížnost č. 44151/12. Nejdříve usnesením sp. zn. Pl. ÚS 110/20 ze dne 9. 2. 2021 povolil obnovu řízení a zrušil svá předchozí odmítavá usnesení. Následně nálezem sp. zn. Pl. ÚS 110/20 ze dne 27. 7. 2021 stěžovateli vyhověl a zrušil napadená rozhodnutí obecných soudů. Podrobněji je o této kauze pojednáno v podkapitole k zárukám v trestním řízení.

Řízením před ESLP se zabýval v netradičním sporu Ústavní soud i v nálezu sp. zn. I. ÚS 1154/20 ze dne 23. 2. 2021. Stěžovatelé, dříve úspěšní před ESLP, se domáhali náhrady nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení včetně řízení před ESLP. Ústavní soud v této souvislosti připomenul, že **vznik mezinárodněprávní odpovědnosti** vyžaduje kumulativní splnění dvou podmínek, a to 1. existenci mezinárodně protiprávního chování subjektu mezinárodního práva, které je 2. přičitatelné odpovědnému subjektu mezinárodního práva. V posuzované věci přitom nebyla splněna ani jedna z nich. V prvé řadě neexistoval právní titul, na jehož základě by se jednotlivec mohl po České republice domoci odškodnění za délku řízení před ESLP – pro uplatnění takového nároku chyběl právní základ. Navíc samotné členství státu v mezinárodní organizaci nezakládá jeho odpovědnost za protiprávní jednání mezinárodní organizace. Stát odpovídá pouze za jednání orgánů, nad jejichž činností má kontrolu. Česká republika nemůže odpovídat za délku řízení před ESLP, a nelze ji proto zahrnout do posouzení celkové délky původního řízení.

V uplynulém roce dostal Ústavní soud příležitost vyjádřit se i k **unijnímu právu**. Na judikaturu Soudního dvora Evropské unie odkázal např. ve sporu o spravedlivou odměnu za práci v souvislosti s požadavkem zaměstnavatele být k dispozici v době přestávky (viz podrobněji podkapitolu k svobodné volbě povolání). Zopakoval při té příležitosti, že měl-li Soudní dvůr již příležitost vyložit ve své judikatuře pojmy obsažené ve směrnici, které jsou zároveň přítomny ve vnitrostátních právních řádech, je nutno i ve vnitrostátní interpretaci a aplikaci těchto pojmů volit jejich eurokonformní výklad. Ustanovení čl. 4 Ústavy je totiž třeba vykládat ve světle čl. 1 odst. 2 Ústavy a čl. 10a Ústavy tak, že povinností soudní moci (včetně Ústavního soudu) je v rámci poskytování ochrany základním právům a svobodám dbát na dodržování závazků, které pro Českou republiku vyplývají z práva Evropské unie (dále též jen „EU“). Zvláště významné je to v případě závazků plynoucích z Listiny základních práv Evropské unie, která je lidskoprávním katalogem a Ústavní soud ji považuje za součást referenčního rámce přezkumu v řízení o ústavních stížnostech. Soudní moc má proto povinnost interpretovat a aplikovat vnitrostátní právo eurokonformním způsobem. Nečiní-li tak, dopouští se porušení práva na spravedlivý proces.

Ve dvou nálezech se Ústavní soud rovněž věnoval problematice příslušnosti a uznávání **výkonu soudních rozhodnutí** v občanských a obchodních věcech. V nálezech sp. zn. IV. ÚS 2042/19 ze dne 8. 4. 2021 a I. ÚS 1964/19 ze dne 1. 6. 2021 se stěžovatelka s exekučním návrhem vydaným rakouským soudem domáhala vymožení peněžité povinnosti v České republice. Návrh byl usnesením exekutora částečně zamítnut, a to na základě pokynu okresního soudu, neboť ten shledal exekuční titul materiálně nevykonatelným a neurčitým. Krajský soud potvrdil usnesení soudního exekutora jako správné, neboť dospěl k tomu, že zahraniční rozhodnutí nelze vykonat, nebylo-li českým soudem rozhodnuto o prohlášení vykonatelnosti nebo jeho uznání. Dle Ústavního soudu neplynulo z odůvodnění rozhodnutí, že by krajský soud unijní regulaci jakkoliv reflektoval. Dřívější nařízení Brusel I, které pro výkon cizího rozhodnutí požadovalo prohlášení vykonatelnosti, bylo nahrazeno nařízením Brusel I bis, jež upravuje přímý výkon rozhodnutí, tedy jeho vykonatelnost v jiném členském státě, aniž by bylo vyžadováno prohlášení vykonatelnosti. Nařízení Brusel I bis neponechává členským státům v otázce výkonu soudních rozhodnutí žádný prostor pro diskreci v neprospekch soudních rozhodnutí ostatních členských států EU. Příslušná ustanovení

tohoto předpisu jsou přitom natolik jasná, že v případě jejich výkladu v tomto ohledu nevznikají důvodné pochybnosti. Nicméně mezi kompetence Ústavního soudu nepatří podávat závazný výklad práva EU, a tudíž nemůže předjímat další postup krajského soudu po zrušení jím vydaného usnesení. Ovšem v případě, že by jeho názor na interpretaci a aplikaci nařízení Brusel I bis byl odlišný od názoru Ústavního soudu, nebylo by možné věc považovat za *acte clair*, a tudíž by bylo jeho povinností obrátit se s předběžnou otázkou na Soudní dvůr EU. Jinak hrozí kolize jím vydaného rozhodnutí s právem EU a porušení závazků, které České republice plynou z členství v EU.

Judikatura k aktům státu týkajícím se pandemie covid-19

Podobně jako v průběhu roku 2020 posuzoval Ústavní soud i v uplynulém roce řadu podání týkajících se právních aktů vydaných v souvislosti s pandemií onemocnění covid-19. Většina z nich se opět nedočkala svého meritorního posouzení, když byla plénem odmítnuta z některého z procesních důvodů uvedených v § 43 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Kupříkladu v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 1/21 ze dne 26. 1. 2021 Ústavní soud mimo jiné vyslovil, že proti zásahu do základních práv spočívajícímu v konkrétních důsledcích vyvolaných během nouzového stavu krizovými opatřeními podle § 5 a 6 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (**krizový zákon**), ve znění pozdějších předpisů, se lze domáhat ochrany zásahovou žalobou dle § 82 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, přičemž tento procesní prostředek ochrany je nutno vyčerpat před podáním ústavní stížnosti. Uvedenému výkladu odpovídala dle Ústavního soudu rovněž tehdejší judikatura správních soudů, dle níž se za určitých mimořádných okolností bylo možno zásahovou žalobou bránit proti konkrétním důsledkům vyvolaným krizovým opatřením. Závěry uvedeného usnesení byly nicméně později relativizovány, když například v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 38/21 ze dne 30. 11. 2021 Ústavní soud akceptoval postup správních soudů založený na názoru, jenž v mezidobí přijal rozšířený senát Nejvyššího správního soudu (rozsudek sp. zn. 9 As 264/2020 ze dne 30. 6. 2021), dle něhož zásahovou žalobou brojit proti důsledkům krizových opatření vlády nelze, neboť

účinky bezprostředně plynoucí z právního předpisu nemohou představovat přímé zkrácení na právech jednotlivce ve smyslu § 82 soudního řádu správního.

V řadě dalších rozhodnutí, v nichž posuzoval návrhy směřující proti usnesením vlády o vyhlášení nouzového stavu, Ústavní soud navázal na svá rozhodnutí z předešlého roku, v nichž zaujal výklad, že přímý a „izolovaný“ přezkum rozhodnutí o nouzovém stavu je zásadně vyloučen, neboť jde primárně o akt vládnutí politické povahy. Ústavní soud by mohl přikročit k jeho zrušení jen v případě, byl-li by v rozporu se základními principy demokratického právního státu a znamenal-li by změnu podstatných náležitostí demokratického právního státu; to však nebyl případ žádné z posuzovaných věcí. Tyto návrhy proto odmítal z důvodu, že byly podány někým k tomu zjevně neoprávněným (např. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 5/21 ze dne 2. 3. 2021 či usnesení sp. zn. Pl. ÚS 10/21 ze dne 2. 3. 2021), případně z důvodu nepříslušnosti Ústavního soudu k jejich projednání (srov. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 12/21 ze dne 16. 3. 2021 či usnesení sp. zn. Pl. ÚS 8/21 ze dne 18. 5. 2021).

Na rozdíl od výše uvedených se věcného projednání dostalo návrhu skupiny senátorů Senátu Parlamentu České republiky na zrušení části usnesení vlády o přijetí krizových opatření, jimiž došlo **k omezení maloobchodního prodeje** a poskytování služeb. Nálezem sp. zn. Pl. ÚS 106/20 ze dne 9. 2. 2021 Ústavní soud tomuto návrhu částečně vyhověl a dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů zrušil ustanovení bodu I./1 usnesení vlády ze dne 28. 1. 2021 č. 78, o přijetí krizového opatření, vyhlášeného pod č. 31/2021 Sb., neboť jej shledal rozporným s čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 1, čl. 2 odst. 3 a čl. 4 odst. 4 ve spojení s čl. 26 odst. 1 Listiny.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 106/20: Nouzový stav v době pandemie koronaviru (omezení maloobchodu a služeb)

Ústavní soud úvodem své argumentace zdůraznil legitimní cíl, jež napadené opatření, kterým byl (až na výjimky) zakázán maloobchodní prodej a poskytování služeb, sledovalo a jímž bylo dle vyjádření vlády zabránění

či alespoň zmírnění šíření onemocnění covid-19 a předejití kolapsu zdravotnického systému a rozsáhlé újmy na zdraví a životech obyvatel. Jinou otázkou však bylo, zda bylo ospravedlnitelné a přiměřené i odlišné zacházení s jednotlivými skupinami podnikatelů, které napadené opatření zavádělo, respektive zda pro toto odlišné zacházení existovaly dostatečně silné důvody, a to i v tom ohledu, zda nebylo možno sledovaného cíle dosáhnout za použití méně invazivních prostředků. K nastíněné zásadní otázce se však vláda nijak nevyjádřila a nebylo ani zřejmé, zda použití mírnějších prostředků vůbec zvažovala.

Vláda byla v souvislosti s pandemickou krizí postavena před problémy, jejichž řešení bylo mimořádně obtížné a na němž navíc nepanovala shoda ani mezi odborníky. Ani za takovéto situace však nebylo možno připustit, aby byla regulace práv a povinností jednotlivců pouze projevem politické vůle. Přesto, že je každé krizové opatření politickým rozhodnutím, které musí být založeno na odborných podkladech, odpovědnost za ně nese vláda. Každé své rozhodnutí tak musí být schopna racionálně zdůvodnit, přičemž jednotlivé důvody musejí být též seznatelné navenek. V daném případě vláda zvolila řešení spočívající v paušálním zákazu veškerého maloobchodního prodeje a poskytování služeb v provozovnách, přičemž současně stanovila velké množství výjimek. Základním deficitem uvedeného postupu byla dle Ústavního soudu okolnost, že z žádného relevantního zdroje nebylo patrné, na základě čeho vláda dospěla právě k tomuto a ne jinému řešení. Podstatným byl dále způsob, jakým vláda v napadeném opatření zakázala a povolila prodej výrobků a poskytování služeb, neboť právním předpisem nelze obecně a zcela neodůvodněně zakázat „vše“ a formou výjimek pak určité zasažené oblasti „zpětně povolit“, nadto opět bez jakéhokoliv zdůvodnění.

Nebylo možno též pominout, že vláda měla v dané době již dostatek času, aby přijímaná opatření mnohem lépe promyslela a odůvodnila, než tomu bylo v době nastavení omezujících opatření v březnu 2020. Z pohledu plynutí doby je totiž třeba klást na odůvodnění zásahů do základních práv vyšší

nároky než na okamžitou reakci v počátku pandemie. Důvodem tohoto zpřísnujícího požadavku byla dle Ústavního soudu jednak skutečnost, že vláda měla mnohem více informací, praktických zkušeností a také času napadenou regulaci promyslet a systematicky odůvodnit, jednak okolnost, že dlouhodobý a opakovaný zásah do základního práva na podnikání je mnohem invazivnější a „bolestivější“ než krátkodobé a dočasné omezení. Na právní předpisy vydávané v době vyhlášeného nouzového stavu samozřejmě nelze klást stejné nároky jako na předpisy vydávané za „klidného počasí“; současně však není možno připustit ani opačný extrém, k němuž došlo v nynější věci, kdy vláda nebyla schopna či ochotna uvést žádné relevantní a konkrétní důvody, proč byl daný zákaz nezbytný, proč nebylo možno přijmout méně invazivní omezení a v čem měla spočívat racionalita uvedených výjimek ze zákazu. Toto odůvodnění bylo přitom nezbytné nejen pro přezkum Ústavního soudu, ale také pro společenskou akceptaci, a tedy i legitimitu krizových opatření.

Do této tematické oblasti lze zařadit i nález sp. zn. II. ÚS 2385/21 ze dne 16. 11. 2021, v němž Ústavní soud shledal pochybení Nejvyššího správního soudu při **přezkumu opatření obecné povahy** vydaného na základě zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, (dále jen „pandemický zákon“).

V době stavu pandemické pohotovosti vydalo Ministerstvo zdravotnictví dne 6. 4. 2021 na základě pandemického zákona mimořádné opatření, kterým omezilo osobní přítomnost žáků ve školách. Nezákonost uvedeného opatření stěžovatelky spatřovaly mimo jiné v tom, že v něm v rámci výjimek z testování na přítomnost antigenu viru, způsobujícího onemocnění covid-19, nebyla zakotvena výjimka pro osoby, které onemocnění prodělaly a mají proti němu protilátky. Nejvyšší správní soud jejich návrhy odmítl s odkazem na nedostatek své pravomoci doplňovat jakékoliv ustanovení do napadeného opatření. Ústavní soud konstatoval, že ačkoliv obecné soudy nemají pravomoc doplňovat či měnit opatření obecné povahy, může jeho nezákonost či neústavnost dopadat na opatření jako celek či na tu jeho část, v níž byl daný nedostatek zjištěn. Nejvyšší správní

soud se proto měl věcně zabývat důvodností námítky nedostatečné úpravy výjimek v předmětném mimořádném opatření, přičemž v případě zjištění namítaných nedostatků měl pravomoc napadené opatření obecné povahy zrušit, případně vyslovit jeho nezákonost. Vzhledem k tomu, že tak však neučinil, jednal v rozporu s právem stěžovatelek na soudní ochranu.

Závěrem roku Ústavní soud vyhlásil nález sp. zn. Pl. ÚS 20/21 ze dne 7. 12. 2021, v němž na základě návrhu skupiny senátorů **podrobil přezkumu pandemický zákon**. Plénum shledalo návrh důvodným toliko částečně, když mu vyhovělo jen v rozsahu § 9 odst. 4 věty druhé zákona ve slovech „ , návratných finančních výpomocí“; ve zbývajících částech návrh zamítlo.

Poté, co Ústavní soud uzavřel, že legislativní proces nebyl ani přes námítky navrhovatelky zatížen žádnou vadou zakládající protiústavnost zákona jako celku, soustředilo se plénum na tři okruhy tvrzené protiústavnosti. Zatímco u prvních dvou okruhů – omezení náhrady škody na skutečnou škodu a přenesení dokazování o možnosti zabránit škodě na poškozeného – překročení ústavních mezí nezjistilo, v případě okruhu třetího – snížení náhrady škody státem o již poskytnutá plnění – ústavněprávní vadu shledalo. Ústavní soud uvedl, že ačkoliv neexistuje veřejné subjektivní právo na určitý způsob náhrady škody způsobené mimořádnými opatřeními ani veřejné subjektivní právo na zavedení určitého konkrétního programu veřejné podpory za účelem zmírnění ekonomických dopadů, je nezbytné respektovat požadavek na zachování rovnosti. Dle většiny pléna tak lze akceptovat snížení náhrady škody o poskytnuté veřejné podpory, nicméně pouze uplatní-li se za stejných podmínek vůči všem poškozeným a sleduje-li racionální cíl. Přezkoumávané snížení náhrady škody o návratnou finanční výpomoc však těmto požadavkům neodpovídalo. Daná výpomoc totiž již z povahy věci zvyšovala majetek svého příjemce pouze dočasně, neboť ji bylo nutné vrátit, a neplnila proto funkci kompenzační, ale jen překlenovací. Uvedené Ústavní soud shledal rozporným s ochranou vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny, a proto zrušil § 9 odst. 4 větu druhou pandemického zákona ve výše citovaném rozsahu.

Základní práva a svobody

Právo na život

K ochraně jednoho z vůbec nejdůležitějších lidských práv, práva na život, se Ústavní soud nevyslovuje často. V posledních letech tomu bylo zejména v souvislosti s povinností vést účinné vyšetřování v případě možného ohrožení práva na život. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1886/21 ze dne 26. 11. 2021 druhý senát obohatil tuto judikaturu o aspekt nestrannosti znalce, který má vypracovat posudky ve věci. Vyšetřování lze považovat za důkladné a dostatečné, pokud jsou jeho závěry založeny na objektivní a nestranné analýze relevantních skutečností. Proto se nesmí opírat o poznatky znalce, o jehož nestrannosti lze mít důvodnou pochybnost. Nestačí tedy, že se znalec subjektivně necítí být podjatý, ale i objektivně nahlíženo musí být vyloučeny oprávněné pochybnosti o jeho nestrannosti.

Nedotknutelnost osoby

Na poli ochrany fyzické integrity (čl. 7 Listiny) byly v loňském roce v judikatuře Ústavního soudu řešeny zejména otázky odškodňování.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 1564/20 ze dne 9. 2. 2021 se Ústavní soud zabýval stížností muže, který se domáhal **náhrady nemajetkové újmy za duševní útrapy po úraze při automobilové nehodě**. Obecné soudy dovodily, že újma na psychickém zdraví stěžovatele byla již odškodněna v rámci dílčích nároků na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění. Ústavní soud však dospěl k opačnému závěru. Uvedl, že v rámci § 2958 občanského zákoníku jsou upraveny tři dílčí nároky, a to nárok na náhradu bolestného, ztížení společenského uplatnění a konečně nárok na náhradu tzv. další nemajetkové újmy vzniklé poškozením zdraví. Obecné soudy jednotlivé újmy na zdraví stěžovatele dostatečně neodlišily. Právě pod posledně uvedený nárok lze duševní útrapy podřadit. Přestože stěžovatel své duševní útrapy v řízení několikrát popsal, obecné soudy se újmou způsobenou duševním strádáním odmítly zabývat. Je nepřijatelné, aby duševní strádání způsobené psychickou újmou bylo marginalizováno pouze proto, že soudy při vyčíslení újmy na zdraví postupují podle tabulky, která na jednu stranu

obsahuje několik desítek položek podrobně vymezujících újmu na těle a s ní spojené strádání, psychickou újmu však vůbec nezohledňuje. Rozhodnutí obecných soudů tak byla v rozporu s právem stěžovatele na soudní ochranu ve spojení s právem na ochranu tělesné integrity (čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy).

Odškodnění psychických útrap se týkal také nálezný sp. zn. II. ÚS 3003/20 ze dne 3. 8. 2021, v němž byl projednáván nárok stěžovatelky s poruchou autistického spektra **na odškodnění za znásilnění**, ke kterému došlo během její soudně nařízené hospitalizace v psychiatrické nemocnici. Ústavní soud připomněl, že není možné, aby dětem byla přiznávána nižší náhrada nemajetkové újmy v případech, kdy pro svůj věk nejsou ještě schopny zcela chápat zásahy do svých práv. Zranitelnost jednotlivce spočívající v nemožnosti plně chápat zásahy do svých práv nemůže být důvodem pro to, aby jeho práva požívala menší ochrany.

Nálezný sp. zn. II. ÚS 3003/20: Náhrada nemajetkové újmy u zvlášť zranitelné oběti znásilnění

Stěžovatelka má poruchu autistického spektra a rovněž se od dětství neztožňuje s mužským pohlavím a vystupuje jako dívka. V roce 2018, kdy jí bylo 12 let, byla na základě rozhodnutí soudu hospitalizována poté, co k hospitalizaci její matka odmítla dát souhlas. V psychiatrické nemocnici byla na oddělení dětské psychiatrie umístěna na chlapecké oddělení, kde byla po dobu dvou měsíců opakovaně znásilňována nejméně jedním z hospitalizovaných chlapců. V trestním řízení, v němž byl mladistvý obviněný odsouzen za provinění znásilnění, se stěžovatelka domáhala náhrady nemajetkové újmy, byla jí však přiznána pouze náhrada ve výši 75 000 Kč (z požadovaných 500 000 Kč) a ve zbytku byla odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

Ústavní soud shledal, že skutečnost, že náhrada újmy způsobené znásilněním představuje pokračování práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, má význam i pro úvahy o rozsahu vzniklé újmy a výši její náhrady u osob, které si pro své zdravotní znevýhodnění nemusí plně uvědomovat

či chápat povahu znásilnění a podstatu zásahu do svých práv. Připomněl také princip, že zranitelnost jednotlivce spočívající v nemožnosti plně chápat zásahy do svých práv nemůže být důvodem pro to, aby jeho práva požívala menší ochrany. Snížení náhrady újmy v takovém případě by v konečném důsledku vyjadřovalo, že práva těchto osob mají nižší hodnotu a že jejich ochrana má menší význam. Posuzovaná věc byla specifická v tom, že stěžovatelka byla zvláště zranitelnou obětí a že ke vzniku újmy došlo v návaznosti na rozhodnutí orgánu veřejné moci. S ohledem na uvedené bylo nutno vyvinout o to větší úsilí, aby stěžovatelka nebyla nucena domáhat se svých práv opětovně v civilním řízení.

K výpočtu výše odškodnění, tentokrát v kontextu pracovního úrazu, se Ústavní soud dostal v nálezu sp. zn. II. ÚS 2925/20 ze dne 15. 11. 2021. Dospěl k závěru, že stěžovateli, který v důsledku pracovního úrazu utrpěl ztížení společenského uplatnění, se má dostat odškodnění alespoň na úrovni obecné občanskoprávní úpravy, pokud je vyšší než při kalkulaci provedené dle pracovněprávní úpravy.

Ochrana a záruky osobní svobody

Ústavnímu soudu byla v uplynulém roce předložena řada ústavních stížností na poli čl. 8 Listiny. Ústavní soud proto měl možnost vyjádřit se k pestré paletě otázek stran omezení osobní svobody, které vyvstaly nejen v kontextu trestního řízení, nýbrž také v kontextu jiných typů řízení.

Jak bylo shora naznačeno, otázky přípustnosti omezení osobní svobody jednotlivce mohou vyvstat i mimo kontext trestního řízení. V nálezu sp. zn. III. ÚS 2667/21 ze dne 16. 11. 2021 se Ústavní soud zabýval problematikou **nedobrovolné hospitalizace** stěžovatele jakožto osoby trpící duševní poruchou (schizofrenií). V citovaném nálezu vyslovil závěr, že při rozhodování o tom, zda jsou naplněny podmínky nedobrovolné hospitalizace osoby stížená duševní poruchou, musejí soudy pečlivě zjistit skutkový stav věci a souhlas s nedobrovolnou hospitalizací vyslovit pouze tehdy, nelze-li nezbytnou péči nahradit

mírnějšími a méně omezujícími opatřeními. Samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou, není bez dalšího důvodem k nucené hospitalizaci. Musí k ní přistoupit i další skutečnosti spočívající v konkrétním chování pacienta, jímž bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje sebe nebo své okolí, přičemž toto nebezpečné chování nelze odvrátit jinak než hospitalizací.

Právo na osobní svobodu sehrálo klíčovou roli i v nálezu sp. zn. II. ÚS 482/21 ze dne 7. 7. 2021, v němž se Ústavní soud zabýval tím, za jakých podmínek lze zajistit mladého migranta, u něhož panují pochybnosti o tom, zda již dosáhl zletilosti nebo ne. Ústavní soud se obsáhle zabýval procedurálními i hmotněprávními **požadavky spojenými se zjišťováním věku mladých migrantů**. Připomněl, že tyto osoby jsou zpravidla ve zranitelném postavení z důvodu nízkého věku, předchozích traumat a jazykové bariéry, která je nutí spoléhat se na pomoc tlumočnicka, jenž – jak se ukázalo i v tomto řízení o ústavní stížnosti – jim často není vůbec poskytnut nebo vykonává svou práci nekvalitně. Zdůraznil také, že otázka určení věku mladých osob na hranici zletilosti, jež nejsou s to doložit svůj věk např. úředními listinami, má přímý dopad do oblasti jejich základních práv. Je proto nezbytné, aby byly využity spolehlivé a přesné vědecké nástroje a metody určování věku, přičemž v případě přetrvávajících pochybností je nutno považovat mladou osobu za nezletilce.

Nález sp. zn. II. ÚS 482/21: Právo účastnit se řízení a být slyšen v souvislosti s právem na tlumočnicka

Je-li rozhodováno o osobní svobodě státního příslušníka třetí země bez doprovodu ve věku hraničícím se zletilostí, má určení jeho věku zásadní dopad na zákonnost jeho zbavení svobody a na splnění povinnosti státu poskytovat dětem zvláštní podporu, jak vyžaduje jejich zranitelné postavení. Proces určení věku musí zohlednit nejlepší zájem dítěte a právo dítěte vyjadřovat se ve všech záležitostech, které se jej dotýkají (čl. 3 odst. 1 a čl. 12 Úmluvy o právech dítěte), čemuž odpovídá přítomnost tlumočnicka i zástupce během celého procesu určení věku, seznámení dotčené osoby s výsledky určení věku a umožnění jí se k těmto výsledkům vyjádřit.

S ohledem na zásadní dopad určení věku do práva na osobní svobodu je nezbytné určení věku provést důkladně, aby byly co nejvíce rozptýleny jakékoli pochyby o věku, respektive zletilosti či nezletilosti dotčené osoby; v případě přetrvávajících pochybností uplatnit zásadu v pochybnostech ve prospěch; a využít i jiné než medicínské metody určení věku, minimálně dokud nebude k dispozici metoda poskytující dostatečně přesné výsledky. Nedodržení těchto požadavků na proces určení věku u osoby, která je zajištěna (zbavena svobody) jako dospělá, v důsledku vede k porušení jejího práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny.

Většina náleзовé judikatury Ústavního soudu na poli práva na osobní svobodu však byla přijata v trestních věcech. Ústavní soud se v uplynulém roce opakovaně věnoval problematice **podmíněného propuštění z trestu odnětí svobody**, přičemž jeho judikatura v této oblasti přešla nezanedbatelným vývojem. V nálezu sp. zn. III. ÚS 688/21 ze dne 9. 6. 2021 se Ústavní soud znovu přihlásil k myšlence, že neexistuje ústavně zaručené právo na to, aby soud vyhověl žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění, a posouzení splnění zákonných podmínek pro vyhovění takové žádosti je věcí soudcovské úvahy. Tato soudcovská úvaha však nemůže být svévolná a prostá jakýchkoliv ústavněprávních omezení. Naopak, soud je povinen rozhodovat předvídatelným, přesvědčivým a bezrozporným způsobem a opatřit si dostatek aktuálních důkazů o tom, zda dosavadní výkon trestu odnětí svobody splnil účel. V posuzované věci však tyto požadavky naplněny nebyly, jelikož trestní soud na jedné straně uznal, že odsouzený se ve výkonu trestu choval bezproblémově, plnil své povinnosti, byl několikrát kázeňsky pochválen a na svobodě má zajištěno ubytování i práci, ale na straně druhé konstatoval, že odsouzený si dobrodiní v podobě podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody ještě nezasloužil. Ústavní soud proto uzavřel, že trestní soud zaměnil limitovanou soudcovskou úvahu za zcela volnou úvahu o tom, že benefit podmíněného propuštění přísluší jen těm nejlepším odsouzeným, což však odporuje judikatuře Ústavního soudu i smyslu příslušné zákonné úpravy.

Na tyto myšlenky Ústavní soud navázal v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1804/21 ze dne 26. 10. 2021. Vyslovil názor, že není ústavně konformní, pokud trestní soud

zamítne žádost odsouzeného o podmíněné propuštění s pouhým poukazem na to, že s ohledem na páčání trestné činnosti v (dávnější) minulosti od něj nelze očekávat vedení řádného života. Ačkoli trestní soudy mohou při posuzování žádosti o podmíněné propuštění přihlídnout i ke skutečnostem, které odsouzený nemůže změnit (např. k jeho trestní minulosti), tyto skutečnosti nemohou být jediným důvodem pro zamítnutí žádosti a nepřekročitelnou překážkou pro rozhodnutí o podmíněném propuštění odsouzeného. Nikdy totiž nelze vyloučit, že se odsouzený změní, napraví, polepší a do budoucna od něj bude možno očekávat vedení řádného života.

Vazební problematikou se Ústavní soud zabýval i v dalších rozhodnutích. Příkladem lze uvést nálezu sp. zn. IV. ÚS 1507/21 ze dne 24. 8. 2021, v němž dospěl k závěru, že **příkaz k zatčení** nelze vydat v případě, kdy není dán žádný ze zákonem předpokládaných důvodů vazby a jediným „důvodem“ k jeho vydání je skutečnost, že stěžovateli se nedařilo doručovat určité písemnosti.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2821/20 ze dne 13. 7. 2021 se Ústavní soud zase vyjádřil k problematice **opatření, jimiž lze nahradit vazbu** (např. zákaz vycestování, peněžitá záruka, dohled probačního úředníka, písemný slib). Přesněji řečeno se zabýval tím, zda a případně do jaké míry lze při posuzování přiměřenosti a maximální možné délky trvání opatření, která nahrazují vazbu, vycházet ze zákonných a judikturních pravidel, jež platí pro vazbu. Dospěl přitom k závěru, že opatření nahrazující vazbu představují mnohem mírnější zásah do osobní svobody jednotlivce. Pravidla pro vazební stíhání jednotlivce proto nelze bez dalšího a mechanicky vztáhnout také na mírnější opatření nahrazující vazbu.

Ochrana soukromého a rodinného života

Řadu důležitých nálezů uplynulého roku v oblasti ochrany soukromého a rodinného života pojí problematika lidského zdraví a medicínské práva. V nálezu sp. zn. III. ÚS 2480/20 ze dne 16. 3. 2021 se Ústavní soud zabýval **právem rodičky na vydání plodového lůžka**. S ohledem na okolnosti projednávané věci stěžovatelce nevyhověl. Připomněl, že respekt ke svobodě jednotlivce je základní hodnotou ústavního pořádku a tato svoboda zahrnuje též možnost jednotlivců činit

vlastní rozhodnutí o způsobu svého života, a být tak aktivním tvůrcem své životní dráhy. Proto také je institut svobodného a informovaného souhlasu s každým lékařským zákrokem založen na uznání právní subjektivity každého jedince a jeho svobody rozhodovat o svém vlastním těle. Ústavní soud stěžovatelce přisvědčil v tom, že požadavek na vydání placenty, adresovaný zdravotnickému zařízení, je projevem osobní autonomie rodičky a jako takový požívá ústavněprávní ochrany. Vyjádřil naopak svůj nesouhlas s absolutním pojetím odepření vydání placenty z důvodu ochrany veřejného zdraví, jak jej formulovaly obecné soudy. V posuzovaném případě ovšem byly dány závažné důvody, pro které je vydání placenty zdravotnickým zařízením nepřípustné. S ohledem na zjištěné výsledky dokazování v dané věci tak nebylo možno vyloučit závěr o patologickém stavu placenty, a její nevydání proto nepředstavovalo zásah do základních práv stěžovatelky.

Porodnictví se týkal také nálezn sp. zn. II. ÚS 1238/21 ze dne 24. 11. 2021, v němž byl posuzován výklad § 34 odst. 1 soudního řádu správního. Porodní asistentka, jejímiž klientkami jsou stěžovatelky, požádala o rozšíření oprávnění k poskytování zdravotních služeb porodní asistentky též na vedení fyziologického porodu ve vlastním sociálním prostředí pacientek. Její žádosti nebylo vyhověno, obrátila se proto na správní soudy. Stěžovatelky žádaly o přiznání postavení osoby zúčastněné v řízení vedeném s porodní asistentkou. Krajský soud jim však takové postavení odepřel, neboť podle něj nesplňovaly podmínku přímého, nezprostředkovaného dotčení na právech a povinnostech stanovenou § 34 odst. 1 soudního řádu správního. Takové procesní rozhodnutí vedlo k porušení práva stěžovatelek být slyšeny v soudním řízení (čl. 38 odst. 2 Listiny), práva na ochranu tělesné integrity (čl. 7 Listiny), práva na ochranu soukromí (čl. 8 Úmluvy) a práva na ochranu zdraví (čl. 31 Listiny). Ústavní soud shledal, že správní soudy mají povinnost dotčené ženy – klientky porodní asistentky – připustit jako osoby zúčastněné na řízení, protože neudělení povolení porodním asistentkám, aby mohly vést fyziologické domácí porody, ve svém důsledku zasahuje zásadní základní práva jak těchto žen, tak i jejich dětí, které jsou tak sice oprávněny rodit doma, nemohou u toho ale mít svou porodní asistentku.

Odškodnění nemajetkové újmy se do třetice týkal také nálezn sp. zn. I. ÚS 668/21 ze dne 2. 11. 2021. Ústavní soud se vymezil proti praxi obecných soudů při rozhodování o výši **zadostiučinění za újmu způsobenou zveřejněním nepravdivých**

nebo difamačních informací. Skutečnost, že se soudní praxe ustálila na určitých částkách náhrad za zásahy do osobnostních práv způsobených úmrtím či těžkým zdravotním postižením blízké osoby, nemůže vést k mechanickému či čistě aritmetickému srovnávání účinků těchto zásahů se zásahy do osobnostních práv nepravdivými informacemi bez ohledu na konkrétní okolnosti případů, resp. k závěru, že výše náhrad za zásahy do osobnostních práv nepravdivými informacemi má být automaticky nižší než u jiných zásahů do osobnostních práv.

Ochrana majetkových práv

Také v uplynulém roce řešil Ústavní soud celou řadu kauz, v nichž se veškerá pozornost soustředila na majetek a vlastnictví ve všech jeho formách. Ochrana majetkových práv tak v jeho judikatuře opětovně pokrývala široké spektrum případů z běžného života.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 560/20 ze dne 26. 1. 2021 se Ústavní soud kupříkladu zabýval otázkou legitimního očekávání spravedlivého **ocenění majetku** při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. V projednávané věci dospěl k závěru, že pokud je dotčeným majetkem – ať v případě zrušení spoluvlastnictví, nebo jiného zákonného zbavení majetku – statek sloužící k podnikání (např. malá vodní elektrárna), nelze se při stanovení přiměřené náhrady spokojit s mechanickým oceněním věci; je také nutné přihlídnout k ostatním prvkům majícím vliv na tržní hodnotu. Jiný postup při stanovení přiměřené náhrady je v rozporu s ústavním pořádkem zaručeným právem vlastnit majetek, jak vyplývá z čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

V rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 2719/20 ze dne 12. 1. 2021 řešil Ústavní soud otázku nabytí, respektive nenabytí vlastnického práva obcí k pozemku, jehož vlastníkem před rozhodným obdobím (tj. před 24. 5. 1991) nebyl stát. Čtvrtý senát tímto rozhodnutím zamítl ústavní stížnost stěžovatele (hlavního města Prahy), neboť shledal, že závěry obecných soudů o zamítnutí jeho žaloby na určení vlastnického práva k předmětným pozemkům nepředstavují porušení vlastnického práva obce zaručeného čl. 11 odst. 1 Listiny ani práva na soudní ochranu podle

čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve shodně s obecnými soudy pak konstatoval, že pokud byl stát zapsán duplicitním zápisem jako vlastník pozemku do katastru nemovitostí neprávem, a nebyl tedy vlastníkem pozemku v období, které bezprostředně předcházelo rozhodnému dni 24. 5. 1991, nemohla se k uvedenému termínu podle § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, stát jeho vlastníkem ani obec. Po obci, jako veřejnoprávní korporaci, lze požadovat, aby k termínu 24. 5. 1991 (od kterého odvozovala své vlastnické právo, eventuálně běh vydržecí doby) ověřila s dostatečnou mírou kvalifikované (právní) pečlivosti, zda státu svědčí vlastnické právo k předmětnému pozemku.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 2498/19 ze dne 16. 3. 2021 se pak věnoval problematice zřízení a **provozu telekomunikačního vedení na cizích pozemcích**. Ústavní soud vyhověl stížnosti obchodní společnosti České Radiokomunikace, a. s., neboť dospěl k závěru, že pokud obecné soudy založily svoje rozhodnutí na názoru, že ke vzniku oprávnění zřídit a provozovat na cizích nemovitostech telekomunikační vedení podle § 12 odst. 1 telekomunikačního zákona (zákon č. 110/1964 Sb.) je třeba splnění notifikační povinnosti, dopustily se s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem posuzované věci nepřípustně libovůle spočívající ve výkladu nerespektujícím jednoznačně znějící právní normu, čímž porušily stěžovatelčino právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a v konečných důsledcích i její vlastnické právo podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

Další řada rozhodnutí z oblasti ochrany majetkových práv se již tradičně týká problematiky **restitucí, privatizací či konfiskací majetku**. Ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 2171/17 ze dne 12. 1. 2021 Ústavní soud – odkazem na stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 ze dne 1. 11. 2005 – připomněl, že stát zcela dobrovolně umožnil bývalým vlastníkům dotčeného majetku usilovat o jeho navrácení, avšak pouze v omezeném množství případů, jejichž rozsah byl určen jednotlivými restitučními předpisy co do časové (tzv. rozhodné období vymezené od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990), věcné a osobní působnosti v podobě vymezení tzv. oprávněných osob (osoby s československým, resp. českým státním občanstvím). V případech, které nebylo možno podřadit pod rozsah restitučních předpisů, se pak podle stanoviska nelze domáhat ochrany vlastnického práva cestou žalob podle obecných občanskoprávních předpisů, což byl i případ stěžovatelů v souzené věci.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 2269/20 ze dne 9. 6. 2021 byla řešena otázka prolomení blokace církevního majetku. Takovéto prolomení blokace majetku, který byl nebo mohl být dotčen restitucí, je podle náhledu Ústavního soudu přípustěno jen za okolností konkrétního případu zcela mimořádné povahy, jejichž absence znamená absolutní neplatnost samotného majetkového převodu, jakož i případných dalších majetkových dispozic. K preferenci vlastnického práva nabyvatele převedeného majetku či k prolomení blokace z důvodu vydržení pak pouhá dobrá víra nabyvatele nepostačuje.

Nález sp. zn. III. ÚS 2269/20: K prolomení blokace církevního majetku

Stěžovatelka v ústavní stížnosti zpochybňovala závěry obecných soudů ohledně neexistence dobré víry její právní předchůdkyně i jí samotné k předmětným pozemkům, a to zejména s poukazem na okolnosti provádějící privatizaci daného majetku.

Ústavní soud připomněl, že legitimní očekávání původního vlastníka (rytířského řádu) na vypořádání jeho historického majetku je ústavně chráněnou hodnotou, nástrojem jejíž ochrany se stala tzv. blokační ustanovení restitučních předpisů, vylučující za stanovených podmínek majetkové převody z titulu předmětu privatizace, kterým je, ve vztahu k historickému majetku církvi se značným prodlením, jež nemá jít k tíži oprávněných osob, přijatá speciální úprava – § 13 zákona č. 428/2012 Sb. Prolomení blokace majetku, který byl nebo mohl být dotčen restitucí, je přípustěno jen za okolností konkrétního případu zcela mimořádné povahy, jejichž absence znamená absolutní neplatnost samotného majetkového převodu podle § 39 občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb.), jakož i případných dalších majetkových dispozic. K preferenci vlastnického práva nabyvatele převedeného majetku či k prolomení blokace z důvodu vydržení pouhá dobrá víra nabyvatele nepostačuje.

Za mimořádné okolnosti nebylo možné považovat ani stěžovatelčino tvrzení ohledně množství nemovitostí, které byly předmětem privatizace,

a z toho plynoucí faktickou nemožnost důsledného prověření s ohledem na jejich možnou blokadu. S ohledem na personální propojení zpracovatelů privatizačního projektu se členy statutárních či řídicích orgánů stěžovatelky jako nabyvatelky předmětného pozemku pak nemohla být u ní shledána existence dobré víry jako nutná podmínka pro vydržení pozemku. Vzhledem k tomu bylo namístě odmítnout i tvrzení stěžovatelky o její legitimní důvěře ve správnost jednání státu při privatizaci. Právě absence mimořádných okolností i dobré víry představovala zásadní rozdíl oproti závěrům obsaženým v nálezech sp. zn. III. ÚS 2707/18 ze dne 15. 6. 2020 i sp. zn. II. ÚS 2640/17 ze dne 22. 5. 2018, ukládajícím povinnost soudu zkoumat jejich přítomnost, a proto i výsledek posouzení byl ve stávající věci odlišný.

Bohatá je rovněž judikatura z oblasti **trestního řízení**, neboť také v něm bývají dotčena majetková práva, a to nejen samotných obviněných, či dokonce odsouzených, ale také osob poškozených či jejich zmocněnců. V plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 86/20 ze dne 9. 2. 2021 se Ústavní soud zabýval otázkou povinnosti odsouzeného nahradit náklady státu vzniklé ustanovením zmocněnce poškozenému.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 86/20: K povinnosti odsouzeného nahradit náklady státu vzniklé ustanovením zmocněnce poškozenému

Ústavní soud konstatoval, že rozhodnutím soudu ustanovit poškozenému zmocněnce plní stát svoji povinnost chránit v trestním řízení práva těch, již je nemohou dostatečně sami hájit a ocitli se v řízení zpravidla pro protiprávní jednání jiné osoby. Pokud je úmyslem zákonodárce zařadit mezi náklady, jejichž úhradu po jejich zaplacení ustanovenému zmocněnci může stát nárokovat po pravomocně odsouzeném, nestačí k tomu procesním ustanovením upravit proceduru rozhodování podle § 155 odst. 5 trestního řádu, nýbrž je nutné povinnost pravomocně odsouzeného vůči

státu nahradit náklady vzniklé ustanovením zmocněnce výslovně zakotvit. Na posuzovanou věc odsouzené stěžovatelky totiž dopadala právní úprava účinná před novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb., která nic takového explicitně neupravovala. Povinnost odsouzeného nést náklady vzniklé státu přibráním zmocněnce poškozeného nebylo možné dovodit ani z jiných ustanovení trestního řádu, jak to učinily obecné soudy v posuzované věci. Ani z gramatického či systematického výkladu odkazovaných ustanovení totiž nevyplývalo, že odsouzený má povinnost náklady státu na ustanoveného zmocněnce hradit či že stát má nárok jejich úhradu po odsouzeném požadovat.

Ústavní soud zároveň konstatoval, že na deficit právní úpravy v podobě absence výslovného zakotvení povinnosti odsouzeného hradit náklady státu vzniklé ustanovením zmocněnce poškozenému již zákonodárce odpovídajícím způsobem reagoval. Novelou trestního řádu (provedenou zákonem č. 333/2020 Sb.) byla s účinností od 1. 10. 2020 zakotvena povinnost odsouzeného hradit státu náklady vzniklé přibráním zmocněnce poškozeného, který má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu, s výjimkou tam specifikovaných okolností.

Ústavní soud uzavřel, že postupem obecných soudů došlo k přenesení nákladů trestního řízení ze strany státu na stěžovatelku bez zákonného podkladu, kdy ústavně nekonformní interpretace zákonného textu, která takovou povinnost stěžovatelky stanovila, vedla k porušení vlastnického práva stěžovatelky garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny a práva na spravedlivý proces.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 1033/21 ze dne 16. 11. 2021 se pak Ústavní soud věnoval otázce účelnosti vynaložených nákladů zmocněnce poškozeného. Přitom dovodil, že přiznání nákladů zmocněnce poškozeného v trestním řízení je vždy podmíněno úvahou soudu o účelnosti takto vynaložených nákladů, v rámci níž je nutno hodnotit nejen potřebnost jednotlivých úkonů, ale také přiměřenost výše

sazby za jeden úkon právní služby, kde jako orientační referenční rámec může sloužit především sazba za jeden úkon právní služby ustanoveného zmocněnce, popř. ustanoveného obhájce. Absence těchto úvah v odůvodnění soudního rozhodnutí totiž zakládá nejen porušení práva na soudní ochranu, ale rovněž práva na ochranu vlastnictví.

V zamítavém nálezu sp. zn. I. ÚS 1181/21 ze dne 30. 8. 2021 se pak první senát Ústavního soudu zabýval otázkou přiměřenosti **trvání zajištění nemovitosti** v trestním řízení, tedy problematikou, která se v judikatuře Ústavního soudu objevuje poměrně často. V nyní projednávaném případě dospěl k závěru, že ačkoliv zajištění nemovitosti v trestním řízení trvalo poměrně dlouhou dobu (přesahující šestiletou hranici), která je dle judikatury Ústavního soudu z hlediska dalšího omezování vlastnického práva již zásadně nepřijatelná, existovaly v posuzované věci výjimečné okolnosti, které ve svém spojení další trvání zajištění nemovitosti ospravedlnily. Mezi tyto okolnosti patřila vysoká závažnost stíhaného trestného činu, mimořádná složitost případu (vyplývající především z nebývale rozsáhlého důkazního materiálu), objektivní okolnosti komplikující ukončení vyšetřování (pandemická situace) a v neposlední řadě také to, že se vyšetřování s vysokou mírou pravděpodobnosti blíží svému ukončení. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud uzavřel, že namítané porušení vlastnických práv stěžovatelky neshledal, neboť zajištění nemovitostí stěžovatelky lze ještě považovat za opatření, které je přiměřené sledovanému účelu.

Samostatnou kapitolu v otázce ochrany vlastnického práva tvoří bezesporu judikatura týkající se **exekucí**. V nálezu sp. zn. I. ÚS 1565/19 ze dne 23. 3. 2021 se Ústavní soud věnoval výši odměny exekutora podle ustanovení § 7 exekučního tarifu (tj. vyhlášky č. 330/2001 Sb.). Konstatoval, že rozhodujícím kritériem pro stanovení výše odměny exekutora podle citovaného ustanovení exekučního tarifu je to, jak jsou vyklizené nemovitosti označeny v exekučním titulu. V případě vyklízení bytového domu je tedy rozhodné, zda mají být podle exekučního titulu vyklizeny jednotlivé byty, nebo zda jde o vyklízení stavby jako celku. Tento výklad *per analogiam* je pak nutno aplikovat i na případy vyklízení nebytových staveb jako celku. Vzhledem k tomu, že se orgány veřejné moci (a to jak soudní exekutor, tak následně i exekuční soud) při aplikaci § 7 exekučního tarifu dopustily extrémního interpretačního excesu, přistoupil Ústavní soud v projednávané

ústavní stížnosti ke zrušení napadených rozhodnutí, neboť došlo k porušení ústavně zaručeného základního práva stěžovatelky (jakožto povinné) na spravedlivý proces a rovněž jejího základního práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

V rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 52/18 ze dne 7. 6. 2021 se Ústavní soud vyjadřoval k nákladům exekuce při dobrovolnosti plnění ze strany povinného a judikoval, že složení jistoty podle § 54 odst. 5 exekučního řádu ve lhůtě stanovené § 46 odst. 6 exekučního řádu zakládá nárok povinného na snížené náklady exekuce, opačný postup představuje zásah do jeho vlastnického práva zaručeného čl. 11 odst. 1 Listiny, jakož i práva na spravedlivý proces. V nálezu sp. zn. III. ÚS 1644/21 ze dne 24. 8. 2021 formuloval závěry, že obecný soud musí při rozhodování o zamítnutí návrhu povinného na zastavení exekuce vždy své rozhodnutí přesvědčivě a přezkoumatelně odůvodnit, tj. adekvátně se, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem, vypořádat s důkazními návrhy a argumentačními tvrzeními účastníků řízení. Opačný postup je porušením práva účastníka řízení (povinného) na soudní ochranu, respektive také jeho práva na ochranu vlastnictví.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 2208/21 ze dne 19. 10. 2021 se Ústavní soud zabýval svévolným postupem exekutora, který navzdory zrušení všech exekučních příkazů nadále prováděl exekuci. Ústavní soud shledal, že v právním státě není přípustné, aby po právní moci usnesení o zrušení všech vydaných exekučních příkazů prováděl soudní exekutor dále exekuci, resp. pouhým úředním záznamem a oznámením reagujícím na jeho vlastní pochybení „oživil“ již zrušené exekuční příkazy a s odstupem více než deseti let požadoval po stěžovateli (povinném) na základě zrušených exekučních příkazů zaplacení úroku z prodlení, který v podstatné části narostl právě v důsledku jeho vlastního pochybení. Exekuční řád ani jiný právní předpis takový postup soudnímu exekutorovi neumožňuje. Ústavní soud uvedl, že po právní moci usnesení o zrušení všech exekučních příkazů vydaných v exekučním řízení není přípustné, aby soudní exekutor dále prováděl exekuci, resp. aby pouhým úředním záznamem nebo prostým oznámením obnovil již zrušené exekuční příkazy. Neposkytne-li pak následně obecný soud povinnému ochranu proti takovému svévolnému postupu soudního exekutora, nepřipustně zasáhne do jeho práva na soudní ochranu a do práva vlastnit majetek.

Mezi další zajímavá rozhodnutí z oblasti ochrany majetkových práv patří i nálezy, které se tematicky týkají **nákladů řízení**. K této problematice se Ústavní soud vyjadřoval například v nálezech sp. zn. IV. ÚS 1664/21 a sp. zn. IV. ÚS 2081/21 ze dne 30. 9. 2021, v nichž navázal na svoji loňskou judikaturu. V citovaných rozhodnutích znovu připomenul, že při rozhodování o nákladech řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je obecný soud povinen interpretovat § 142 občanského soudního řádu (o. s. ř.) tak, že úspěch a neúspěch procesních stran podle § 142 odst. 1 o. s. ř. lze poměřovat pouze tehdy, zamítá-li soud návrh na zrušení spoluvlastnictví. Pokud návrhu vyhoví a rozhoduje dále o způsobu vypořádání spoluvlastnictví, je na procesní úspěch jednotlivých účastníků řízení třeba pohlížet jako na stejný a zásadně nepřiznávat náhradu nákladů řízení podle § 142 odst. 2 o. s. ř. žádnému z nich. V případě, že takto obecný soud nepostupuje, porušuje právo té strany, které uložil zaplatit náhradu nákladů řízení, na soudní ochranu ve spojení s právem na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 665/21 ze dne 18. 5. 2021 pak řešil ústavně konformní výklad ustanovení § 146 odst. 2 občanského soudního řádu, který stanoví, že „zavinil-li některý z účastníků, že řízení muselo být zastaveno, je povinen hradit jeho náklady. Byl-li však pro chování žalovaného (jiného účastníka řízení) vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady řízení žalovaný (jiný účastník řízení)“. V citovaném nálezu dospěl Ústavní soud k závěru, že pokud obecný soud žalovanému nepřizná náhradu nákladů řízení proti žalobci, který vzal žalobu zpět z důvodu pro něj nepříznivé důkazní situace, nikoli pro pozdější chování žalovaného, porušuje tím právo žalovaného na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny a právo na soudní ochranu.

V neposlední řadě je třeba zmínit také rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 3905/19 ze dne 4. 10. 2021, ve kterém se řešila otázka určení tarifní hodnoty sporu o nepeněžitě plnění, jehož hodnotu lze vyjádřit v penězích. K tomu Ústavní soud uvedl, že tarifní hodnotou sporu o náhradní plnění dodáním věci bez vad (tj. sporu o nepeněžitě plnění) plynoucího z kupní smlouvy, je zpravidla cena těchto věcí uvedená v kupní smlouvě. Obecné soudy tedy při určení tarifní hodnoty nepeněžitě plnění, jehož hodnotu lze vyjádřit v penězích, vycházejí z ustanovení § 8 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů

za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Jiný postup obecného soudu představuje neústavní zásah do práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny. V tomto kontextu pak ještě doplnil, že obecný soud nesmí změnit výrok soudu prvního stupně o nákladech řízení, aniž tuto změnu účastník řízení navrhl a aniž by soud na možnost takové změny rozhodnutí strany upozornil a umožnil jim vyjádřit se k této otázce, případně i předložit nové důkazy, které z pohledu dosavadního řízení nebyly relevantní. Jinak se jedná o tzv. překvapivé rozhodnutí, které je v rozporu s právem účastníka řízení na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Politická práva

Volební právo

V únoru loňského roku Ústavní soud vyhlásil hojně diskutovaný náleží sp. zn. Pl. ÚS 44/17 ze dne 2. 2. 2021, kterým zrušil část volebního zákona pro porušení rovnosti volebního práva a šancí kandidujících stran. Nález se vyjadřuje k jádru samotného politického systému České republiky, ke svobodné soutěži politických stran i ke skutečnosti, že výsledky voleb musí určovat vůle voličů zjištěná ústavně konformním způsobem, s tím, že voliči v každém kraji musí mít stejnou možnost ovlivnit celkový výsledek volby.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 44/17 ze dne 2. 2. 2021: Ústavnost volebního zákona (rovnost hlasů, rovnost volebního práva a rovnost šancí kandidujících volebních stran a koalic)

Skupina senátorů navrhla Ústavnímu soudu zrušení několika ustanovení zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů. Důvodem tvrzené neústavnosti těchto ustanovení byl jednak způsob výpočtu podílů a přiřazování mandátů (za použití tzv. D'Hondtovy volební formule) při současném rozdělení České republiky do 14 různých velkých volebních krajů a návrhem byla také zpochybněna ústavnost uzavíracích klauzulí pro politické strany a hnutí kandidující v koalici.

Ústavní soud odkázal na ústavní pořádek, který předpokládá zprostředkování názoru voličů nejen svobodnou volbou svých zástupců (čl. 21 odst. 1 Listiny), nýbrž i formou výběru mezi programy a kandidáty politických stran. Voliči ve volební jednotce tak nemají rozhodovat o společném reprezentantovi celého volebního kraje, nýbrž o reprezentantech určité názorové skupiny (politické strany) v měřítku celého státu. Jejich prostřednictvím se mohou voliči názorově jednak „rozestoupit do stran“, jednak se sjednotit v názoru na potřebu zastoupení a prosazení

určitého volebního programu v činnosti Poslanecké sněmovny v nastávajícím volebním období (čl. 21 odst. 2 Listiny – volby jako periodická kontrola). Ústavní soud se v tomto nálezu podrobně zabýval obecnými principy volebního práva, přičemž kladl důraz na rovnost hlasů, rovnost volebního práva a rovnost šancí kandidujících volebních stran a koalic. Připomněl, že relativní rovnosti hlasů musí být dosaženo v rámci celé republiky, a to jak z hlediska rovného přístupu k voleným funkcím, tak i tím, že voliči v každém kraji musí mít stejnou možnost ovlivnit celkový výsledek volby. I když stávající členění volebního území na různé velké volební kraje nebylo dle Ústavního soudu samo o sobě neústavní, spolu s dalšími prvky volebního systému porušovalo principy rovnosti hlasů a rovnosti šancí kandidujících politických stran, což již neústavní bylo.

Zároveň neshledal, že by zachování 5% uzavírací klauzule pro vstup politické strany do Poslanecké sněmovny bylo v rozporu s ústavním pořádkem. Zde navázal na svoji předchozí judikaturu (náleží sp. zn. Pl. ÚS 25/96), a potvrdil, že Ústava zakotvuje princip poměrného zastoupení za účelem konání voleb právě „do Poslanecké sněmovny“. Účelem voleb tak není pouze závazné zjištění názorů voličů, ale i ustavení komory Parlamentu, která bude způsobilá plnit všechny funkce zákonodárného sboru v podmínkách parlamentní demokracie. Roztříštěnost mnoha politických stran, neschopných zajistit sněmovní většinu, by plnění těchto funkcí mohla znemožnit. Stanovení uzavíracích klauzulí pro koalice politických stran naopak Ústavní soud shledal v rozporu s Ústavou.

Právo na informace

Základnímu právu na informace je věnována podstatná část náleží sp. zn. III. ÚS 3339/20 ze dne 29. 6. 2021. Věc se týkala žádosti o informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, a úhrady za mimořádně rozsáhlé vyhledávání informací. Stěžovatelem byl muž, který podal k Policejnímu prezidiu žádost o seznam údajů o všech trestných činech

evidovaných za posledních pět let. Povinný subjekt poskytnutí informací podmínil zaplacením nákladů ve výši 25 milionů Kč. Stěžovatel se následně proti úhradě neúspěšně bránil stížností u Ministerstva vnitra a neuspěl ani se správním žalobou a s následnou kasační stížností podanou k Nejvyššímu správnímu soudu.

Nález sp. zn. III. ÚS 3339/20 ze dne 29. 6. 2021: Úhrada za mimořádně rozsáhlé vyhledávání informací jako umělá bariéra znemožňující přístup k informacím

Ústavní soud se v posuzované věci neztotožnil s názorem správních soudů. Zdůraznil, že povinný subjekt má hledat způsoby maximálního vyhovění podané žádosti, a nikoliv důvody, jak jejímu vyhovění zabránit. Dle Ústavního soudu má být povinný subjekt v řízení o poskytnutí informací podle čl. 17 odst. 5 Listiny profesionálem znalým práva, který má žadatele procesem poskytování informací provést tak, aby jim bylo v maximální míře vyhověno. Dodal, že je nepřipustné, aby odpovědnost za zdárné vyřízení žádosti přesouvaly povinné subjekty na žadatele a vytýkaly jim nedostatek aktivity tam, kde by měl být s ohledem na základní zásady činnosti správních orgánů aktivní právě správní orgán.

Podle Ústavního soudu kvalifikovaný odhad potřebného času provedený povinným subjektem neměl žádný reálný základ a k jeho stanovení došlo patrně pouze „pro ilustraci“ zpracovatelem interního materiálu. Největší problém však představoval rozsah zpoplatněných informací. Ačkoliv v odůvodnění rozhodnutí, vyjádřeních správních orgánů i soudů opakovaně zaznělo, že selekci údajů není možné provést strojově, že veškeré požadované informace je nutné individuálně podrobit zkoumání, Ústavní soud shledal, že tyto závěry neměly žádnou oporu ve spisech a nebylo z nich možné dovodit opodstatněnost stanovené úhrady. Správní orgány zvolily neodůvodněně zřejmě ten nejkomplikovanější možný způsob, jak se s žádostí vypořádat, a jejich postup při stanovení úhrady proto Ústavní soud shledal nejen nepřezkoumatelným, ale rovněž značně iracionálním.

Z vyjádření samotného povinného subjektu bylo totiž zřejmé, že disponuje informačním systémem, ze kterého lze jednoduchým postupem získat sestavu 7 z 8 požadovaných údajů. Postup povinného subjektu tak představoval odepření práva na informace, neboť ve spojení s výší, v jaké byla úhrada stanovena, fakticky představoval umělou bariéru, která stěžovateli znemožnila přístup i k těm informacím, jejichž poskytnutí ve skutečnosti nic nebránilo. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

Svoboda projevu

Svobody projevu, v souvislosti s nařízením předběžného opatření, se týkal náleží sp. zn. II. ÚS 1440/21 ze dne 23. 8. 2021. V něm Ústavní soud připomněl, že **i na projev komerčního charakteru** dopadají záruky plynoucí z práva na svobodu projevu dle čl. 17 odst. 1 Listiny. Stěžovatelka, společnost zprostředkovávací rezervaci letenek, byla v řízení před obecnými soudy stranou žalovanou. Žalobkyní byla konkurenční společnost, která tvrdila, že stěžovatelka nesprávně informuje své zákazníky – cestující, že nepředají-li stěžovatelce údaje k on-line odbavení do 24 hodin před odletem, musí se odbavit za značný poplatek na letišti. V projednávané věci Ústavní soud zdůraznil, že má-li být komerční projev předběžným opatřením omezen z důvodu tvrzené nepravdivosti, musí se obecné soudy vypořádat (v míře odpovídající charakteru řízení o předběžném opatření) s tím, zda lze skutkový základ příslušného komerčního projevu skutečně hodnotit jako nepravdivý. Přesto, že jsou požadavky na odůvodnění předběžného opatření s ohledem na charakter těchto rozhodnutí snižené, požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí plynoucí z práva na soudní ochranu dopadá i na rozhodování o nich. V posuzovaném případě tomu však obecné soudy dle Ústavního soudu nedostály a do stěžovatelčina práva na podnikání zasáhly, aniž by jasně vyslovily, jaké konkrétní zákonné ustanovení stěžovatelka měla porušit a jak. Ústavní soud v této věci zdůraznil, že i při rozhodování o návrhu na nařízení předběžného opatření je třeba zabývat se tím, zda zásah do základních práv účastníka řízení vyvolaný předběžným opatřením je přiměřený.

V usnesení sp. zn. III. ÚS 2696/21 ze dne 7. 12. 2021 Ústavní soud připomněl, že svoboda projevu má své meze. Při rozhodování o ústavní stížnosti muže, který byl podmíněně odsouzen za **propagování nacismu a podněcování k nenávisti vůči skupině osob** (jiného etnika) nenávistným komentářem na internetu, Ústavní soud vysvětlil, proč nenávistné projevy nespádají pod ústavněprávní ochranu a nemohou ji získat ani tím, že se budou vydávat za žert. Dodal, že v projednávané věci ani nebylo podstatné, zda byl předmětný komentář myšlen jako žert, neboť existují záležitosti, o kterých Listina a zákony žertovat s ohledem na důstojnost člověka nepřipouštějí. I hroživé historické zkušenosti se stigmatizací a likvidací společenských menšin, například vraždění lidí v plynových komorách koncentračních táborů, na které stěžovatel odkazoval jako na „řešení“, které „se přímo nabízí“, vedlo k tomu, že svoboda projevu není absolutní povahy, nýbrž podléhá výjimkám stanoveným v čl. 10 odst. 2 Úmluvy.

Za zmínku stojí i nálezný sp. zn. II. ÚS 1022/21 ze dne 11. 10. 2021, jímž se Ústavní soud vyjádřil k přiměřenosti postupu státního orgánu (policie). V projednávané věci Ústavní soud dovodil, mimo jiné i ve vztahu k ochraně práva na svobodu projevu, že postupuje-li orgán veřejné moci nezákonně či jinak ústavně nekonformně tak, aby jednotlivce odradil od realizace jeho politického práva či svobody, jedná se zpravidla o porušení tohoto práva.

Shromažďovací právo

Již zmíněný nálezný sp. zn. II. ÚS 1022/21 ze dne 11. 10. 2021 zasluhuje bližší pozornost i s ohledem na jeho závěry ve vztahu k výkonu dalších politických práv, zvláště práva pokojně se shromažďovat.

Nález sp. zn. II. ÚS 1022/21 ze dne 11. 10. 2021: K náležitostem výzvy k prokázání totožnosti dle § 63 odst. 2 písm. l) zákona o policii

Stěžovatelem v projednávané věci byl muž, který cestoval na akci Klimakemp 2018 a který byl ihned po svém příjezdu v prostorách vlakového

nádraží hlídkou policie vyzván, aby prokázal svou totožnost. Stěžovatel výzvě vyhověl a současně se policistů ptal na důvody kontroly totožnosti. Policie svůj postup odůvodnila obecným odkazem na ustanovení, které opravňuje policistu vyzvat osobu k prokázání totožnosti „při plnění jiného úkolu, je-li to nezbytné k ochraně bezpečnosti osob a majetku, veřejného pořádku nebo pro předcházení trestné činnosti“. Jeden z policistů provádějících ztotožnění kromě odkazu na zmíněné ustanovení dále uvedl, že „je to k zabezpečení bezpečnosti veřejného pořádku, bezpečnosti osob a majetku“ a že není povinen stěžovateli sdělovat, jaký úkol v dané chvíli policie plní. Stěžovatel se s žalobou na určení nezákonnosti popsané policejní výzvy neúspěšně obrátil na správní soudy.

Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil. Obecné soudy totiž policejní výzvu k prokázání stěžovatelovy totožnosti označily za zákonnou, ačkoliv nebyla učiněna ani odůvodněna v souladu s příslušnými zákonnými ustanoveními interpretovanými ústavně konformním způsobem. Tím obecné soudy porušily zejména stěžovatelovo základní právo pokojně se shromažďovat a jeho právo na soukromí a na informační sebeurčení. Co se týče porušení stěžovatelova práva pokojně se shromažďovat, Ústavní soud se zabýval tím, zda lze za výkon tohoto práva považovat stěžovatelovu účast na akci Klimakemp 2018. Konstatoval přitom, že v tomto ohledu není podstatné, zda v průběhu akce mělo docházet k protiprávní činnosti, jelikož i protiprávní postupy účastníků shromáždění mohou být v rámci shromažďovacího práva chráněny, a to i když se jedná o projev tzv. občanské neposlušnosti. Podstatné bylo dle Ústavního soudu to, zda akce měla být (a následně fakticky byla) shromážděním pokojným. Dodal, že o nepokojnosti tohoto shromáždění přitom nese svědčí sama skutečnost, že v rámci akce mělo dojít k vniknutí na soukromý pozemek a několikahodinovému blokování důlních zařízení pouhou přítomností osob s cílem podnítit zásadní debatu o dopadech změn klimatu. Zdůraznil, že do práva pokojně se shromažďovat lze neústavně zasáhnout i prostřednictvím opatření s tzv. odrazujícím účinkem. Ve stěžovatelově případě takovým opatřením bylo zjišťování jeho totožnosti ze strany policie. Dle Ústavního soudu lze totiž

mít za to, že pokud je kolektivně (tj. v podstatě anonymně) projevován názor spočívající v kritice státu, pak může jako odrazující působit i takový postup státního orgánu či policie, který potenciálně vede k evidenci jednotlivých osob takový „protistátní“ názor zastávajících.

Hospodářská a sociální práva

I v uplynulém roce vydal Ústavní soud několik důležitých rozhodnutí, jež se zabývají ochranou práv spadajících do oblasti hospodářských, sociálních a kulturních práv zakotvených v čl. 26 až 35 Listiny.

Právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu

Ustanovení čl. 26 Listiny zakotvuje několik vzájemně provázaných základních práv, a to právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost a právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Tato základní práva jsou systematicky zařazena mezi hospodářská, sociální a kulturní práva, protože možnost domáhat se jejich ochrany podléhá omezení plynoucímu z čl. 41 odst. 1 Listiny (tj. lze se jich domáhat pouze v mezích zákonů, které tato základní práva provádějí). Tomu odpovídá i metodika přezkumu zásahů do těchto práv. Ústavní soud k tomu využívá tzv. test racionality, jenž se skládá ze čtyř kroků – 1. vymezení smyslu a podstaty základního práva, tj. jeho esenciálního obsahu; 2. zhodnocení, zda se zákon nedotýká samotné existence základního práva nebo skutečné realizace jeho esenciálního obsahu (jestliže ano, přistoupí Ústavní soud k přísnějšímu testu proporcionality; jestliže ne, Ústavní soud provede zbylé dva kroky testu racionality); 3. zhodnocení, zda zákon sleduje legitimní cíl, tj. zda není svévolným zásadním snížením celkového standardu ochrany základních práv; 4. zvážení, zda je zákonný prostředek k dosažení vytyčeného cíle racionální, byť ne nutně nejlepší, nejúčinnější nebo nejmoudřejší.

V roce 2021 se Ústavní soud v nejednom případě věnoval také ochraně práv zakotvených v hlavě čtvrté Listiny a přijal na tomto poli několik zajímavých rozhodnutí. Nejvíce z nich se týká čl. 26 a 28 Listiny, zejména práva podnikat, resp. práva na spravedlivou odměnu za práci. Těchto práv se lze na základě čl. 41 odst. 1 Listiny domáhat pouze v mezích prováděcích zákonů.

První skupinu rozhodnutí tvoří rozhodnutí týkající se problematiky **odměny advokáta za výkon funkce opatrovníka**. Ústavní soud zde navázal na svou rozhodovací činnost z předchozích let, kdy postupně rušil jednotlivé části

ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu (vyhláška č. 177/1996 Sb.), až nakonec plenárním nálezem sp. zn. Pl. ÚS 17/21 ze dne 19. 10. 2021 zrušil toto ustanovení jako celek. V nálezu sp. zn. II. ÚS 3210/20 ze dne 8. 4. 2021 se zabýval otázkou odměny advokáta za výkon funkce opatrovníka ustanoveného soudem osobě neznámého pobytu. Ústavní soud konstatoval, že pokud obecné soudy přiznají advokátovi odměnu s odkazem na tarifní hodnoty stanovené v § 9 odst. 5 advokátního tarifu, jehož část ve slovech „jehož pobyt není znám“ byla pro rozpor se zásadou rovnosti a právem získávat prostředky pro životní potřeby prací zrušena nálezem sp. zn. Pl. ÚS 4/19 ze dne 24. 9. 2019, zasáhne do základních práv advokáta zaručených čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny. Výše zmíněným plenárním nálezem pak Ústavní soud vyhověl návrhu veřejného ochránce práv na zrušení dosud platných částí § 9 odst. 5 advokátního tarifu, neboť i v tomto případě shledal normotvůrcem rozdílně stanovenou odměnu pro advokáty jako opatrovníky, a to zejména ve vztahu k ustanoveným zástupcům podle § 30 občanského soudního řádu, za ústavně nesouladnou. Konkrétně uvedl, že stanoví-li § 9 odst. 5 advokátního tarifu, že při výkonu funkce opatrovníka ustanoveného správním orgánem či soudem účastníku řízení, jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, který byl stížen duševní poruchou nebo který není schopen srozumitelně se vyjadřovat, se pro účely výpočtu odměny advokáta jako opatrovníka považuje za tarifní hodnotu částka 1 000 Kč, pak je takové pravidlo v rozporu nejen s principem rovnosti (čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny) – vztaženo k výkonu advokacie v širším slova smyslu – a v rozporu s právem advokáta získávat prostředky pro své životní potřeby prací (čl. 26 odst. 3 Listiny), ale také s právem opatrovaného na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny. V širším kontextu tento nálezná napomáhá naplňování cílů Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Druhá oblast, kterou se Ústavní soud zabýval ve vícero rozhodnutích, souvisí rovněž s povoláním advokáta. V nálezech sp. zn. II. ÚS 2007/20 ze dne 5. 3. 2021 a sp. zn. III. ÚS 348/21 ze dne 9. 6. 2021 Ústavní soud posuzoval ústavnost postupu obecných soudů při rozhodování o **nahrazení souhlasu České advokátní komory** (ČAK) dle § 85b trestního řádu, který upravuje prohlídky v prostorách výkonu činnosti advokáta. V prvním případě druhý senát Ústavního soudu zrušil usnesení obecného soudu, neboť soudkyně postupem podle § 85b odst. 3 trestního řádu nahradila souhlas zástupce ČAK k seznámení se policejního

orgánu s obsahem vybraných dat uložených na bitových kopiích pevných disků bez znalosti obsahu nosičů informací. Tím se dle Ústavního soudu dopustila svévolného výkladu otázky advokátní mlčenlivosti, čímž mimo jiné porušila právo stěžovatele podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost. V druhém případě třetí senát Ústavního soudu částečně vyhověl ústavní stížnosti advokátky, když konstatoval, že bylo-li o návrhu dle § 85b trestního řádu rozhodnuto tak, že se předmětný návrh zamítá, je ve věci rozhodující soudce povinen vrátit listiny, jichž se zamítavé rozhodnutí týká, bez odkladu po právní moci usnesení ČAK, která zajistí jejich rovněž bezodkladné předání zpět do dispoziční sféry dotčeného advokáta. Jelikož tak obecný soud v daném případě neučinil, porušil práva stěžovatelky na svobodný výkon povolání (advokacie) a spravedlivý proces.

Svobody podnikání se Ústavní soud dále dotkl v nálezu sp. zn. II. ÚS 1440/21 ze dne 23. 8. 2021 (viz výše Svoboda projevu), a to v souvislosti s tím, že se obecné soudy v případě stěžovatelky (společnosti zabývající se rezervací a zakoupením letenek různých dopravců) nezabývaly otázkou, nakolik změny vyžadované vůči ní vydaným předběžným opatřením omezují způsob, jakým poskytuje své služby zákazníkům, popř. zda by ve svých důsledcích nemohly jejich poskytování zcela znemožnit. Ústavní soud uvedl, že zásah do práva stěžovatelky podnikat je patrný již z toho, čeho se stěžovatelka domáhala, tudíž bylo povinností soudu prvního stupně zvážit přiměřenost tohoto zásahu. Především pak bylo povinností odvolacího soudu vypořádat se s námitkou stěžovatelky k této otázce. Jelikož tak odvolací soud neučinil, případně se bez další argumentace omezil na pouhý odkaz na příslušné právní předpisy, dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy porušily základní právo stěžovatelky na podnikání ve spojení s právem na soudní ochranu. Byť totiž na **odůvodnění předběžného opatření** nejsou kladeny takové podmínky jako na odůvodnění konečného rozhodnutí ve věci, je nezbytné, aby obecné soudy v případě zásahu do práv účastníka řízení předběžným opatřením jasně vyslovily, jaké konkrétní zákonné ustanovení dotčený účastník řízení porušuje a proč.

V usnesení sp. zn. II. ÚS 63/21 ze dne 29. 3. 2021 se Ústavní soud věnoval z pohledu práva na svobodnou volbu povolání specifické otázce **požadavku bezúhonnosti při přijetí do zaměstnání**, resp. k výkonu jiného povolání. Ústavní soud shledal, že toto právo svědčí všem, tedy i osobám, které nemají tzv. čistý

výpis z evidence Rejstříku trestů. Takovým osobám sice může být odepřen přístup k některým povoláním, avšak pouze v případě, že podmínka bezúhonnosti pro výkon daného povolání plyne ze zákona a že daný zákon zároveň respektuje limity plynoucí z čl. 4 odst. 4 Listiny, resp. z nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů). Pouze v takovém případě jde o ústavně souladné omezení práva na svobodnou volbu povolání dle čl. 26 odst. 2 Listiny. Záznam o předchozím trestním odsouzení ve výpisu z evidence Rejstříku trestů by tedy neměl stěžovatele automaticky diskvalifikovat z přístupu k těm povoláním, u nichž je vyžadována bezúhonnost, včetně přístupu k výkonu advokátní praxe, neboť z požadavku čl. 4 odst. 4 Listiny plyne pro všechny subjekty povinnost šetřit podstatu a smysl základních práv a svobod, tedy mimo jiné posoudit podmínky bezúhonnosti s ohledem na relevanci případného předchozího odsouzení ve vztahu k povolání, o něž se daná osoba uchází. K zásahu do práva na svobodnou volbu povolání přitom nemůže dojít již v důsledku uvedení informací o předchozím trestním odsouzení ve výpisu z evidence Rejstříku trestů, nýbrž až v důsledku jednání dalších aktérů, tedy potenciálních zaměstnavatelů, veřejnoprávních subjektů či jiných osob, které s údaji o předchozím odsouzení spojují právní následky.

Další oblastí, kterou se Ústavní soud zabýval, je problematika **spravedlivé odměny za práci**. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1854/20 ze dne 18. 10. 2021 (viz výše Závazky z evropského a mezinárodního práva) osvětlil, že toto právo, zakotvené v čl. 28 Listiny, zahrnuje právo každého zaměstnance být přiměřeně odměněn za dobu, během níž vykonává pro zaměstnavatele práci nebo je zaměstnavateli nepřetržitě k dispozici.

Nález sp. zn. II. ÚS 1854/20: Spravedlivá odměna za práci v souvislosti s požadavkem zaměstnavatele být k dispozici v době přestávky

Ústavní soud uvedl, že v pracovněprávních vztazích je vždy třeba vymezit, zda je posuzovaný čas pracovní dobou nebo dobou odpočinku; třetí

možnost právní úprava nepřipouští. Měl-li stěžovatel jako hasič-strojník povinnost být připraven zasáhnout nejpozději do 3 minut i na nejvzdálenějším místě svého pracoviště (letišť), a to i během plánované přestávky na jídlo a oddech, pak vykonával práci, která ze své povahy (být ve střehu, být připraven) nemohla být přerušena. Pro posouzení nároku stěžovatele je zcela irelevantní, zda během přestávek došlo či nedošlo k potřebě zásahu, tedy zda byl stěžovatel někdy během přestávky „odvolán“ k hasičskému zásahu. Neplacenou dobou odpočinku může být naopak pouze taková doba, se kterou může zaměstnanec nakládat dle své volné úvahy, tedy věnovat se oddechu a nebýt během této doby zaměstnavateli k dispozici.

Ústavní soud dále konstatoval, že z judikatury Soudního dvora Evropské unie jednoznačně plyne, že do pracovní doby spadají i všechny doby pracovní pohotovosti, během nichž jsou zaměstnanci uložena omezení, která významně ovlivňují jeho možnost volně nakládat se svým časem a věnovat se vlastním zájmům. Pokud tedy obecné soudy v napadených rozhodnutích vyložily zákoník práce tak, že rozvrhované přestávky byly zároveň dobou odpočinku, za kterou stěžovateli nenáleží odměna za práci, ale zároveň též dobou, ve které měl stěžovatel v případě potřeby povinnost být zaměstnavateli k dispozici, pak je tento výklad v rozporu jak se smyslem a účelem právní úpravy přestávek v práci, tak i s ustálenou judikaturou Soudního dvora.

V usnesení sp. zn. I. ÚS 2820/20 ze dne 31. 8. 2021 se Ústavní soud věnoval otázce **stejně mzdy za práci stejné hodnoty**, konkrétně nerovnosti v odměňování řidičů stejného zaměstnavatele (poštovní společnosti) v Praze oproti Olomouci, potažmo jiným regionům. Byl ústavní stížnost podal u Ústavního soudu zaměstnavatel, u něhož je zásah do práva na spravedlivou odměnu za práci pojmově vyloučen, z hlediska obsahu tohoto práva přijal Ústavní soud obecnější závěry. Zejména uvedl, že odlišné socioekonomické podmínky jednotlivých regionů či rozdílná výše nezbytných životních nákladů nejsou dle zákonné úpravy zařazeny pod kritéria sloužící ke srovnávání „stejně práce“ dvou zaměstnanců či „stejně

mzdy“ dvou zaměstnanců, když nejen že nejsou mezi kritérii výslovně zmíněny, ale nelze je podřadit ani pod kritérium pracovních podmínek, neboť ty se dle výčtu obsaženého v § 110 odst. 4 zákoníku práce týkají interních podmínek, za nichž je práce vykonávána (tj. obtížnosti pracovních režimů vyplývajících z rozvržení pracovní doby, škodlivosti nebo obtížnosti dané působením jiných negativních vlivů pracovního prostředí a rizikovosti pracovního prostředí). Jelikož stěžovatel v daném případě neprokázal, že by práce v Praze oproti práci na shodné pracovní pozici v Olomouci byla náročnější (nebyla stejná), a současně vzhledem k zákonné úpravě nebylo možné přisvědčit jeho argumentaci, že rozdílná nominální výše mzdy konkrétního zaměstnance je zdůvodnitelná rozdílem v reálné výši mezd, odmítl Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou.

Právo na hmotné zajištění / zabezpečení státem

V uplynulém roce se Ústavní soud zabýval rovněž přezkumem práv z oblasti sociálních, u nichž je výrazně v popředí povinnost státu v případě potřeby zajistit nositeli základního práva určitá plnění či služby. Pro přezkum ústavnosti zákonů obsahujících úpravu sociálních práv je dán užší prostor, jenž je vymezen ustanoveními čl. 41 odst. 1 a čl. 4 odst. 4 Listiny. K nejzásadnějším patří nálezy sp. zn. Pl. ÚS 40/17 ze dne 24. 8. 2021 zabývající se právem na pomoc k zajištění základních životních podmínek ve smyslu čl. 30 odst. 2 Listiny, a to v souvislosti s ústavností tzv. bezdoplatkových zón.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 40/17: Neústavnost tzv. bezdoplatkových zón

Skupina senátorů navrhla zrušení § 33 odst. 9 a § 33d zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, dle kterých mohla obec, na jejímž území se nacházejí místa, ve kterých se ve zvýšené míře vyskytují sociálně nežádoucí jevy, požádat pověřený obecní úřad o vydání opatření obecné povahy, jímž se vyhláší oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů (tzv. bezdoplatková zóna). Případní

noví obyvatelé těchto bezdoplatkových zón, kteří by jinak měli nárok na doplatek na bydlení, by tuto dávku pomoci v hmotné nouzi od úřadu práce nedostali, přičemž na již uzavřené nájemní smlouvy se opatření nevztahovalo.

Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh je důvodný. Uzavřel, že napadená ustanovení odpírají nárok na doplatek na bydlení některým osobám, jež jinak zákonná kritéria pro jeho poskytování splňují, a to jen proto, že tyto osoby chtějí bydlet v lokalitě, která byla obcí vyhlášena za „oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů“, přičemž proti opatření obecné povahy zakládajícímu tento status mohou podat námítky jen vlastníci dotčených nemovitostí, jejichž vypořádání ale už nepodléhá kontrole nezávislým soudem. Dochází tak k rozdílnému zacházení s osobami podle kritéria neracionální nerovnosti, které je v rozporu s čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 3 Listiny. Napadená ustanovení tak sledují cíl, který není rozumně (věcně) propojitelný s plošným snížením individuálního standardu přístupu k sociální dávce pomoci v hmotné nouzi podle čl. 30 odst. 2 Listiny. Toto podmínění tak vybočuje z ústavních limitů uplatňování sociálního práva daných čl. 41 odst. 1 Listiny. Ústavně neslučitelným je rovněž rozdílné zacházení s příjemci doplatku na bydlení pouze na základě skutečnosti, zda vlastnické právo nebo právo užívání bytu v dané lokalitě vzniklo před nebo po vydání opatření obecné povahy, což je okolnost z hlediska příjemce doplatku nahodilá (neovlivnitelná), která vede v rozporu s čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny rovněž k iracionálně nerovnému zacházení.

Dle Ústavního soudu jsou napadená ustanovení pouze projevem nesystémové reakce zákonodárce na dlouhodobě neuspokojivě řešený problém sociálního vyloučení bez trvalejších účinků. V rozporu s čl. 3 odst. 3 Listiny působí osobám, které uplatní svoji ústavně zaručenou svobodu pobytu podle čl. 14 odst. 1 Listiny, újmu na ústavně zaručeném právu na pomoc v hmotné nouzi, resp. působí újmu na využití této svobody těm, kteří upřednostní nárok na doplatek na bydlení.

Právo na příznivé životní prostředí

Ochrana životního prostředí je důležitou součástí ústavního pořádku České republiky a jako taková je zmíněna již v preambuli Ústavy a Listiny a dále v čl. 7 Ústavy. Ustanovení čl. 35 Listiny pak stanoví, že každý má právo na příznivé životní prostředí. Ústavní soud se tímto právem v uplynulém roce zabýval z hlediska procesního, a to v souvislosti s omezením účasti tzv. ekologických spolků ve správních řízeních.

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 22/17 ze dne 26. 1. 2021 posuzovalo plénum Ústavního soudu návrh skupiny senátorů na zrušení části ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, která nesouhlasí s tím, že spolky po novelizaci zákonem č. 225/2017 Sb. ztratily možnost účastnit se jiných správních řízení než těch „podle tohoto zákona“. Ústavní soud podrobil napadenou právní úpravu tzv. testu racionality a dospěl k závěru, že podstata práva na příznivé životní prostředí zasažena nebyla. Dle Ústavního soudu se pouze zúžila, nikoliv vyloučila, procesní možnost uplatňování práva na příznivé životní prostředí ve správních (nikoliv rovněž soudních) řízeních. Ekologické spolky se mohou nadále účastnit správních řízení, v nichž lze skutečně identifikovat možnost reálného a vážného dotčení ochrany přírody a krajiny – vedle řízení podle zákona o ochraně přírody a krajiny jde zejména o řízení a postupy v režimu zákona o integrované prevenci, zákona o posuzování vlivů na životní prostředí a vodního zákona. Ústavní soud rovněž shledal napadenou právní úpravu legitimní, neboť je vedena snahou o zrychlení územního a stavebního řízení. A to i přes to, že si lze představit řadu možná i vhodnějších a účinnějších způsobů, jak předcházet průtahům v některých správních řízeních.

Ochrana rodičovství, rodiny a dětí

Ani v uplynulém roce se Ústavnímu soudu nevyhnula problematika styku dětí s jejich rodiči a širší rodinou. V nálezu sp. zn. III. ÚS 1279/21 ze dne 16. 8. 2021 se vyjádřil k otázce vyvážení překážek spojených se **zajištěním styku dítěte s rodičem na větší vzdálenost**. Stěžovatel byl povinen podle rozhodnutí obecných soudů dceru vyzvedávat i předávat v místě bydliště matky, přestože tak

veškeré náklady na styk s dcerou nesl výhradně on. Ústavní soud vyžaduje, aby oba rodiče museli při rozvržení povinností spjatých se stykem vynaložit nejen přibližně stejnou finanční částku, ale rovněž museli na překonání vzdálenosti rovnoměrně vynaložit svoji energii a čas. V projednávané věci pak neakceptoval, že by kvalita automobilu jednoho z rodičů, jíž obecné soudy odůvodnily nerovnoměrné zatížení rodičů, měla být určujícím kritériem, od něž se bude odvíjet stanovení rozsahu práv a povinností souvisejících se zajištěním styku s dítětem. Stejně tak nemůže jít rodiči k tíži způsob, jakým tráví volný čas.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 1081/20 ze dne 30. 8. 2021 byla řešena specifika rozhodování o **rozsahu styku nezletilého s prarodiči**. Obecné soudy stanovily prarodičům široké oprávnění styku s nezletilým vnukem. Stěžovatelé namítali, že jsou to primárně oni jako rodiče, kdo má právo na výchovu dítěte a péči o něj, a stanovený styk považovali za zcela nepřiměřený. Ústavní soud dal v tomto případě rodičům zapravdu. Při stanovení rozsahu styku dítěte s dalšími příbuznými podle § 927 občanského zákoníku je třeba pečlivě zvažovat nejlepší zájem dítěte, který může být oslaben i z důvodu existence napětí či vyhrocených vztahů mezi rodiči dítěte a danými příbuznými. Rozsah styku dalších příbuzných s dítětem nemůže být rozsáhlejší či postaven na roveň styku rodičů s dítětem, a to zejména pokud si to rodiče nepřejí. Jsou to právě rodiče, kdo vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, odpovídá za výchovu a vývoj dítěte, a právě právo rodiče pečovat o dítě a vychovávat ho je ústavně chráněno. Rozhodnutími, jimiž byl víkendový styk určen ve stejném poměru matce, otci i prarodičům, bylo zasaženo do uvedeného ústavně zaručeného práva.

Další dva významné nálezy se týkaly případů s **přeshraničním prvkem**. V nálezu sp. zn. II. ÚS 3345/20 ze dne 8. 4. 2021 se Ústavní soud zabýval případem stěžovatelky, která odcestovala s nezletilými dětmi se svolením otce z Itálie do České republiky. V dohodnutém termínu se však s dětmi nevrátila. Krajský soud podmínil nařízení návratu dětí do Itálie splněním stanovených záruk bezpečného návratu (složit na účet stěžovatelky pro zajištění samostatného bydlení částku 15 000 eur, nepokračovat v úkonech trestního řízení vedeného vůči stěžovatelce a zdržet se odejmutí nezletilých z faktické péče stěžovatelky s výjimkou stanoveného styku). Ústavní soud se věnoval vztahu nařízení Brusel II bis k Haagské úmluvě. Shledal, že na členské státy Evropské unie jsou kladeny striktnější

požadavky ohledně možnosti rozhodnout o nenavrácení dítěte zpět do místa obvyklého bydliště. O zamítnutí žádosti o navrácení dítěte do místa obvyklého bydliště podle nařízení Brusel II bis a Haagské úmluvy lze rozhodnout pouze v případech podložených objektivními důvody a v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Důkazní břemeno při prokazování existence výjimky z povinnosti navrátit dítě do místa jeho obvyklého bydliště nese strana, která s navrácením nesouhlasí. Pokud jde o možnost nevyhovět žádosti o navrácení dítěte do státu obvyklého bydliště na základě výjimky zakotvené v čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy (vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmu nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace), dle komunitárního práva se této výjimky nelze dovolávat, podmíní-li soud návrat dítěte vhodnými zárukami. Tuto výjimku rovněž nelze ve světle čl. 8 Úmluvy vykládat tak, že zahrnuje všechny nepříjemnosti inherentně spojené s návratem. Předmětná výjimka se vztahuje k vážné hrozbě újmy na straně dítěte, nikoli rodiče, a týká se jenom těch situací, u nichž nelze po dítěti spravedlivě a rozumně požadovat, aby snášelo nepříjemnosti spojené s navrácením do místa obvyklého bydliště. Ústavní soud považoval záruky bezpečného návratu nezletilých nastavené obecnými soudy za přiměřené, vyvážené a zohledňující obavy stěžovatelky i nejlepší zájem nezletilých. Obecné soudy tudíž práva stěžovatelky neporušily.

Výklad nařízení Brusel II bis byl také předmětem nálezů sp. zn. I. ÚS 2449/20 ze dne 9. 2. 2021. Ústavní soud se zabýval situací, kdy je zahájeno řízení v téže věci péče o nezletilé dítě u dvou soudů ve dvou zemích EU, a vyjádřil se k otázce litispendence (překážky věci zahájené) v takových případech.

Nález sp. zn. I. ÚS 2449/20: Překážka litispendence v řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti podle nařízení Brusel II bis

U italského Soudu pro nezletilé bylo zahájeno řízení ve věci rodičovské odpovědnosti k synovi stěžovatele. Italským soudem bylo rozhodnuto o okamžitém návratu nezletilého do místa bydliště stěžovatele, byla pozastavena rodičovská odpovědnost vedlejší účastnice a nezletilý byl svěřen do výlučné péče otce. Stěžovatel podal k českému soudu návrh na výkon

rozhodnutí italského soudu; soud mu však sdělil, že se návrhem nebude zabývat, neboť příslušnost italského soudu nebyla dána, když nezletilý měl obvyklé bydliště v České republice. Po vydání řady předběžných opatření byl nakonec vydán rozsudek, kterým byl nezletilý svěřen do péče vedlejší účastnice, stěžovateli byla uložena vyživovací povinnost a byl upraven jeho styk s nezletilým.

Ústavní soud zdůraznil unijní úpravu obsaženou v nařízení Brusel II bis a poukázal mimo jiné na úpravu tzv. překážky litispendence. Je-li dle čl. 19 odst. 2 uvedeného nařízení ve věci rodičovské zodpovědnosti ke stejnému dítěti v téže věci zahájeno řízení u soudů různých členských států, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než je určena příslušnost soudu, který zahájil řízení jako první. Je-li pak dle čl. 19 odst. 3 příslušnost tohoto soudu určena, prohlásí se soud, jenž řízení zahájil později, za nepříslušný ve prospěch tohoto soudu. V posuzované věci nastal nežádoucí stav, kdy byla zahájena paralelní řízení u soudů v Itálii i České republice. Soud pro nezletilé v Itálii přitom nepochybně stanovil svoji příslušnost pro řízení ve smyslu čl. 8 nařízení Brusel II bis; český nalézací soud, ač byl na tuto skutečnost upozorněn Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí a ač stěžovatel v řízení vznášel námitku litispendence, však svoji nepříslušnost neprohlásil a v řízení pokračoval až do vydání meritorního rozhodnutí.

Jelikož se obecné soudy žádným způsobem nevypořádaly s námitkou stěžovatele ohledně litispendence a pominuly zároveň imperativní pravidlo čl. 19 odst. 3 nařízení Brusel II bis, postupovaly svévolně a zatížily svá rozhodnutí vadou nepřezkoumatelnosti. Porušily proto právo stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Právo na soudní a jinou právní ochranu

Právo na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces představuje právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu či jiného orgánu. Podstatou práva na spravedlivý proces není oprávnění domáhat se příznivého výsledku řízení, ale zabezpečit, aby řízení probíhalo podle zásad spravedlivosti. Férové řízení je tedy spojeno s řadou zásad, které musí být ve státě, v němž platí vláda práva, dodržovány všemi institucemi, jež autoritativně rozhodují o právech a povinnostech člověka. V judikatuře Ústavního soudu má toto právo nezastupitelnou roli a soudci se jím za uplynulý rok zabývali v mnoha nálezech.

Pokud jde o **plenární nálezy** řešící porušení práva na spravedlivý proces, můžeme zmínit následující tři. Prvním je zamítavý nálezu sp. zn. Pl. ÚS 22/17 ze dne 26. 1. 2021, ve kterém se Ústavní soud vyjádřil k **omezení účasti ekologických spolků ve správních řízeních**. Plénem zamítlo návrh skupiny senátorů na zrušení § 70 odst. 3 věty první zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Senátoři nesouhlasili s tím, že spolky po novelizaci ztratily možnost účastnit se některých řízení podle stavebního zákona, u kterých se neposuzují vlivy na životní prostředí podle speciálního zákona EIA; zejména jim vadilo vyloučení účastenství spolků z rozhodovacích procesů u středně velkých záměrů, které tvoří více než 90 % všech stavebních záměrů v České republice. Ústavní soud dospěl k závěru, že pokud jde o účastenství ve správních řízeních jakožto řízení u jiného orgánu, toho se nelze dle čl. 36 odst. 1 Listiny domáhat vždy, ale pouze ve stanovených případech. V jiných případech je to nezávislý a nestranný soud, u něhož se lze postupem stanoveným procesními předpisy domáhat svého ústavně zaručeného práva. Z ústavního pořádku ani z mezinárodních smluv neplyne povinnost státu zajistit spolkům, jejichž náplní je ochrana přírody a krajiny, účastenství ve všech správních řízeních.

V dalším zamítavém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/20 ze dne 30. 3. 2021 plénem přezkoumávalo problematiku **zaplacení soudního poplatku po marném uplynutí lhůty**. Návrh Městského soudu v Praze na zrušení § 9 odst. 1 věty třetí zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, která stanoví, že k zaplacení poplatku

po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží, byl zamítnut. Navrhovatel uvedl, že do účinnosti novely zákona o soudních poplatcích nebylo ani v soudní praxi pochyb o tom, že soudní poplatek je možné účinně zaplatit až do okamžiku právní moci usnesení o zastavení řízení, tedy nejen do konce lhůty pro podání odvolání proti tomuto usnesení, ale po celou dobu trvání případného odvolacího řízení. Soudci shledali napadenou právní úpravu legitimní, přiměřenou i rozumnou. Stanovený postup upravený v napadeném ustanovení je sice dle jejich názoru přísný, avšak ústavně konformní a souladný s právem na přístup k soudu.

Institut **doručování** ve správním řízení řešil Ústavní soud v dalším plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 23/20 ze dne 18. 5. 2021.

Nálež sp. zn. Pl. ÚS 23/20 ze dne 18. 5. 2021: K právní fikci doručení písemnosti správcem daně e-mailovou zprávou

Plénem tímto nálezem vyhovělo návrhu Městského soudu v Praze a rozhodlo, že ustanovení § 82b odst. 3 věty třetí zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, bylo v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny. Napadené ustanovení zakládá právní fikci doručení písemnosti správcem daně e-mailovou zprávou okamžikem jejího odeslání. Týká se doručování oznámení, výzvy a rozhodnutí správce daně ve věci vrácení daně osobě registrované k dani v jiném členském státě, jež má vliv na uplatnitelnost procesních oprávnění účastníka řízení o vrácení DPH, a to včetně opravných prostředků.

V rámci daňového řízení je požadavkem principu právního státu požadavek, aby jednání daňových orgánů respektovala základní práva a svobody jedince. Sem spadá požadavek, aby se adresát právních aktů daňových orgánů mohl seznámit předem s tím, co od něj bude vyžadováno v mezích vrchnostenského daňového jednání. K tomu rovněž patří skutečná možnost se s obsahem doručované písemnosti seznámit (tzv. materiální přístup k doručování). Byla-li účastníkovi soudního řízení taková možnost upřena, dochází k porušení jeho ústavně zaručených práv. Ústavní soud konstatoval, že pokud právní úprava řízení o vrácení daně osobě

registrované k dani v jiném členském státě Evropské unie spojuje účinky úkonů správce daně, které spočívají v doručení oznámení, výzvy a rozhodnutí ve věci vrácení daně osobě registrované k dani v jiném členském státě e-mailem, s okamžikem jejich odeslání, porušuje právo účastníků daňového řízení na jinou právní ochranu. Právní účinky jsou spojeny se skutečností odeslání rozhodnutí, a proto se nemusí rozhodnutí do sféry účastníka řízení bez jeho vlastní viny dostat vůbec, anebo se do ní dostane s časovým odstupem, protože veřejnou datovou síť nelze považovat za zcela spolehlivou.

Otázkou **rozsudku pro uznání**, který byl vydán, i když pro to nebyly splněny podmínky, se soudci zabývali v nálezu sp. zn. III. ÚS 3207/20 ze dne 12. 1. 2021. Dospěli k závěru, že rozsudek pro uznání lze vydat jen v případě, kdy žalovaný na výzvu nereaguje buď vůbec, nebo neuvede žádný věcný argument na svoji obranu a také v případě, kdy soud na základě řádně odůvodněné úvahy dospěje k závěru, že žalovaný podal neúplně vyjádření proto, aby oddálil rozhodnutí ve věci samé.

I v loňském roce Ústavní soud projednával ústavní stížnosti, které se týkaly **předběžného opatření**. V těchto věcech soudci postupují vždy zdrženlivě, neboť nejde o konečné rozhodnutí ve věci. Nález sp. zn. I. ÚS 3174/20 ze dne 10. 3. 2021 řešil odmítnutí návrhu na vydání předběžného opatření pro včasné nesložení jistoty. Závěrem bylo, že soud nemá právo odmítnout návrh účastníka řízení na nařízení předběžného opatření podle § 75b odst. 2 občanského soudního řádu, pokud má v den podání pozdějšího návrhu k dispozici dříve složenou a dosud nevrácenou jistotu za předchozí zamítnutý návrh stejného účastníka a účastník projevil svoji vůli použít tuto jistotu jako jistotu pro jeho nový návrh. V případě, že by pozdější návrh zamítl pouze pro nesložení jistoty, by porušil právo účastníka řízení na přístup k soudu.

Do rozhodovací činnosti Ústavního soudu při přezkumu práva na přístup k soudu, které je jedno z dílčích práv náležejících do kategorie práva na spravedlivý proces, zasáhla také současná pandemie covid-19. Jde o nález sp. zn.

IV. ÚS 1163/21 ze dne 1. 6. 2021, ve kterém se soudci věnovali otázce **včasnosti podání v souvislosti s přijatými ochrannými opatřeními proti šíření koronaviru**. V projednávaném případě podal stěžovatel stížnost proti rozhodnutí o přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody. Jeho stížnost byla zamítnuta pro opožděnost. Stěžovatel měl podat stížnost osobně poslední den lhůty. S ohledem na nouzový stav platil však v budově soudu omezený provoz, a na podatelně proto již skončily úřední hodiny. Dle pokynů příslušníka justiční stráže stěžovatel využil k podání krabici umístěnou na recepci. Podle stěžovatele pracovník podatelny soudu otiskl razítko na jeho podání až následující den, on nicméně tvrdil, že učinil podání včas. Čtvrtý senát se usnesl na tom, že pokud v důsledku opatření předsedy soudu navazujícího na vyhlášení nouzového stavu a ochranných opatření proti šíření koronaviru nelze zpětně dohledat a zjistit konkrétní okamžik doručení podání účastníkem řízení, neboť evidence podání nezajišťovala spolehlivé odlišení podání z jednotlivých dnů, nelze takové podání odmítnout pro zmeškání lhůty. Takový postup představuje porušení práva účastníka řízení na přístup k soudu.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 3523/20 ze dne 24. 8. 2021 zkoumal čtvrtý senát porušení **práva na přístup ke správním soudům**. Soudci konstatovali, že správní soud je povinen přihlížet ke skutečnosti, že v průběhu řízení o žalobě na ochranu proti nečinnosti správního orgánu nastal stav bezvýsledného vyčerpání prostředků, které procesní předpis platný pro řízení u správního orgánu stanoví k ochraně před nečinností daného správního orgánu. Pokud došlo k bezvýslednému vyčerpání těchto prostředků v průběhu řízení o žalobě na ochranu proti nečinnosti správního orgánu, není soud oprávněn žalobu odmítnout jen proto, že v době jejího podání ještě nebyla podmínka bezvýsledného vyčerpání zmíněných prostředků ochrany splněna.

Citlivá problematika smlouvy o úvěru, kterou uzavřel stěžovatel jakožto zranitelná osoba stížená duševní poruchou trvalého rázu, byla řešena v nálezu sp. zn. II. ÚS 1292/21 ze dne 7. 9. 2021. Ačkoli šlo o bagatelní částku, Ústavní soud věc projednal meritorně a stěžovateli, který měl finanční prostředky vrátit jako bezdůvodné obohacení, vyhověl. Obecný soud se dle ústavních soudců dostatečně nevypořádal s námitkou, že vznik bezdůvodného obohacení na straně osob s psychosociálním postižením či omezenou svéprávností je třeba posuzovat také

ve světle dobrých mravů. Tímto postupem porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces.

A konečně další mediálně sledované téma, tedy domácí porody, resp. procesní právo klientek porodní asistentky účastnit se soudního řízení o udělení oprávnění vést porod v domácím prostředí, se objevilo v nálezu sp. zn. II. ÚS 1238/21 ze dne 24. 11. 2021.

Nález sp. zn. II. ÚS 1238/21 ze dne 24. 11. 2021: Právo vyjádřit se v soudním řízení týkajícím se oprávnění porodní asistentky vést domácí porod

Správní orgány zastavily řízení o žádosti porodní asistentky, kterou se domáhala oprávnění vést fyziologický porod v domácím prostředí svých klientek, neboť podle platné podzákonné právní úpravy může porodní asistentka poskytovat komplexní péči včetně vedení porodu pouze ve zdravotnickém zařízení. Stěžovatelky, které byly klientkami porodní asistentky, žádaly, aby v řízení o žalobě proti tomuto rozhodnutí byly připuštěny jako osoby zúčastněné na soudním řízení ve smyslu § 34 odst. 1 s. ř. s. Soudy žádosti stěžovatelek zamítly s tím, že žádná z nich nesplňuje materiální podmínku přímého, nezprostředkovaného dotčení na právech a povinnostech.

Ústavní soud konstatoval, že nastavení celého systému neposkytuje stěžovatelkám možnost vyjádřit se k tvrzenému zásahu do práva na soukromí, tělesnou integritu a péči o zdraví v řízeních, která vyvolaly svými vlastními žalobními návrhy. Proto se domáhaly možnosti vyjádřit se v soudním řízení jako osoby zúčastněné na řízení. Dle názoru soudců důsledkem výkladu § 34 odst. 1 s. ř. s. byly klientky porodní asistentky, které se rozhodnou realizovat své právo na soukromí a porodit v domácím prostředí, vyloučeny ze soudního řízení týkajícího se oprávnění pro danou porodní asistentku. Tím bylo porušeno jejich právo být slyšen v soudním řízení podle čl. 38 odst. 2 Listiny ve věci jejich práva na ochranu tělesné integrity, práva na ochranu soukromí a práva na ochranu zdraví.

Nedílnou součástí ústavněprávního přezkumu je **činnost Nejvyššího soudu**. V uplynulém roce bylo vydáno několik nálezů, které se věnovaly tomuto tématu. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3360/20 ze dne 25. 2. 2021 řešil první senát situaci, kdy nižší soudy nerespektovaly právní názor Nejvyššího soudu, kterým byla sjednocena rozhodovací praxe. Krajský soud se při rozhodování o stížnosti proti usnesení o podmíněném propuštění bezdůvodně odchytil od sjednocené rozhodovací praxe v neprospěch stěžovatelky. V napadeném usnesení uplatnil právní názor, který byl v protikladu k právnímu názoru vyjádřenému v usnesení Nejvyššího soudu a který vedl ke zcela opačnému a pro stěžovatelku nepříznivému rozhodnutí. Krajský soud nejen řádně nevysvětlil, proč právní názor Nejvyššího soudu nerespektoval, ale dokonce dané usnesení ve svém rozhodnutí vůbec nezmiňoval a nikterak s ním nepolemizoval. Ústavní soud zdůraznil, že není povinností nižších soudů vždy a bez dalšího respektovat každý právní názor vyslovený či publikovaný Nejvyšším soudem za účelem sjednocení judikatury. Považuje-li obecný soud právní názor Nejvyššího soudu za nesprávný, může s ním vstoupit do soudního dialogu a pokusit se iniciovat tzv. judikaturní odklon. Potřebu rozhodnout odlišně však musí řádně odůvodnit.

V dalším nálezu sp. zn. IV. ÚS 3415/20 ze dne 4. 5. 2021 se Ústavní soud zabýval rozhodnutím Nejvyššího soudu, které bylo založeno na skutkovém stavu odlišném od skutkových zjištění nižších soudů. Soudci judikovali, že pokud Nejvyšší soud založí své rozhodnutí o dovolání, které vyznívá pro určitého účastníka řízení nepříznivě, na skutkovém stavu rozdílném od skutkových zjištění nižších soudů, poruší tím právo tohoto účastníka řízení na soudní ochranu.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 3416/20 ze dne 25. 5. 2021 se Ústavní soud věnoval porušení práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Vyslovil, že pokud rozhodující senát Nejvyššího soudu ve věci rozhodne sám a nepředloží věc k rozhodnutí velkému senátu s odůvodněním svého odlišného názoru v rozporu s § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích (zákon č. 6/2002 Sb.) porušuje právě výše zmíněné základní právo dovolatele.

Přípustnost dovolání byla řešena v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2659/20 ze dne 23. 3. 2021. Nejvyšší soud se přípustností dovolání na základě formulované otázky nezabýval, naopak se jejímu řešení vyhnul. Shledal totiž údajnou konkurenci

dvou předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. Přitom nešlo o otázku zjevně irelevantní, neboť na jejím vyřešení závisí, zda stěžovatelčina žaloba, kterou se domáhá zrušení smíru, bude úspěšná. Tím, že Nejvyšší soud neposoudil vznesenou otázku odůvodňující přípustnost dovolání, ač tak učinit mohl a měl, porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu.

Specifika trestního řízení

V uplynulém roce se Ústavní soud již tradičně zabýval problematikou základních zásad trestního řízení. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 98/20 ze dne 27. 4. 2021 rozhodoval o návrhu na zrušení těch ustanovení trestního zákoníku, jež stanovovala, že přechovávání látek nebo pěstování rostlin obsahujících látku THC **v množství „větším než malém“**, eventuálně ve „větším rozsahu“, je trestným činem (§ 284 odst. 1 a § 285 odst. 1 a 3 trestního zákoníku), jakož i o návrhu na zrušení ustanovení, jež zmocňovalo vládu k přijetí nařízení za účelem stanovení, jaké množství omamné nebo psychotropní látky je větší než malé (§ 289 odst. 3 trestního zákoníku).

Ve vztahu k první části návrhu Ústavní soud uvedl, že mezi základní principy právního státu patří právní jistota adresátů právní normy ohledně toho, co jest jejím obsahem. Lpění na požadavku jednoznačnosti a přesnosti právních pojmů se nicméně nesmí zvrhnout v nepřiměřený požadavek na to, aby trestněprávní předpisy obsahovaly legální definici takřka všech pojmů, které jsou v nich použity. Jistá míra neurčitosti je totiž nezbytnou vlastností každé právní normy. Teprve neurčitost vylučující seznání normativního obsahu právní normy za pomoci obvyklých interpretačních postupů ji činí rozpornou s ústavním požadavkem právní jistoty. Napadené části § 284 odst. 1 a § 285 odst. 1 a 3 trestního zákoníku z těchto ústavněprávních limitů dle Ústavního soudu nevybočují. Ač obsahují neurčité pojmy, jejich normativní obsah lze seznat s použitím standardních interpretačních postupů a příslušné judikatury. Návrh proto v tomto rozsahu zamítl.

Druhou část návrhu však Ústavní soud shledal důvodnou. Připomněl, že normotvorná pravomoc vlády nemůže vybočit ze zákonných mezí, tedy nemůže být realizována v rozporu se zákonem nebo nad rámec zákona. Naopak, musí

se držet v mezích zákona, které jsou buď vymezeny výslovně, anebo vyplývají ze smyslu a účelu zákona. Vláda navíc není oprávněna k výkonu své normotvorné pravomoci, svěřuje-li Ústava normotvornou pravomoc v dané oblasti výlučně zákonodárnému orgánu, jako např. čl. 39 Listiny, dle něhož jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem (princip *nullum crimen sine lege*). Napadená část § 289 odst. 3 trestního zákoníku těmto ústavněprávním požadavkům nedostála, neboť moci výkonné bylo přenecháno určení toho, jaké množství konopí je „větší než malé“, a tudíž jaké konkrétní jednání je již trestné, byť k přijetí takové právní úpravy byla oprávněna pouze moc zákonodárná. Ústavní soud proto zrušil § 289 odst. 3 trestního zákoníku v napadeném rozsahu a současně konstatoval, že platnosti pozbývá i příslušná část nařízení vlády, jimž se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké jejich množství je větší než malé.

Právem na soudní ochranu a právem na zákonného soudce v kontextu trestního řízení se Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 110/20 ze dne 27. 7. 2021. Toto rozhodnutí bylo vydáno v návaznosti na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Tempel proti České republice ze dne 25. 6. 2020 č. 44151/12, v němž štrasburský soud konstatoval porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces. Ústavní soud uzavřel, že postup odvolacího soudu, jenž přistupoval k aplikaci § 262 trestního řádu – tedy ustanovení, které zakotvuje možnost odvolacího soudu vrátit věc soudu prvního stupně k novému projednání a případně **nařídit, aby byla věc projednána a rozhodnuta jiným senátem** či soudem – tak dlouho, dokud stěžovatel nebyl shledán vinným ze spáchání vraždy, popírá základní zásady trestního procesu stran hodnocení důkazů a prolamuje zákonná omezení toho, jak může odvolací soud postupovat, pokud nesouhlasí s hodnocením důkazů, k němuž dospěl soud prvního stupně (§ 263 odst. 7 trestního řádu). Odvolací soud, chce-li dospět k jinému hodnocení důkazů než soud prvního stupně, musí dle zákonné úpravy tyto důkazy znovu sám provést ve veřejném zasedání; v opačném případě je vázán hodnocením těchto důkazů soudem prvního stupně. V posuzované věci však odvolací soud v rozporu se zákonem přistoupil k novému hodnocení důkazů, aniž by je sám znovu provedl, a následně dokonce přikázal věc k projednání a rozhodnutí jinému soudu prvního stupně poté, co se původní soud prvního stupně odmítl řídit tímto novým hodnocením

důkazů skrytým pod rouškou závazného právního názoru odvolacího soudu. Ústavní soud uzavřel, že odvolací soud nebyl oprávněn rušit rozsudek soudu prvního stupně, a tím méně rozhodnout o odnětí případu a přikázání věci jinému krajskému soudu jako soudu prvního stupně. Napadená rozhodnutí proto zrušil pro hrubý rozpor se stěžovatelovým právem na spravedlivý proces a právem na zákonného soudce.

Na uvedený plenární nález Ústavní soud obsahově navázal v nálezu sp. zn. IV. ÚS 541/21 ze dne 26. 10. 2021. Uzavřel, že při rozhodování podle § 262 trestního řádu musí být brán zřetel na to, že institut zákonného soudce je důležitým prvkem právní jistoty, jejíž prolomení je nutno chápat jako postup nestandardní a zcela výjimečný, byť v odůvodněných případech dovolený. Použije-li odvolací soud citované ustanovení trestního řádu z důvodu opakovaného nerespektování jeho závazných pokynů pro odlišné hodnocení skutkového stavu soudem prvního stupně, je možno tento postup považovat za ústavně souladný pouze tehdy, pokud byly pokyny odvolacího soudu dostatečně konkrétní, přezkoumatelné a vyplývalo z nich, z jakých důvodů soud prvního stupně nedostal požadavku hodnotit důkazy korektně, logicky a v souladu s jejich obsahem. Je však v rozporu s právem na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, pokud odvolací soud nad rámec svého zákonného oprávnění spekulativně mění skutková zjištění nalézacího soudu, aniž by provedl všechny relevantní důkazy. Takové změny skutkových závěrů není možno provádět ani implicitně v rámci vyvozování nových právních závěrů. Ústavní soud navíc zdůraznil, že pokud odvolací soud přistoupí k podobnému přehodnocení skutkových zjištění v neprospěch obžalovaného, poruší současně také princip presumpce nevinny dle čl. 40 odst. 2 Listiny.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 1679/20 ze dne 20. 4. 2021 se Ústavní soud zabýval dalším z nosných principů práva na spravedlivý proces v trestním řízení, a to **zákazem nucení k sebeobviňování** podle čl. 37 odst. 1 Listiny. Stěžovatelka – uživatelka pervitinu, která byla sama trestně stíhaná pro přečin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami, neboť dle obžaloby měla pervitin, který koupila od manželů H., distribuovat dalším lidem – byla předvolána jako svědkyně v souvisejícím trestním řízení proti manželům H. Stěžovatelka odmítla vypovídat s poukazem na to, že svědecká

výpověď by jí mohla uškodit v její vlastní trestní věci. Policejní orgán se však s jejím vysvětlením nespokojil a uložil jí pořádkovou pokutu. V odůvodnění uvedl, že právo odepřít výpověď není absolutní a stěžovatelka by si navíc svou svědeckou výpověď nemohla způsobit trestní stíhání, neboť trestní stíhání proti ní již zahájeno bylo. Stejnou argumentaci následně použil i okresní soud v rozhodnutí o stěžovatelčině stížnosti. Ústavní soud se však s takovým hodnocením neztotožnil.

Nález sp. zn. III. ÚS 1679/20: K právu svědka odepřít výpověď podle § 100 odst. 2 trestního řádu

Ústavní soud připomněl, že podle čl. 37 odst. 1 Listiny může každý odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Právo odepřít v takovém případě výpověď je významnou součástí právního státu. Jde o zcela subjektivní, ústavně zaručené právo svědka, který v uvažovaných případech, po poučení poskytnutém mu orgánem veřejné moci, sám váží a rozhoduje, zda svého práva odepřít výpověď využije či nikoli, a to téměř výlučně podle okolností (důvodů), jak je sám cítí a vnímá; v tomto smyslu nemůže a nesmí být potenciálně ohrožený svědek ve svém rozhodování omezován, či dokonce ke svědecké výpovědi nucen. Nejde však o právo absolutní v tom smyslu, že by se vztahovalo k výpovědi jako celku bez toho, aby svědek alespoň formou monologu vypověděl, co o věci ví.

V projednávané věci Ústavní soud shledal, že policejní orgán i okresní soud pochybily, pokud dospěly k závěru, že právo odepřít výpověď stěžovatelce nesvědčí. Shledal, že v kontextu posuzované věci je třeba zdůraznit skutečnost, že údajná trestná činnost stěžovatelky velmi úzce souvisela s trestnou činností manželů H., proti nimž měla její svědecká výpověď směřovat. Stěžovatelka se proto obávala trestněprávních důsledků, které by s sebou její svědecká výpověď mohla přinést. Stěžovatelka tudíž měla legitimní a dostatečný důvod pro odepření výpovědi a objektivně nešlo o bezdůvodné odepření vypovídat.

K námitkám účastníků, že stěžovatelka si fakticky žádné trestní stíhání svou výpovědí přivodit nemohla, neboť již v okamžiku, kdy svědeckou výpověď měla podat, trestně stíhána byla, Ústavní soud uvedl, že za nebezpečí způsobení si trestního stíhání ve smyslu čl. 37 odst. 1 Listiny lze považovat i zhoršení svého postavení.

Ústavní soud se v uplynulém roce zabýval i **zákazem retroaktivity přísnější trestní úpravy**, jenž je považován za jeden ze základních principů demokratického právního státu. V nálezu sp. zn. I. ÚS 1783/20 ze dne 16. 2. 2021 se Ústavní soud vyjádřil k zákazu retroaktivity ve vztahu k § 11 odst. 2 trestního zákoníku, dle něhož se na pravomocné odsouzení soudem jiného členského státu Evropské unie hledí – za splnění podmínky oboustranné trestnosti – jako na odsouzení soudem České republiky. Ústavní soud připomněl, že dle přechodných ustanovení se uvedené ustanovení nevztahuje na odsouzení soudem jiného členského státu Evropské unie pro trestný čin spáchaný přede dnem nabytí účinnosti této novely trestního zákoníku. V posuzované věci však přesně k takové retroaktivní aplikaci § 11 odst. 2 trestního zákoníku došlo, neboť soudy při rozhodování o trestu zohlednily jako přitěžující okolnost to, že stěžovatel byl v minulosti na Slovensku odsouzen za trestnou činnost, které se dopustil ještě přede dnem nabytí účinnosti příslušné novely trestního zákoníku. Trestní soudy tím porušily princip *nulla poena sine lege* podle čl. 39 Listiny a právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 6 Listiny.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 3418/18 ze dne 8. 4. 2021 se Ústavní soud zase zabýval **zákazem retroaktivity v souvislosti s nabytím účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob** (zákon č. 418/2011 Sb.). Stěžovatelka v roce 2009 (tedy před nabytím účinnosti citovaného zákona) neoprávněně získala od Energetického regulačního úřadu (dále jen „ERÚ“) licenci pro výrobu elektrické energie z fotovoltaických zdrojů. V období po roku 2012 (tedy po nabytí účinnosti citovaného zákona) stěžovatelka pokračovala ve využívání původního omylu ERÚ a úmyslně účtovala vyplacení vyšší podpory, než jaká jí náležela. Stěžovatelka proto byla shledána vinnou ze spáchání zvláště závažného zločinu podvodu. V ústavní stížnosti mj. namítala, že těžiště jejího jednání spočívalo

v roce 2009, kdy ještě nebyla osobou trestně odpovědnou, nikoli v letech 2012 až 2015, pročež její odsouzení porušuje zákaz retroaktivity trestní represe v neprospěch pachatele dle čl. 40 odst. 6 Listiny. Ústavní soud se však s tímto názorem neztotožnil. Uzavřel, že neuvedla-li stěžovatelka jako nově trestně odpovědný subjekt své jednání do souladu s předpisy trestního práva, ač takovou možnost měla, je trestně postižitelná za trestnou činnost spáchanou po vzniku její trestní odpovědnosti. To však platí pouze za předpokladu, došlo-li k naplnění všech znaků příslušné skutkové podstaty po datu účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Jelikož napadená rozhodnutí nevybočovala z naznačených ústavněprávních limitů, Ústavní soud ústavní stížnost zamítl.

V nálezech sp. zn. II. ÚS 498/21 ze dne 10. 5. 2021 a IV. ÚS 622/21 ze dne 23. 11. 2021 se Ústavní soud věnoval i problematice **práv osob, jež neovládají český jazyk**, v trestním řízení. Ve jmenovaných nálezech zdůraznil, že cizinci neovládající český jazyk – navíc za situace, jsou-li omezeni na osobní svobodě – se nacházejí ve zranitelném postavení, což musí být reflektováno i v procesním postupu orgánů činných v trestním řízení. U takové osoby nastávají dle judikatury Ústavního soudu důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 2 trestního řádu. A proto je-li taková osoba vyzvána k procesnímu vyjádření, které pro ni může mít zásadní význam (např. k vyjádření, zda se vzdává práva podat odpor proti trestnímu příkazu), musí být řádně poučena o důsledcích vyjádření, o tom, že má právo poradit se nejprve se svým obhájcem, a o tom, že pokud si obhájce nezvolí sama, musí jí být ustanoven z moci úřední. Navíc platí, že pokud není postaveno zcela najisto, že cizinci byl v řízení před soudem přetlumočen trestní příkaz a poučení o možnosti podat proti němu opravný prostředek (odpor), má se za to, že se tak nestalo, a tudíž že cizinec se řádným způsobem nevzdal svého práva podat proti trestnímu příkazu odpor.

Nakonec je nutno zmínit také náleze sp. zn. IV. ÚS 767/21 ze dne 20. 7. 2021, v němž se Ústavní soud vyjádřil k mimořádně aktuální problematice trestnosti a trestání, byť i drobných krádeží, které byly **spáchány za nouzového stavu** vyhlášeného v souvislosti s pandemií nemoci covid-19. Ústavní soud se konkrétně zabýval tím, za jakých podmínek lze aplikovat § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, dle něhož bude odnětím svobody na dvě léta až osm let potrestán ten, kdo spáchá krádež za stavu ohrožení státu nebo za válečného

stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek. Dospěl přitom k závěru, že takový výklad citovaného ustanovení, jenž vede k ukládání vysokých trestů odnětí svobody za bagatelní krádež (navíc za krádež tak malého rozsahu, že při absenci recidivy stěžovatele by ani nebyla trestným činem), nerespektuje zásadu subsidiarity trestní represe a v konečném důsledku porušuje i stěžovatelova základní práva dle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 39 Listiny.

Náhrada škody za nezákonné rozhodnutí a nesprávný úřední postup

Uplynulý rok přinesl řadu rozhodnutí, v nichž Ústavní soud shledal pochybení obecných soudů při aplikaci a interpretaci zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným postupem (zákon č. 82/1998 Sb.), což v důsledku vedlo k porušení práva stěžovatelů na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem, garantovaného čl. 36 odst. 3 Listiny.

Pozornost si bezesporu zaslouží nálezný sp. zn. IV. ÚS 3076/20 ze dne 2. 2. 2021, v němž se Ústavní soud zabýval otázkou odpovědnosti státu (stěžovatelky) podle zákona č. 82/1998 Sb. za **výrok prezidenta České republiky učiněný v televizním pořadu „Týden s prezidentem“** dne 16. 11. 2017. Čtvrtý senát v odůvodnění uvedl, že má-li výrok souvislost s činností prezidenta, spadá pod výkon funkce prezidenta republiky podle čl. 54 odst. 3 Ústavy a představuje úřední postup ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny. Poruší-li prezident svým výrokem, který je úředním postupem, práva jiného, odpovídá za újmu způsobenou tímto výrokem stát podle čl. 36 odst. 3 Listiny. Při hodnocení, zda výrok takovou souvislost má, je třeba posuzovat časové kritérium (zda byl pronesen ve funkčním období prezidenta), kritérium fóra (za jakých okolností a kde byl pronesen) a kritérium obsahu. Posuzovaný výrok neměl dle náhledu Ústavního soudu potřebnou souvislost s výkonem funkce prezidenta republiky, přičemž absence obsahové souvislosti byla natolik zřetelná, že převážila nad tím, že výrok byl pronesen v televizním pořadu, kam byl

Miloš Zeman pozván, aby jako prezident promluvil k veřejnosti. Uvedenou skutečnost soudy nezohlednily, porušily proto základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 3 Listiny, neboť stěžovatelka v důsledku napadených rozhodnutí byla nucena odčinit újmu (poskytnout omluvu) za jednání, za něž nenesla odpovědnost ona, nýbrž samotný původce výroku.

Ústavní soud byl opětovně konfrontován s případy náhrady škody za nezákonně vedené trestní stíhání ukončené zproštěním obžaloby. Na specifika **odškodňování nemajetkové újmy způsobené nezákonným trestním stíháním veřejně činné osobě** poukázal v nálezu sp. zn. II. ÚS 417/21 ze dne 21. 6. 2021. Uvedl, že politik či osoba veřejně činná sice musí strpět větší míru zásahů do svého soukromí a každé podezření z trestné činnosti je tu třeba řádně prověřit, na druhou stranu však tomuto musí odpovídat povinnost nedůvodný zásah státu adekvátně odškodnit. Výše odškodnění nemateriální újmy totiž jistým způsobem vypovídá i o úctě státu k soukromému a veřejnému životu jednotlivých lidí. Ve věci projednávané v nálezu sp. zn. I. ÚS 4293/18 ze dne 14. 1. 2021 pak Ústavní soud shledal důvodnou tvrzenou majetkovou újmu stěžovatele, jež mu měla být způsobena jeho rezignací na funkci starosty. Nepřisvědčil totiž závěru obecných soudů o nedostatku příčinné souvislosti mezi zahájením trestního stíhání a odstoupením z politické funkce. Nazná-li veřejný funkcionář, že je v souladu s politickou kulturou, aby v případě zahájení jeho trestního stíhání rezignoval na výkon veřejné funkce, neměl by se následně při posuzování odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným trestním stíháním nacházet v horším postavení, než kdyby se těchto pravidel nedržel. Opačným přístupem by byl politikům poskytnut silný argument, proč mají (musí) ve své funkci setrvat i přesto, že je proti nim zahájeno trestní stíhání, což je z pohledu zachování důvěry v základní demokratické hodnoty přístup nežádoucí.

Ústavní soud se i v roce 2021 vyjádřil k otázce **náhrady škody za nepřiměřenou délku správního řízení**. Ve věci řešené v nálezu sp. zn. IV. ÚS 3299/20 ze dne 6. 4. 2021 navázal na svoji předchozí judikaturu a připomenul, že bylo-li předmětem správních řízení i navazujících soudních řízení správních rozhodování o základním právu, v daném případě právu na informace, měl stěžovatel právo

na projednání této věci bez zbytečných průtahů. Toto právo garantované čl. 38 odst. 2 Listiny se přitom vztahuje jak na správní řízení, tak na navazující soudní řízení správní. Z ústavněprávního hlediska je navíc třeba na řízení od okamžiku podání žádosti o informace až do konečného rozhodnutí nahlížet jako na celek. Ústavní soud shledal, že soudy při rozhodování o zadostiučinění za takovou nemajetkovou újmu pochybily, neboť celkovou délku řízení nezohlednily, a porušily proto právo stěžovatele na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem.

Ke krácení výše zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení v důsledku tzv. soudního ping-pongu způsobeného soudy se Ústavní soud vyslovil v nálezu sp. zn. III. ÚS 1303/21 ze dne 17. 8. 2021. Konstatoval, že instančnost řízení, která je posuzována v rámci kritéria složitosti věci ve smyslu § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., nemůže být vykládána v neprospěch poškozeného, byla-li nepřiměřená délka řízení způsobena opakovaným posuzováním věci na jednotlivých stupních soudní soustavy, jež lze v konkrétní věci přičíst k tíži soudům. Přitom je nerozhodné, zda zásadní právní vada, jež měla za důsledek zrušení rozhodnutí, spočívala v právu hmotném nebo procesním. V důsledku toho pak nemohla být konstatována ani procesní složitost daného odškodňovacího řízení. Bylo-li v takovém případě poškozenému kráceno zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení s odkazem na složitost věci, jednalo se o porušení jeho základního práva na náhradu škody.

Odškodnění majetkové újmy spočívající v nemožnosti řídit motorové vozidlo v důsledku **neoprávněného zadržení řidičského průkazu** se týkal nálezu sp. zn. IV. ÚS 2009/20 ze dne 23. 2. 2021. Ústavní soud v něm zdůraznil, že v demokratickém právním státě je nepřipustné, aby za nesprávný úřední postup státu, v dané věci použití nesprávného, falešně pozitivního testu na drogy orgánem veřejné moci při silniční kontrole motorového vozidla, nesl jakékoliv negativní materiální následky jednotlivců. Je-li tato osoba povinna snášet zásahy, popř. úkony prováděné orgány veřejné moci, musí mít podle čl. 1 odst. 1 Ústavy k dispozici prostředky ochrany a nápravy, a to včetně odškodnění podle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny, prokáže-li se, že nejednala jakkoli protiprávně, a nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem bylo zasaženo nezákonně do jejich základních práv a svobod.

Důvodným shledal Ústavní soud konečně i nárok stěžovatele na náhradu škody, která mu měla vzniknout v souvislosti se zastoupením v **nezákonně vedeném přestupkovém řízení** ve věci řešené v nálezu sp. zn. III. ÚS 917/21 ze dne 31. 8. 2021. Obecné soudy totiž v rozporu se skutkovým stavem nesprávně odhlédly od skutečnosti, že přestupkové řízení bylo zastaveno z důvodu procesního pochybení státu nezávislého na jednání stěžovatele, a od skutečnosti, že přestupkové řízení je řízením o trestním obvinění ve smyslu čl. 6 Úmluvy, který stěžovateli garantuje právo na obhajobu. Porušily tak právo stěžovatele garantované čl. 36 odst. 3 Listiny, neboť přehlédly skutečnosti nasvědčující splnění podmínek odpovědnosti státu za škodu v materiálním slova smyslu a současně interpretovaly zákon č. 82/1998 Sb. způsobem, jenž přiznání náhrady škody fakticky vylučuje.

Právo na samosprávu

Úvodem této části je nutno připomenout nálezy sp. zn. Pl. ÚS 97/20 ze dne 18. 5. 2021, v němž Ústavní soud prizmatem práva na územní samosprávu, zaručeného čl. 8 Ústavy, podrobil přezkumu několik ustanovení zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 97/20: Daňové osvobození nemovitých věcí ve vlastnictví státu

Napadená ustanovení zákona o dani z nemovitých věcí se týkala daňového osvobození pozemků, zdanitelných staveb a jednotek ve vlastnictví České republiky. Skupina senátorů, jež řízení iniciovala, namítala, že daňové osvobození státu vede ke snížení rozpočtových příjmů obecní samosprávy coby podstatného prvku demokratického právního státu a může zakládat nedůvodnou nerovnost mezi obcemi. Rozsah daňového osvobození by měl být vázán na určitou činnost, nikoliv na osobu vlastníka. Paušálním osvobozením státu od daně z nemovitých věcí však stát dle navrhovatelky nadřazuje své vlastnické právo nad práva jiných vlastníků.

Ústavní soud se s rekapitulovanou argumentací neztotožnil. Zdůraznil, že k přezkumu daňových zákonů přistupuje zdrženlivě, přičemž posuzování vhodnosti a nezbytnosti jednotlivých součástí daňové politiky je ponecháno na úvaze zákonodárce, ledaže by dopad daně na osoby porušil princip rovnosti či by měl „rdouscí efekt“; ten však musí být posuzován pohledem daňových poplatníků, nikoliv obcí coby příjemců daně.

Napadená právní úprava, zavádějící daňové osvobození části pozemků, staveb a jednotek ve vlastnictví státu, nemohla dle Ústavního soudu vést k „rdouscímu efektu“ již s ohledem na poměrně nízký podíl příjmů obce plynoucích z daně z nemovitých věcí na jejich celkových příjmech, a to ani v případě těch nejmenších obcí. Přisvědčit nebylo možno ani námitce paušálního osvobození státu jako vlastníka, kterým

má být v konečném důsledku dotčeno právo na provozování hospodářské činnosti podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Daňové osvobození státu je totiž vyloučeno v případě, že jsou nemovitě věci užívány k podnikání, přičemž k jejich daňovému osvobození nedochází ani v případě, kdy jsou pronajaty či propachtovány obci, kraji, organizační složce státu či příspěvkové organizaci. Ústavní soud doplnil, že osvobození od předmětné daně se vztahuje například také na nemovitosti ve vlastnictví kraje, které se nacházejí v jeho územním obvodu, a to v zásadě za shodných podmínek jako v případě nemovitostí ve vlastnictví státu. Rovněž tím byl značně oslaben argument navrhovatelky o „privilegovaném“ postavení státu vůči jiným subjektům.

Dalším zajímavým rozhodnutím týkajícím se práva na samosprávu je nálezy sp. zn. Pl. ÚS 7/21 ze dne 27. 7. 2021. Plénum Ústavního soudu jím vyhovělo návrhu Ministerstva vnitra a ke dni vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů zrušilo čl. 2 odst. 3 ve slovech „městem nebo“ obecně závazné vyhlášky města Heřmanův Městec č. 5/2019, o zákazu konzumace alkoholických nápojů na některých veřejně přístupných místech, neboť jej shledalo rozporným s principem rovnosti plynoucím z materiálního právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Úprava v napadené vyhlášce neodůvodněně zvýhodňovala samotné město oproti jiným subjektům v obdobném postavení, když uváděla, že **zákaz konzumace a podávání alkoholu** na specifikovaných veřejně přístupných místech ve městě se nevztahuje (mimo jiné) na akce pořádané městem. Dle uvedené výjimky, pořádalo-li akci město, byla automaticky splněna výjimka ze zákazu konzumace a podávání alkoholu, kdežto jiný pořadatel akce byl povinen pro výjimku ze zákazu splnit dodatečné podmínky (získat souhlas města). K závěru o neústavnosti napadené právní úpravy Ústavní soud dospěl na základě provedení tzv. testu čtyř kroků (1. zda mělo zastupitelstvo obce pravomoc vydat příslušnou obecně závaznou vyhlášku, 2. zda obec při vydávání vyhlášky nejednala ultra vires, 3. zda nezneužila zákonem svěřenou pravomoc a působnost a 4. zda přijetím napadených ustanovení nejednala zjevně nerozumně), přičemž uzavřel, že ve třetím kroku popsání testu napadená právní úprava neobstála.

V zamítavém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 18/21 ze dne 30. 11. 2021 se Ústavní soud zabýval nově zavedenou povinností samosprávných celků publikovat obecně závazné vyhlášky **ve Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků**, k níž došlo zákonem č. 35/2021 Sb., o Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů. Soudci dospěli k závěru, že povinnost publikace stanovených právních předpisů, kterou je podmíněna i jejich platnost, nijak nezasahuje do práva zastupitelstev vydávat obecně závazné vyhlášky. Cíl, který přezkoumávaná právní úprava sleduje a kterým je shromáždění uceleného souboru právních předpisů na jednom veřejnosti přístupném místě způsobem umožňujícím dálkový přístup, je nutno považovat za legitimní a slučitelný s principem právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy. Na uvedeném nic neměnila ani administrativní zátěž spojená s povinností obce zasílat vydané obecně závazné vyhlášky do datové schránky správce této Sbírký pod sankcí jejich neplatnosti, neboť takto stanovený postup pouze nahradil dosavadní zákonnou povinnost obce zaslat obecně závaznou vyhlášku neprodleně po dni jejího vyhlášení Ministerstvu vnitra.

A large, stylized number '1' is positioned on the left side of the page. It is composed of a white outline and a solid grey fill. The top part of the '1' is a triangle pointing upwards, and the bottom part is a square with rounded corners. The number is set against a white background.

STATISTIKA ROZHODOVACÍ
ČINNOSTI V ROCE 2021

Statistika rozhodování Ústavního soudu v roce 2021

Rozhodnutí za rok 2021 celkem		
3560		
nálezy	usnesení	stanoviska pléna
219	3339	2

Nálezy za rok 2021 ^{d)}		
219		
vyhověno (alespoň částečně)	zamítnuto (alespoň částečně)	vyhověno a zamítnuto
183	39	3

Plenární rozhodnutí za rok 2021 ⁱⁱⁱ⁾	
57	
nálezy	usnesení
24	33

Senátní rozhodnutí za rok 2021	
3501	
nálezy	usnesení (včetně procesních)
195	3306

Usnesení za rok 2021 (včetně procesních) ⁱⁱ⁾						
3339						
zjevná neopodstatněnost	vady návrhu	po lhůtě	neoprávněnost navrhovatele	nepříslušnost	nepřípustnost	zastaveno
2554	318	64	57	85	411	42
76,5 %	9,5 %	1,9 %	1,7 %	2,5 %	12,3 %	1,3 %

Vysvětlivky:

i) Některé nálezy obsahují více výroků, proto součet náleží, v nichž bylo návrhu alespoň částečně vyhověno, a náleží, jimiž byl návrh zamítnut, neodpovídá celkovému počtu náleží. „Obojetné“ nálezy (vyhověno a zároveň zamítnuto) byly 3, což je v tabulce zachyceno.

ii) Nezanedbatelné množství usnesení obsahuje více výroků. V tabulce je zachycen počet jednotlivých výroků, jejichž absolutní součet se nerovná součtu přijatých usnesení (obdobně to platí u procentuálního vyjádření, kde součet netvoří 100 % a počet jednotlivých typů výroků je vztažen k celkovému počtu usnesení, a to včetně procesních).

iii) Kromě stanovisek pléna (v roce 2021 byla přijata dvě).

Řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů – počet rozhodnutí

36

Vyhověno (alespoň částečně)		Nevyhověno	
8		15	
Návrhy na zrušení zákona	Návrhy na zrušení jiného právního předpisu	Návrhy na zrušení obecně závazné vyhlášky	Návrhy na zrušení nařízení obce/kraje
23 (18 nálezů)	13 (3 nálezy)	1 (1 nález)	1 (1 nález)
Vyhověno alespoň částečně	Vyhověno alespoň částečně	Vyhověno alespoň částečně	Vyhověno alespoň částečně
6	3	1	1

Řízení o ústavních stížnostech^{iv)} – počet rozhodnutí

3514

Vyhověno (alespoň částečně)				Nevyhověno (zamítnuto alespoň částečně)							
175				24							
Ústavní stížnost směřovala proti: ^{v)}											
Rozhodnutí soudu	Rozhodnutí správní	Rozhodnutí jiné	Jiný zásah	Zákon	Jiný pr. předpis	OZV	Nařízení obce/kraje	Rozhodnutí ÚS	Opatření ob. povahy	Interní předpis	Ostatní
3332	74	138	82	75	20	0	0	0	5	0	33

Řízení o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu – návrh na obnovu řízení – počet rozhodnutí

1

Vyhověno	Nevyhověno
1	0

Proběhla též dvě **řízení o zaujetí stanoviska pléna**. V jiných typech řízení Ústavní soud v roce 2021 nerozhodoval.

Průměrná délka řízení u věcí skončených v letech 2006–2021

		ve dnech	v měsících a dnech	
Průměrná délka řízení	ve všech věcech	150	5 měsíců	0 dnů
	ve věcech plenárních	318	10 měsíců	18 dnů
	ve věcech senátních	148	4 měsíce	28 dnů
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto nálezem	368	12 měsíců	8 dnů
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto odmítnutím pro zjevnou neopodstatněnost	157	5 měsíců	7 dnů
	při ostatních způsobech ukončení řízení	84	2 měsíce	24 dnů

Průměrná délka řízení u věcí skončených v roce 2021

		ve dnech	v měsících a dnech	
Průměrná délka řízení	ve všech věcech	85	2 měsíce	25 dnů
	ve věcech plenárních	269	8 měsíců	29 dnů
	ve věcech senátních	83	2 měsíce	23 dnů
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto nálezem	291	9 měsíců	21 dnů
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto odmítnutím pro zjevnou neopodstatněnost	75	2 měsíce	15 dnů
	při ostatních způsobech ukončení řízení	59	1 měsíc	29 dnů

Vysvětlivky:

- iv) Zahnuje též řízení o komunálních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. c) a řízení o návrhu politické strany nebo hnutí dle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy.
- v) Některá podání směřují vůči více typům aktů; proto neodpovídá součet počtu rozhodnutí v řízení o ústavních stížnostech s počtem návrhů dle této části tabulky.

Veřejná ústní jednání

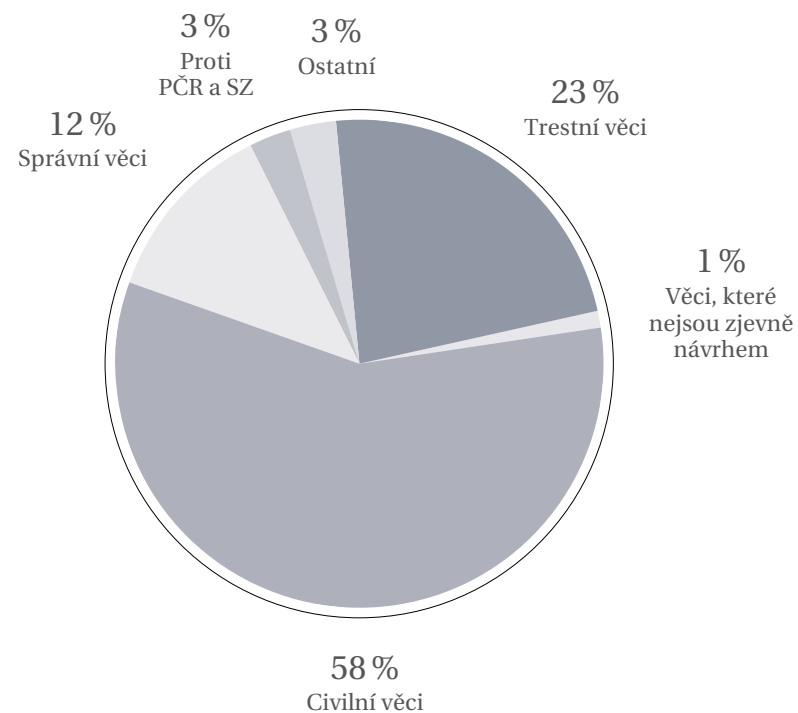
Počty veřejných ústních jednání

Rok	Věci plenární	Věci senátní
2010	7	18
2011	8	20
2012	2	17
2013*	1	1
2014*	0	0
2015*	0	0
2016*	0	1
2017	1	0
2018	0	0
2019	1	0
2020	0**	0
2021	0	0

*) snížené počty ústních jednání v důsledku změny zákona

***) jedna věc – Pl. ÚS 33/16, 2× nařízena a opakovaně zrušena

Věcná struktura návrhů na zahájení řízení v roce 2021

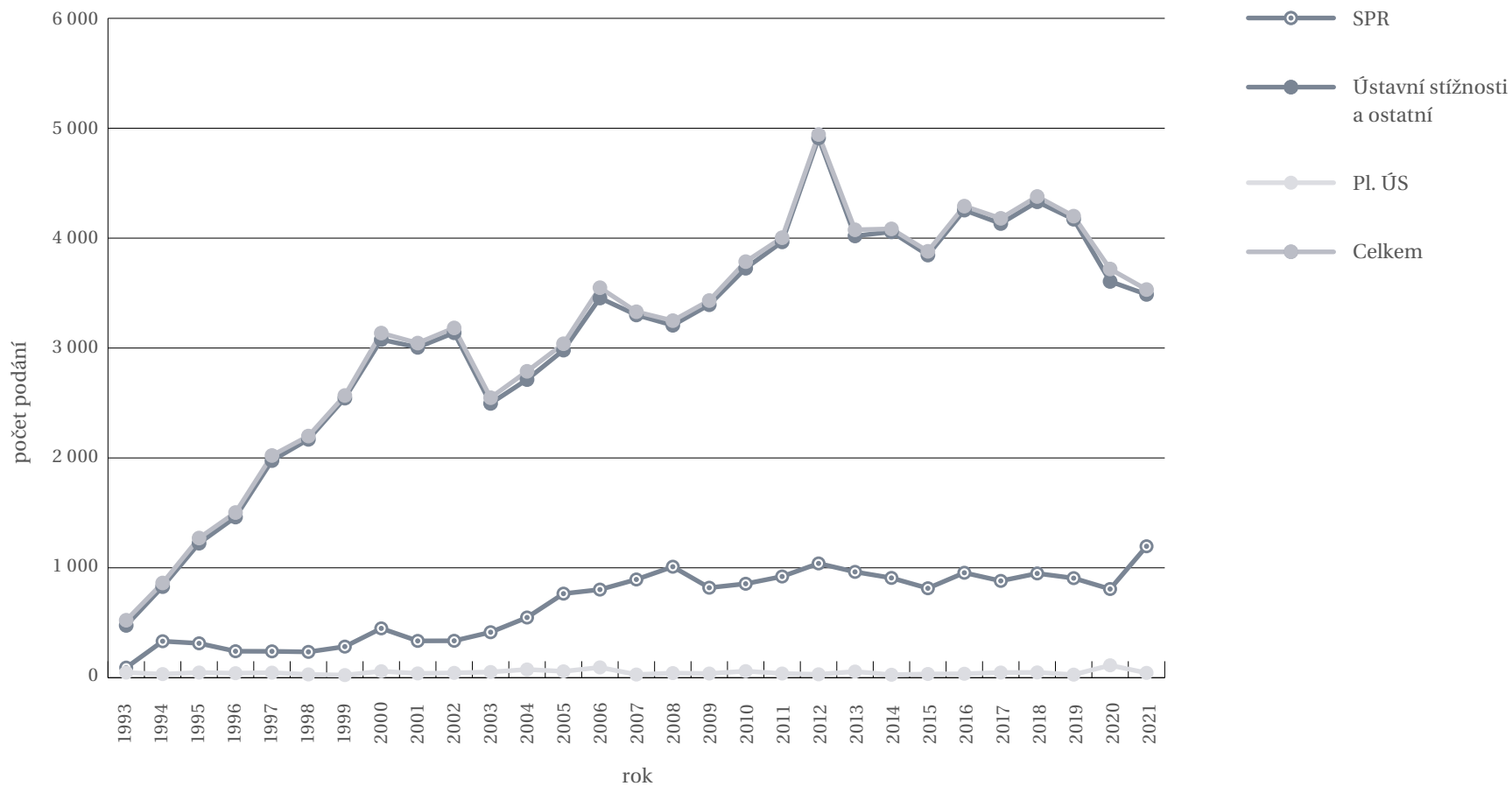

Statistika z pohledu návrhů na zahájení řízení a ostatních podání

ROK	Počet podání			
	Celkem	Pl. ÚS	Ústavní stížnosti a ostatní	SPR
1993	523	47	476	92
1994	862	33	829	332
1995	1 271	47	1 224	313
1996	1 503	41	1 462	241
1997	2 023	47	1 976	240
1998	2 198	29	2 169	235
1999	2 568	24	2 544	283
2000	3 137	60	3 077	449
2001	3 044	38	3 006	335
2002	3 183	44	3 139	336
2003	2 548	52	2 496	414
2004	2 788	75	2 713	548
2005	3 039	58	2 981	765
2006	3 549	94	3 455	802
2007	3 330	29	3 301	894

ROK	Počet podání			
	Celkem	Pl. ÚS	Ústavní stížnosti a ostatní	SPR
2008	3 249	42	3 207	1 010
2009	3 432	38	3 394	819
2010	3 786	60	3 726	855
2011	4 004	38	3 966	921
2012	4 943	31	4 912	1 040
2013	4 076	56	4 020	963
2014	4 084	27	4 057	908
2015	3 880	34	3 846	814
2016	4 291	36	4 255	955
2017	4 180	47	4 133	881
2018	4 379	48	4 331	949
2019	4 200	28	4 172	906
2020	3 719	113	3 606	807
2021	3 532	44	3 488	1 196
Celkem	91 321	1 360	89 961	19 303

Vývoj počtu podání v letech 1993–2021

PRÁVNÍ ÚPRAVA
A VNITŘNÍ PŘEDPISY

Ústavní pořádek a zákon o Ústavním soudu

Ústavní soud je Ústavou České republiky, vyhlášenou pod č. 1/1993 Sb., definován jako soudní orgán ochrany ústavnosti. Kromě vlastní Ústavy České republiky tvoří ústavu v širším smyslu (ústavní pořádek) Listina základních práv a svobod, v období federace přijatá jako ústavní zákon č. 23/1991 Sb., v České republice pak znovu vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ovšem již bez uvozovacích ustanovení. Součástí ústavního pořádku jsou dále zejména ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, ústavní zákony související s rozpadem Československa a konstituováním České republiky jako nového, nástupnického státu (ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, ústavní zákon č. 29/1993 Sb., o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky) a ústavní zákony upravující státní hranice České republiky se sousedními státy.

Ve smyslu nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.) Ústavní soud považuje za součást ústavního pořádku, a tudíž referenční kritérium při ústavním přezkumu též mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jež byly ratifikovány a vyhlášeny.

Vlastní řízení před Ústavním soudem upravuje zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Právě tento zákon stanoví, jak předvidá čl. 88 odst. 1 Ústavy České republiky, kdo a za jakých podmínek je oprávněn podat návrh na zahájení řízení, a další pravidla o řízení před Ústavním soudem. V řízení před Ústavním soudem se přiměřeně uplatní též ustanovení občanského soudního řádu a předpisy vydané k jeho provedení (§ 63 zákona o Ústavním soudu), ve zvláštních případech pak ustanovení trestního řádu o řízení před soudem (§ 108 a 138 zákona o Ústavním soudu).

Ústava v užším slova smyslu, tedy ústavní zákon č. 1/1993 Sb., nebyla v roce 2021 změněna. Novelizace se však dočkala Listina základních práv a svobod, do jejíhož čl. 6 odst. 4 byla vložena věta: „Právo bránit život svůj či život jiného člověka i se zbraní je zaručeno za podmínek, které stanoví zákon.“ Smyslem tohoto doplnění bylo podle důvodové zprávy zakotvit ústavní právo na obranu i se zbraní a „povyšit toto právo na úroveň ústavní, což má i význam v tom, že lidé se mohou ochrany základních práv dovolávat v rámci ústavní stížnosti u Ústavního soudu“. V praxi se však tato změna v rozhodovací činnosti nijak neodrazila. Ústavní soud ostatně nadále sleduje diskuse o návrzích, které jsou předkládány s cílem změnit anebo doplnit ústavní pořádek.

Pokud jde o zákon o Ústavním soudu, ten byl v roce 2021 dotčen jen drobnou novelizační změnou v ustanovení § 25a, která souvisí s terminologií nového zákona č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech, a s přijetím zákona č. 261/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s další elektronizací postupů orgánů veřejné moci.

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu byla v roce 2021 vydávána v elektronické podobě a jednotlivé svazky členěné podle ročníků vzhledem k datu vydání v nich obsažených rozhodnutí lze nalézt na webových stránkách Ústavního soudu v sekci týkající se rozhodovací činnosti (<https://www.usoud.cz/sbirka-nalezu-a-usneseni-us>).

Na základě § 59 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., jsou v ní uveřejňovány všechny nálezy přijaté jak plénem, tak jednotlivými senáty Ústavního soudu. Kromě nálezů jsou v ní publikována rovněž vybraná usnesení, na jejichž uveřejnění touto formou se usneslo plénum Ústavního soudu, a v souladu s rozhodnutím pléna č. Org. 16/09 dále obsahuje stanoviska pléna vydávaná v souvislosti s rozhodovací činností podle § 23 zákona o Ústavním soudu. Součástí každého publikovaného rozhodnutí je právní věta vystihující jeho nejpodstatnější závěry. Pokud některý soudce

nesouhlasí s rozhodnutím pléna či jeho odůvodněním, resp. jako člen senátu zaujme odlišné stanovisko k výroku či odůvodnění rozhodnutí senátu, jsou i tato odlišná stanoviska připojena k publikovaným rozhodnutím.

S ohledem na množství a rozsah publikovaných rozhodnutí začalo být od ročníku 2019 vydáváno šest svazků Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu za kalendářní rok. Každý svazek tedy nyní obsahuje nálezy, vybraná usnesení a stanoviska pléna Ústavního soudu přijatá ve dvou kalendářních měsících, zatímco dříve se jednalo o kalendářní čtvrtletí. Posledním elektronicky publikovaným svazkem v roce 2021 byl zatím svazek č. 97 coby závěrečný VI. díl ročníku 2019, další svazky ročníku 2020 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu byly k publikaci připravovány.

Ročník 2019 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu obsahuje celkem 217 nálezů, 8 vybraných usnesení a 1 stanovisko pléna Ústavního soudu. Součástí každého svazku je v úvodní části obsah zahrnující vedle populárního názvu nově též spisovou značku a datum příslušného rozhodnutí, včetně čísla vydání ve Sbírce zákonů v případě rozhodnutí v ní publikovaných. Svazky již neobsahují věcný rejstřík, neboť elektronické zpracování Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu umožňuje fulltextové vyhledávání.

Sbírka zákonů

Ve Sbírce zákonů jsou vyhlášovány především nálezy, kterými Ústavní soud rozhodl o věcech taxativně stanovených ustanovením § 57 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Nejčastěji se jedná o rozhodnutí o návrzích na zrušení zákona či jiného právního předpisu nebo jejich jednotlivých ustanovení, u nichž je vyhlášení ve Sbírce zákonů spojeno s jejich vykonatelností. V roce 2021 bylo ve Sbírce zákonů zveřejněno 22 nálezů jako výsledků řízení o kontrole norem, zatímco další případy vyžadující podle zákona o Ústavním soudu povinnou publikaci se v tomto roce nevyskytly.

Kromě zmiňovaných nálezů umožňuje § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, aby byly ve Sbírce zákonů

publikovány rovněž další akty Ústavního soudu ve formě sdělení, jestliže o jejich vyhlášení Ústavní soud rozhodne. Rozhodnutím č. Org. 16/09 se plénum Ústavního soudu usneslo, že všechna stanoviska pléna přijatá podle § 23 zákona o Ústavním soudu se včetně odůvodnění budou uveřejňovat též ve Sbírce zákonů. V roce 2021 se jednalo o dvě sdělení o přijetí stanoviska pléna.

Celkově bylo tedy předáno redakci Sbírký zákonů Ministerstva vnitra a publikováno ve Sbírce zákonů těchto 24 nálezů a sdělení Ústavního soudu:

1. nález sp. zn. Pl. ÚS 33/16 ze dne 10. listopadu 2020 (6/2021 Sb.) o návrhu skupiny senátorů na zrušení § 70 až 78 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů, jenž byl zamítnut, a o návrhu na zrušení § 41a odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který byl odmítnut;
2. nález sp. zn. Pl. ÚS 24/19 ze dne 24. listopadu 2020 (7/2021 Sb.) o návrhu na zrušení § 72 odst. 1 věty třetí zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 263/2019 Sb., § 47 odst. 1 věty třetí zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění zákona č. 263/2019 Sb., a § 53 odst. 1 věty třetí zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění zákona č. 263/2019 Sb.; byla řešena problematika týkající se odměn uvolněných zastupitelů územní samosprávy v případě souběhu s funkcí člena Parlamentu či vlády; návrh skupin senátorů byl zamítnut;
3. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/20 ze dne 8. prosince 2020 (29/2021 Sb.) o návrhu skupiny senátorů na zrušení zákona č. 209/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na nájemce prostor sloužících k uspokojování bytové potřeby, na příjemce úvěru poskytnutého Státním fondem rozvoje bydlení a v souvislosti s poskytováním plnění spojených s užíváním bytů a nebytových prostorů v domě s byty, a na zrušení zákona č. 210/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS-CoV-2 na nájemce prostor sloužících podnikání; návrh byl zamítnut;

4. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 6/20 ze dne 15. prosince 2020 (47/2021 Sb.) o návrhu na zrušení části § 63 odst. 1 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve slovech „a osvojení by bylo přípustné i podle hmotněprávních ustanovení českého práva“, zabývající se otázkou uznání cizozemského rozhodnutí o osvojení dítěte registrovanými partnery; návrh Krajského soudu v Praze byl zamítnut;
5. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 44/17 ze dne 2. února 2021 (49/2021 Sb.) o návrhu skupiny senátorů na zrušení některých ustanovení zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů; Ústavní soud zrušil § 48, § 49 odst. 1 písm. b) až d), odst. 3 písm. b) až d) a odst. 4, § 50 odst. 1 až 3 a § 51 tohoto volebního zákona;
6. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 21/19 ze dne 12. ledna 2021 (81/2021 Sb.) o návrhu Nejvyššího soudu na zrušení části § 16 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů; návrh byl zamítnut;
7. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 106/20 ze dne 9. února 2021 (123/2021 Sb.) ve věci návrhu skupiny senátorů na zrušení některých ustanovení v usneseních vlády týkajících se přijetí krizových opatření (omezení maloobchodu a služeb) a prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2; došlo ke zrušení bodu I./1 usnesení vlády ze dne 28. ledna 2021 č. 78, o přijetí krizového opatření, vyhlášeného pod č. 31/2021 Sb.;
8. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 22/17 ze dne 26. ledna 2021 (124/2021 Sb.) o návrhu skupiny senátorů na zrušení části § 70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákona č. 225/2017 Sb., a části § 4 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění zákona č. 225/2017 Sb., zabývající se otázkou omezení účasti tzv. ekologických spolků ve správních řízeních; návrh byl částečně zamítnut a ve vztahu ke stavebnímu zákonu bylo řízení před Ústavním soudem zastaveno;
9. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 9/20 ze dne 30. března 2021 (193/2021 Sb.) o návrhu Městského soudu v Praze na zrušení § 9 odst. 1 věty třetí zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění zákona č. 296/2017 Sb., která zní: „K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží.“; došlo k zamítnutí tohoto návrhu;
10. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 98/20 ze dne 27. dubna 2021 (206/2021 Sb.) ve věci návrhu Okresního soudu v Chrudimi na zrušení částí § 284, 285 a 289 trestního zákoníku; Ústavní soud rozhodl o zrušení části § 289 odst. 3 trestního zákoníku zmocňujícího vládu ke konkretizaci pojmu množství větší než malé a současně pozbyly platnosti § 2 a příloha č. 2 nařízení vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku, ve znění nařízení vlády č. 3/2012 Sb.;
11. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 23/20 ze dne 18. května 2021 (230/2021 Sb.) o návrhu Městského soudu v Praze na vyslovení neústavnosti § 82b odst. 3 věty třetí zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění účinném do 31. března 2019; Ústavní soud konstatoval, že toto ustanovení týkající se doručování správcem daně formou odeslání datové zprávy bylo v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod;
12. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 87/20 ze dne 18. května 2021 (232/2021 Sb.) ve věci návrhu skupiny poslanců na zrušení zákona č. 364/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní v souvislosti se zvyšováním příjmů veřejných rozpočtů; došlo k zamítnutí tohoto návrhu;
13. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 97/20 ze dne 18. května 2021 (241/2021 Sb.) o návrhu skupiny senátorů na zrušení některých ustanovení zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů, ve věci daňového osvobození nemovitých věcí ve vlastnictví státu; návrh byl zamítnut;

14. nález sp. zn. Pl. ÚS 93/20 ze dne 22. června 2021 (288/2021 Sb.) ve věci návrhu skupiny senátorů na zrušení § 16 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákona č. 82/2015 Sb., zabývající se postavením školských poradenských zařízení při doporučování podpůrných opatření podle školského zákona; návrh byl zamítnut;
15. nález sp. zn. Pl. ÚS 6/21 ze dne 22. června 2021 (301/2021 Sb.) o návrhu na zrušení zákona č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony, rušícího mimo jiné tzv. superhrubou mzdu; návrh skupiny senátorů byl zamítnut;
16. nález sp. zn. Pl. ÚS 112/20 ze dne 27. července 2021 (305/2021 Sb.) o návrhu Nejvyššího správního soudu na zrušení § 52 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 181/2011 Sb.; Ústavní soud zrušil větu druhou napadeného ustanovení v rozsahu, v jakém se vztahuje na vylouku soudního přezkumu ukládání kázeňského trestu pokuty;
17. nález sp. zn. Pl. ÚS 7/21 ze dne 27. července 2021 (306/2021 Sb.) týkající se návrhu Ministerstva vnitra na zrušení čl. 2 odst. 3 ve slovech „městem nebo“ obecně závazné vyhlášky města Heřmanův Městec č. 5/2019 o zákazu konzumace alkoholických nápojů na některých veřejně přístupných místech; napadený text této obecně závazné vyhlášky byl zrušen;
18. nález sp. zn. Pl. ÚS 40/17 ze dne 24. srpna 2021 (344/2021 Sb.) o návrhu skupiny senátorů na zrušení ustanovení § 33 odst. 9 a § 33d zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, týkajících se nároku na doplatek na bydlení v oblastech se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů; návrhu bylo vyhověno, Ústavní soud napadená ustanovení zrušil;
19. nález sp. zn. Pl. ÚS 17/21 ze dne 19. října 2021 (443/2021 Sb.) ve věci návrhu veřejného ochránce práv na zrušení § 9 odst. 5 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, týkajícího se odměny advokáta za výkon funkce opatrovníka; napadené ustanovení bylo zrušeno;
20. nález sp. zn. Pl. ÚS 15/18 ze dne 2. listopadu 2021 (448/2021 Sb.) o návrhu skupiny senátorů na zrušení částí § 28 a 38 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů; návrh byl zamítnut;
21. nález sp. zn. Pl. ÚS 114/20 ze dne 9. listopadu 2021 (470/2021 Sb.) ve věci návrhu Krajského soudu v Plzni na zrušení části § 8a odst. 2 zákona č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů; tento návrh týkající se pravidel pro zápis změny vlastníka vozidla v registru silničních vozidel byl zamítnut;
22. nález sp. zn. Pl. ÚS 24/21 ze dne 2. listopadu 2021 (484/2021 Sb.) o návrhu na zrušení § 257 písm. j) zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, podaném ve spojení s ústavní stížností; návrh byl Ústavním soudem zamítnut;
23. sdělení o stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 53/21 ze dne 7. září 2021 (402/2021 Sb.) k posouzení otázky včasnosti elektronického podání učiněného prostřednictvím e-mailu;
24. sdělení o stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 54/21 ze dne 12. října 2021 (408/2021 Sb.) týkajícím se soudních rozhodnutí o nahrazení projevu vůle povinného k bezúplatnému převodu části náhradního pozemku podle § 11a zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, a to na základě k rozsudkům přiloženého geometrického plánu.

Sbírka právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů

V závěru roku 2021 započaly rovněž přípravy na zveřejňování rozhodnutí Ústavního soudu o návrzích na zrušení právních předpisů územních samosprávných celků a dalších správních úřadů podle zákona č. 35/2021 Sb., o Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů, účinného od 1. ledna 2022. V této nové elektronické sbírce, spravované Ministerstvem vnitra, bude Ústavní soud povinen zveřejňovat nálezy i usnesení, jimiž bude rozhodnuto o návrzích na zrušení obecně závazných vyhlášek a nařízení obcí a krajů, ale též nařízení krajských hygienických stanic, Státní veterinární správy, Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky a Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského.

Vnitřní předpisy

Činnost Ústavního soudu se řídí též interními předpisy, upravujícími nejen jeho organizační strukturu a správu, ale i provádějícími zákonnou právní úpravu výkonu ústavního soudnictví.

Základními vnitřními předpisy upravujícími vlastní výkon ústavního soudnictví jsou:

- rozhodnutí o ustavení senátů Ústavního soudu, přijímané plénem Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. m) zákona o Ústavním soudu,
- pravidla rozdělení agendy, přijímaná plénem Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. m) zákona o Ústavním soudu,
- rozhodnutí o atrakci senátních věcí plénem, přijímané plénem podle § 11 odst. 2 písm. k) zákona o Ústavním soudu,
- kancelářský a spisový řád, přijímaný plénem Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. l) zákona o Ústavním soudu.

Na základě těchto předpisů přijímaných a schvalovaných plénem Ústavního soudu vydává předseda Ústavního soudu pro každý kalendářní rok rozvrh práce Ústavního soudu a jeho změny. Všechny tyto předpisy navíc Ústavní soud zveřejňuje na svých internetových stránkách. Obsahy některých výše zmíněných předpisů doznaly v průběhu roku 2021 změny.

Důvodem změny bylo vzdání se funkce soudkyně Ústavního soudu JUDr. Kateřinou Šimáčkovou, Ph.D., která v prosinci 2021 přestala být soudkyní Ústavního soudu a stala se soudkyní ESLP. Její rezignace se promítla do rozhodnutí o ustavení senátů i rozvrhu práce, takže ve II. senátu zůstali jen dva stálí soudci.

Další vnitřní předpisy

Předseda Ústavního soudu svým rozhodnutím č. Org. 9/21 ze dne 27. ledna 2021 doplnil pracovní řád Ústavního soudu na základě novely zákoníku práce o postup převodu nároku dovolené zaměstnance do následujícího kalendářního roku, dále upravil způsob využívání elektronických stravenkových karet a doplnil podmínky využití přenosných datových úložišť. Obsahem tohoto rozhodnutí byla také novelizace organizačního řádu Ústavního soudu, kde byl v analytickém odboru institucionalizován vedoucí oddělení knihovny a upraveny řídicí kompetence vedoucích zaměstnanců tohoto odboru.

Organizační řád předseda Ústavního soudu dále novelizoval rozhodnutími č. Org. 35/21 ze dne 21. června 2021, č. Org. 40/21 ze dne 18. srpna 2021 a č. Org. 64/21 ze dne 8. prosince 2021, kterými byly provedeny dílčí úpravy systemizace Ústavního soudu a katalogu funkčních míst.

Změnu ve složení krizového štábu Ústavního soudu zřízeného pro zajištění akceschopnosti v případech řešení krizových a mimořádných situací provedl předseda Ústavního soudu rozhodnutím č. Org. 48/21 ze dne 30. září 2021.

Z důvodu zajištění bezpečných postupů pro přijímání a včasné prošetření oznámení v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze

dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie, splnění povinnosti Ústavního soudu jako povinné osoby a zavedení vnitřního oznamovacího systému vydal předseda Ústavního soudu směrnici č. Sm – 2/2021 (Org. 65/21) Ochrana oznamovatelů. Tato směrnice řeší způsob podání oznámení, zavedení vnitřního oznamovacího systému, postup příslušné osoby po podání oznámení, evidenci a uchovávání oznámení a v neposlední řadě způsob ochrany oznamovatele.

Dne 16. listopadu 2021 vydal předseda Ústavního soudu směrnici č. Sm – 1/2021 (Org. 56/21) Politiky řízení bezpečnosti informací, která nahradila předchozí směrnici č. Sm-1/2019 vydanou dne 21. listopadu 2019. Ve směrnici jsou zapracovány aktuální potřeby Ústavního soudu v oblasti kybernetické a informační bezpečnosti.

V souvislosti s nepříznivým vývojem epidemické situace při výskytu onemocnění covid-19 způsobené koronavirem SARS-CoV-2 na území České republiky vydal předseda Ústavního soudu řadu rozhodnutí, a to č. Org. 38/21, kterým se provádí ochranné opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 2. července 2021, č. Org. 44/21, kterým se provádí ochranné opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 30. srpna 2021 a č. Org. 58/21, kterým se provádí mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 20. listopadu 2021.

Jako reakci na vládou vyhlášený a postupně prodlužovaný nouzový stav pro území České republiky vydal předseda Ústavního soudu rozhodnutí č. Org. 11/21 ze dne 27. ledna 2021, č. Org. 15/21 ze dne 10. února 2021, č. Org. 17/21 ze dne 15. února 2021, č. Org. 19/21 ze dne 1. března 2021 a č. Org. 23/21 ze dne 29. března 2021, kterými byl stanoven způsob vyhlášení rozhodnutí Ústavního soudu a omezena účast veřejnosti na vyhlášení nálezů Ústavního soudu.

Na základě krizových opatření k zamezení šíření pandemie covid-19 přijatých vládou České republiky na přelomu roku 2020 a 2021 a v době vládou vyhlášeného nouzového stavu pro území České republiky od konce února 2021 do poloviny dubna 2021 vydal předseda Ústavního soudu vedoucím zaměstnancům pokyny č. Org. 3/21 ze dne 5. ledna 2021, č. Org. 6/21 ze dne 13. ledna 2021, č. Org. 10/21 ze dne 27. ledna 2021, č. Org. 16/21 ze dne 10. února 2021, č. Org. 18/21

ze dne 15. února 2021, č. Org. 20/21 ze dne 1. března 2021 a č. Org. 24/21 ze dne 29. března 2021 organizovat práci podřízených zaměstnanců tak, aby byl zajištěn základní chod Ústavního soudu a zároveň eliminován přenos nákazy při výkonu zaměstnání za využití práce z domova nebo střídavého režimu.

Rozpočet fondu kulturních a sociálních potřeb na rok 2021 stanovil předseda Ústavního soudu rozhodnutím č. Org. 2/21 ze dne 4. ledna 2021. Tímto rozhodnutím byl také rozšířen okruh titulů využití příspěvků z fondu kulturních a sociálních potřeb a byla provedena úprava tímto dotčených ustanovení odpovídající směrnice.

Místopředsedkyně Ústavního soudu v rámci jí svěřených pravomocí jmenovala svým rozhodnutím č. 1/2021 ze dne 19. ledna 2021 členy ústřední a dílčích inventarizačních komisí. Dále místopředsedkyně Ústavního soudu rozhodnutím č. 2/2021 ze dne 19. ledna 2021 rozšířila směrnici č. Sm – 5/2017 Pravidla pro zadávání veřejných zakázek o zásady sociálně a environmentálně odpovědného a inovativního zadávání. Potřebné úpravy vedoucí ke zjednodušení postupů upravených ve směrnici č. Sm – 6/2014 Zásady pro vedení účetnictví a rozpočtu, vnitřní kontrolní systém Ústavního soudu, a ve směrnici č. Sm – 5/2017 Pravidla pro zadávání veřejných zakázek, zavedla místopředsedkyně Ústavního soudu rozhodnutím č. 3/2021 ze dne 8. prosince 2021.

V působnosti sekce soudních agend vydala dne 30. srpna 2021 vedoucí oddělení knihovny pokyn pro provádění revize knihovního fondu knihovny Ústavního soudu.

V průběhu roku vydal ředitel sekce soudní správy rozhodnutí o trvalé nepotřebnosti majetku státu, k němuž má Ústavní soud příslušnost hospodaření, a to č. R/ŘSS – 2/2021 ze dne 7. ledna 2021, č. R/ŘSS – 4/2021 ze dne 23. června 2021, č. R/ŘSS – 5/2021 ze dne 5. října 2021, č. R/ŘSS – 6/2021 ze dne 19. listopadu 2021 a č. R/ŘSS – 7/2021 ze dne 14. prosince 2021. Ve většině případů šlo o majetek, který se stal trvale nepotřebným z důvodu jeho morální zastaralosti, nadměrné opotřebenosti, poškození nebo nemožnosti uvést do funkčního stavu. Další nakládání s nepotřebným majetkem bylo realizováno v souladu se zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

Dne 25. května 2021 vydal ředitel sekce soudní správy rozhodnutí č. R/ŘSS – 3/2021 o dočasné nepotřebnosti majetku státu, k němuž má Ústavní soud příslušnost hospodaření, v tomto případě šlo o nebytové prostory a majetek určený pro poskytnutí zázemí osobám vykonávajícím ostrahu budovy sídla Ústavního soudu a ochranu ústavních činitelů.

V návaznosti na výše uvedené rozhodnutí předsedy Ústavního soudu o rozpočtu fondu kulturních a sociálních potřeb na rok 2021 stanovil ředitel sekce soudní správy svým rozhodnutím č. 1/2021 ze dne 5. ledna 2021 cenu stravovacích poukázek a upřesnil podmínky jejich poskytování.

Ředitel sekce soudní správy dále vydal dne 20. ledna 2021 příkaz č. P/ŘSS – 1/2021 k provedení inventarizace majetku a závazků v roce 2021 s příloženým plánem inventur. Postup k přípravě účetní závěrky za účetní období roku 2021 upřesnil ředitel sekce soudní správy opatřením č. O/ŘSS – 2/2021 ze dne 30. listopadu 2021.

Tak jako v předchozích letech, byla opatřením ředitele soudní správy č. O/ŘSS – 1/2021 ze dne 4. ledna 2021 pro rok 2021 aktualizována směrnice upravující výše cestovních náhrad poskytovaných v souvislosti s výkonem práce.

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE
A VNĚJŠÍ VZTAHY

Agenda zahraničních vztahů je rozhodnutím předsedy Ústavního soudu stvrzeným souhlasem pléna dlouhodobě svěřena místopředsedovi Ústavního soudu Jaroslavu Fenykovi. V rámci předsednictví Ústavního soudu Konferenci evropských ústavních soudů v letech 2017–2021 vykonával prof. Fenyk také úlohu jejího generálního zpravodaje.

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti, protože jeho úloha spočívá hlavně a především v rozhodovací činnosti. Mezinárodní kontakty jako takové tudíž nemohou stát v jádru jeho aktivit. Práci a působení Ústavního soudu ale nepochybně obohacují. Postavení Ústavního soudu v ústavněprávním systému naší země je ojedinělé. Ve vnitrostátním prostředí postrádá Ústavní soud partnera, který by disponoval analogickými pravomocemi. Současně platí, že neexistuje orgán, který by mu byl nadřízen. V této souvislosti je zahraniční spolupráce významným prostředkem, jímž Ústavní soud získává možnost konzultovat, poradit se a rozšířit své perspektivy, neboť právě zahraniční protějšky Ústavního soudu nezřídka stojí před obdobnými výzvami. Sdílení zkušeností může leckdy napomoci k jejich efektivnímu uchopení.

Nadnárodní aktivity Ústavního soudu mají jednak mnohostranný, jednak dvoustranný charakter. Formalizovaná, resp. systematizovaná multilaterální kooperace se odehrává nejčastěji prostřednictvím Konference evropských ústavních soudů. S ohledem na skutečnost, že Ústavní soud České republiky zmíněné organizaci v posledních čtyřech letech předsedal, byl jeho mezinárodní záběr pochopitelně intenzivnější. Zavedeným a dozajista přínosným formátem multilaterální spolupráce jsou také mezinárodní konference, ať už jejich tematika pokrývá akademické, tj. spíše teoretické právní otázky, nebo praktické záležitosti aplikace práva. Nejkonkrétnější výsledky, především pro praxi, přinášejí bilaterální jednání. Přímá diskuse soudců, popř. odborného personálu o konkrétních záležitostech spojených s výkonem funkcí svěřených ústavním soudům je nezastupitelným podnětem k zefektivnění ochrany ústavnosti a lidských práv v nejširším smyslu slova. Bilaterální spolupráce má tedy ve sféře nadnárodních aktivit Ústavního soudu nezastupitelné místo.

Rok 2021 byl podobně jako rok předchozí značně poznamenán pandemií onemocnění covid-19. Opatření přijímaná ve snaze zmírnit dopady pandemické krize

logicky ovlivnila také vnější aktivity Ústavního soudu. Uvedená skutečnost ale neznamená, že by mezinárodní spolupráci bylo věnováno méně pozornosti a péče. Ba naopak. Ústavní soud České republiky nadále rozvíjel svoji zahraniční bilaterální i multilaterální agendu a byl plnou měrou zapojen do mezinárodního soudního dialogu. Vedle tradičních kooperačních kanálů přitom ve zvýšené míře využíval moderních komunikačních nástrojů, které sice kladou větší nároky na flexibilitu, současně ale přináší nemalé výhody. Ústavní soud rovněž svědomitě plnil úlohy vyplývající z předsednické funkce v rámci Konference evropských ústavních soudů.

Konference evropských ústavních soudů a její XVIII. kongres

Rok 2020 a počátek roku 2021 se nesly výrazně ve znamení příprav XVIII. kongresu Konference evropských ústavních soudů. Konference evropských ústavních soudů (Conference of European Constitutional Courts, dále jen „CECC“) byla založena v roce 1972 a dnes sdružuje 41 evropských ústavních soudů, resp. ekvivalentních soudních institucí provádějících ústavní přezkum. V rámci své činnosti vytváří prostor pro výměnu informací, názorů a perspektiv mezi svými členy, a to především pokud jde o metody a postupy ústavního přezkumu nebo institucionální, strukturální a praktické výzvy spojené s oblastmi veřejného práva a ústavních pravomocí. CECC dále usiluje o upevňování nezávislosti ústavních soudů jakožto těles zaručujících uplatňování demokracie a právního státu se zvláštním ohledem na ochranu lidských práv. Ústavní soud České republiky se stal členem CECC v roce 1997 na kongresu ve Varšavě. Do jejího čela byl zvolen jednomyslně v červnu roku 2017 v gruzínském Batumi.

Ústředním rozhodovacím orgánem CECC je tzv. Kruh předsedů, který svolává úřadující předseda CECC obvykle ve dvouročním intervalu. Druhým orgánem CECC je potom kongres, jehož sjezd se zpravidla uskutečňuje jednou za tři roky a jímž kulminuje předsednická perioda.

První jednání Kruhu předsedů za pořadatelství Ústavního soudu České republiky se konalo dne 13. června 2018 v Praze. Zavítali na něj představitelé více než

tří desítek evropských ústavních soudů, aby mj. diskutovali a schválili tematické zaměření nadcházejícího kongresu CECC. Tím se stalo téma: *Lidská práva a základní svobody: vztah mezinárodních, nadnárodních a národních katalogů v 21. století*. Druhé jednání Kruhu předsedů za českého předsednictví se odehrálo 24. února 2021 v rámci XVIII. kongresu CECC.

Téma XVIII. kongresu CECC bylo záměrně zvoleno dostatečně široce, aby umožňovalo – na základě dotazníku určeného jednotlivým členským soudům – řešit celou řadu specifických dílčích problémů. S výjimkou států stojících mimo kontinentální právní systém si evropské země v různých okamžicích svého právního vývoje zakotvily určitý výčet práv a svobod, které považují za natolik důležité, že je předřazují jiným právům, povinnostem a hodnotám. Přednost těchto práv před jinými hodnotami a zájmy státu našla svůj odraz i v jejich formálním vyjádření, tedy v souhrnném výčtu daných práv a svobod v dokumentu, který má nejvyšší právní sílu. Takovým dokumentem je většinou ústava státu. U zemí s polylegální ústavou – jako například Česká republika – je to zvláštní katalog s autonomní normativní povahou, avšak z hlediska své právní síly a systémové hierarchie s Ústavou srovnatelný. Podobně, jako je v národních ústavních dokumentech zdůrazněna pozice základních práv a svobod, obsahují ustanovení o lidských právech, jejich ochraně, aplikaci nebo aplikační přednosti také mezinárodní smlouvy. Národní katalogy lidských práv jsou si podobny s mezinárodními katalogy v tom, že obsahují podobný výčet práv, minimálně tedy obdobnou sumu práv základních, a také v tom, že na jimi chráněná práva a svobody je kladen nejvyšší důraz.

Mezinárodní dokumenty o lidských právech, povětšinou ve formě smlouvy, již desítky let ovlivňují, podmiňují a determinují rozhodovací činnost ústavních soudů v oblasti lidských práv. Přístup ústavních soudů k užívání mezinárodních lidskoprávních dokumentů však není jednotný, neboť je podřízen vnitrostátnímu nastavení recepce mezinárodních pramenů práva.

Ohniskem výše zmíněného dotazníku bylo tedy zjištění, jak postupují ústavní a jim na roveň postavené soudy v situaci, kdy je určitá hodnota (právo nebo svoboda) chráněna více zdroji (typicky národní ústavou, Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy, Listinou základních práv Evropské unie nebo jinou mezinárodní multilaterální smlouvou o lidských právech).

Nakládání s různými katalogy lidských práv v řízeních před ústavními soudy bylo proto otázkou, která byla v rámci XVIII. kongresu CECC blíže analyzována.

První, obecná část dotazníku, jenž byl v této souvislosti členským soudům rozeslán, byla orientována na zdůvodnění aplikace jednotlivých katalogů lidských práv. Byla zkoumána především podstata jejich normativního zakotvení v národním právním řádu, pluralita, vzájemné vztahy, použití v judikatuře a význam, který tomu kterému katalogu lidských práv jednotlivé ústavní soudy přiřkládají. Ve druhé části pak byla obsažena základní práva, která jsou společná většině katalogů lidských práv. Na příkladu šesti základních práv bylo možné provést hlubokou komparativní analýzu přístupu evropských ústavních soudů k dané problematice a míru zapojení jednotlivých katalogů při ochraně těchto konkrétních práv.

XVIII. kongres CECC se uskutečnil ve dnech 24. a 25. února 2021. Fakticky i symbolicky jím bylo završeno výjimečně čtyřleté předsednictví, které Ústavní soud České republiky v organizaci vykonával. Totiž původně měl XVIII. kongres CECC proběhnout v Praze ve dnech 25.–29. května 2020, kdy měl rovněž skončit předsednický mandát Ústavního soudu České republiky. S ohledem na pandemii onemocnění covid-19 ovšem nebylo možné akci v původním termínu uskutečnit. Cestou korespondenčního hlasování se Kruh předsedů jednomyslně shodl na odložení XVIII. kongresu na závěr února roku 2021 a na analogickém prodloužení českého předsednictví. Bohužel ani nový termín neunikl stínu pandemie.

Ve snaze úspěšně završit své předsednické poslání a při vědomí mimořádných opatření k zamezení dalšímu šíření nemoci covid-19 rozhodl Ústavní soud, že zorganizuje XVIII. kongres CECC při vzdálené účasti reprezentantů členských soudů. Navzdory četným výzvám, které přenesení jednání do on-line prostoru představovalo, byla akce mimořádným úspěchem, přičemž participace dosáhla téměř devadesátiprocentní hranice. 24. února se uskutečnilo jednání Kruhu předsedů, které umožnilo přímou debatu a interakci zástupců členských institucí včetně hlasování o jednotlivých bodech agendy. Jednání bylo tlumočeno ze všech a do všech oficiálních jazyků CECC. 25. února proběhl samotný XVIII. kongres, jenž byl prostřednictvím streamovacího kanálu přenášen ke dvěma stovkám pozvaných hostů. K přednesení příspěvku byl přizván tucet zahraničních osobností z prostředí ústavního soudnictví. Na kongresu tak (prostřednictvím

videonahrávky) promluvili Ivan Fiačan (předseda Ústavního soudu Slovenské republiky), Frank Clarke (předseda Nejvyššího soudu Irska), Stephan Harbarth (předseda Spolkového ústavního soudu Německa), Robert Spano (předseda Evropského soudu pro lidská práva), Koen Lenaerts (předseda Soudního dvora Evropské unie), Snježana Bagić (místopředsedkyně Ústavního soudu Chorvatské republiky), Boris Velchev (předseda Ústavního soudu Bulharské republiky), Christoph Grabenwarter (předseda Ústavního soudu Rakouska), Domnica Manole (předsedkyně Ústavního soudu Moldavské republiky), Gianni Buquicchio (předseda Benátské komise), Kairat Mami (předseda Ústavní rady Republiky Kazachstán a úřadující předseda Asociace asijských ústavních soudů a ekvivalentních institucí) a Manuel Aragão (předseda Ústavního tribunálu Angoly a úřadující předseda Konference ústavních jurisdikcí Afriky). Předsednický soud byl reprezentován svým předsedou Pavlem Rychetským, který svým vystoupením kongres zahájil a svým poselstvím k obraně společných myšlenek evropského ústavního soudnictví jej také zakončil. Ústavní soud České republiky zde zastupoval také jeho místopředseda Jaroslav Fenyk, jenž z titulu své funkce generálního zpravodaje XVIII. kongresu CECC představil posluchačům Generální zprávu. Ta byla pod jeho vedením zpracována na základě odpovědí členských soudů CECC obsažených ve výše představeném dotazníku věnovanému katalogům lidských práv. Ústavní soud České republiky na kongresu reprezentovali také soudci Jiří Zemánek a David Uhlíř, kteří se ujali role moderátorů konferenčních bloků.

Navzdory technickým výzvám se Ústavnímu soudu České republiky dostalo od členských soudů z celé Evropy pouze pozitivních reakcí, neboť toto unikátní on-line setkání bylo velmi dobře připraveno a jeho realizace prokázala schopnost celého organizačního týmu přizpůsobit formát kongresu novým, povýtce nepříznivým podmínkám. Ukázalo se opět, že spolupráce evropských ústavních soudů má smysl a že hodnoty, ke kterým se členské soudy CECC hlásí, jsou hodny ochrany v jakékoliv době.

V souladu se statutem CECC došlo na závěr kongresu k předání předsednictví z rukou Ústavního soudu České republiky Ústavnímu soudu Moldavské republiky, jenž bude v příštích třech letech CECC předsedat a který by měl v roce 2024 v Kišiněvě uspořádat její XIX. kongres.

Účast zástupců Ústavního soudu na mezinárodních konferencích a fórech a cesty do zahraničí

Třebaže i v roce 2021 byla mezinárodní mobilita výrazně poznamenána koronavirovou krizí, několik zahraničních cest mohli reprezentanti soudu vykonat ve standardním osobním modu. Tak například na přelomu června a července se za účasti soudkyně Kateřiny Šimáčkové konalo 127. zasedání Evropské komise pro demokracii prostřednictvím práva, jež je známější pod označením Benátská komise, a sice podle proslulého italského města, kde se její členové tradičně scházejí. Na zmíněném zasedání přijala Benátská komise osm urgentních stanovisek a pět stanovisek standardních. Týkala se mimo jiné novely volebního zákona v Arménii, novely zákona o státním zastupitelství v Černé Hoře, novely volebního zákona a novely ústavního zákona o soudech v Gruzii, nastavení pravidel spravedlivého procesu ve věcech týkajících se správních pokut na Maltě, novely přestupkového a trestního zákona a novely zákonů týkajících se Nejvyšší soudní rady na Ukrajině, dále návrhu zákona o předcházení střetu zájmů v institucích v Bosně a Hercegovině, maďarské ústavní novely z roku 2020, návrhu zákona o zrušení sekce zabývající se vyšetřováním trestných činů spáchaných v rámci soudnictví v Rumunsku, novely zákonů týkající se tzv. zahraničních agentů v Ruské federaci či zákona o předcházení financování šíření zbraní hromadného ničení v Turecku.

Ve dnech 2. a 3. září se v Rize konala konference pořádaná Ústavním soudem Lotyšska a Soudním dvorem Evropské unie nazvaná „EU – jednotná v rozmanitosti: mezi společnými ústavními tradicemi a národními identitami“. Toto mezinárodní setkání lze bezesporu označit za výjimečné. K jednomu stolu totiž zasedli zástupci ústavních soudů (popř. analogických soudních institucí provádějících ústavní přezkum) reprezentující téměř všechny členské země Evropské unie, jakožto i zástupci Soudního dvora Evropské unie. Konference se neomezila pouze na přednes odborných příspěvků, v nichž jednotliví řečníci vyložili svá pozorování a své poznatky, nýbrž dala také široký prostor dynamické a otevřené diskusi. Fórum takového rozsahu nebylo doposud obvyklé a hostitelům patří respekt za úsilí o posílení a podporu „vnitrouijního“ právního dialogu i za vynikající přípravu a organizaci. Konkrétně se konference zaměřila na čtyři cíle: 1. nalézání společného přístupu k výkladu ústavních tradic společných členským

státům prostřednictvím strukturované a inkluzivní debaty, 2. zkoumání role, kterou Soudní dvůr Evropské unie a ústavní soudy členských států hrají ve snaze zajistit „jednotu v rozmanitosti“, 3. diskutování nad prostředky, kterými by bylo možné posílit dialog mezi Soudním dvorem Evropské unie a ústavními soudy členských států, 4. nalézání procedurálních a metodologických nástrojů pro další prohloubení transparentnosti vztahu mezi Soudním dvorem Evropské unie a ústavními soudy členských států. Ústavní soud České republiky byl na konferenci reprezentován svým soudcem Tomášem Lichovníkem. Jeho perspektiva profesionálního (kariérního) soudce, sdílená celou řadou účastníků konference, se vzájemně doplňovala s akademickým či advokátským zázemím dalších participantů.

Soudci Ústavního soudu Vojtěch Šimíček a Jaromír Jirsa přijali pozvání k účasti na projektu rozvoje specializovaného vzdělávání soudců a justičních zaměstnanců, který realizuje Justiční akademie Slovenské republiky. Na jejím detašovaném pracovišti v Omšenie proto ve dnech 13. a 14. září přednášeli na téma „Ústavněprávní pohled na ochranu základních lidských práv a na ně se vztahující judikatura Ústavního soudu České republiky“. Právě takové akce jsou příkladem dokumentujícím význam výměny poznatků a perspektiv, které může mezinárodní spolupráce nabízet.

Předseda Ústavního soudu České republiky Pavel Rychetský přijal pozvání ministra zahraničních věcí Slovenské republiky Ivana Korčoka a 11. listopadu se v Bratislavě zúčastnil ceremoniálu pořádaného k 100. výročí narození Alexandera Dubčeka. Pavel Rychetský při této příležitosti pronesl projev, který byl účastníky velice kladně hodnocen. Dalšími projevy uctili Dubčekovu památku např. bývalý prezident Rakouska Heinz Fischer či ministr Ivan Korčok. Akce se účastnila řada předních slovenských politiků a také zástupci diplomatického sboru, mezi kterými nechyběl velvyslanec České republiky na Slovensku Tomáš Tuhý.

Mezinárodní fóra či jiné akce zahraničních soudních institucí jsou v současné době nezdědka realizovány vzdálenou, tj. on-line formou. Takový formát účasti nabídl např. mezinárodní vědecká konference X. ústavní dny, kterou na konci září jako již tradičně společně pořádaly Ústavní soud Slovenské republiky

a Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košicích. Letošní téma tohoto odborného setkání bylo nanejvýš aktuální: základní práva a svobody a jejich ochrana v nouzovém stavu a jiných specifických právních režimech. Konference se zúčastnil předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský, který prostřednictvím videonahrávky k účastníkům akce rovněž promluvil. Jeho příspěvek nesl název: „Několik poznámek k rozhodování českého Ústavního soudu za nouzového stavu: o plavbě mezi Scyllou a Charybdou“.

Prostřednictvím videonahrávky přijal Ústavní soud České republiky rovněž pozvání k oslavě výročí Ústavního soudu Republiky Indonésie, které připadlo na 13. srpen. Indonéský Ústavní soud je velmi aktivní na mezinárodním poli, čehož dokladem je např. mezinárodní sympozium o ústavní ochraně sociálních a ekonomických práv, které se konalo společně s kongresem Asociace asijských ústavních soudů v listopadu roku 2019 na Bali. Této události se z titulu soudu předsedajícího CECC zúčastnil i Ústavní soud České republiky jmenovitě zastoupen svým místopředsedou a současně generálním zpravodajem CECC Jaroslavem Fenykem. K šíři mezinárodních aktivit indonéského Ústavního soudu odkazuje rovněž skutečnost, že to bude právě Indonésie, která zorganizuje příští kongres Světové organizace ústavního soudnictví. Ústavní soud Indonésie je navíc činný také v navazování bilaterálních vztahů, mimo jiné i s Ústavním soudem České republiky, jehož zástupci přivítali delegaci svých indonéských protějšků v říjnu roku 2019 v Brně. S ohledem na svoji osobní účast na vzpomínaném mezinárodním sympoziu na Bali se gratulace k jubileu Ústavního soudu ujal letos v srpnu právě místopředseda soudu Jaroslav Fenyk.

Dne 27. června 2021 navštívil předseda Ústavního soudu České republiky Pavel Rychetský Bratislavu, aby zde z rukou prezidentky Slovenské republiky Zuzany Čaputové převzal Řád bílého dvojkríže. Slovenské nejvyšší státní vyznamenání obdržel Pavel Rychetský za mimořádné zásluhy na rozvoji vzájemných vztahů mezi Českou Republikou a Slovenskem, zejména v oblasti práva a ústavního soudnictví. Slavnostní ceremoniál proběhl v sídle Slovenské filharmonie.

Návštěvy v sídle Ústavního soudu v Brně

Ústavní soudy České a Slovenské republiky pojí celá řada specifických vazeb. Společná historická zkušenost, zeměpisná blízkost a podobný systém ochrany ústavnosti jsou jen některé z nich. Obě instituce mají svůj předobraz v činnosti a fungování federálního Ústavního soudu, který působil v letech 1991 a 1992 a jehož judikatura nadále zůstává spjata s právním řádem obou zemí. Není tak překvapivé, že vztahy českého a slovenského orgánu ochrany ústavnosti mají mimořádně pevný základ, od něhož se odvíjí i intenzita vzájemných vztahů. I v letošním roce se uskutečnila osobní schůzka představitelů ústavních soudů, třebaže tentokrát výhradně na nejvyšší úrovni, tedy na úrovni předsedů. Pracovní setkání předsedy Ústavního soudu Slovenské republiky Ivana Fiačana a předsedy Ústavního soudu České republiky Pavla Rychetského proběhlo na počátku června v sídle Ústavního soudu v Brně a zahrnuje jednání a oběd.

V polovině srpna se v sídle Ústavního soudu uskutečnilo pracovní setkání předsedy Ústavního soudu Pavla Rychetského s Igorem Střížem, který byl o měsíc dříve uveden do funkce nejvyššího státního zástupce. Odborná rozprava účastníků schůzky se týkala například styčných bodů, v jejichž rámci se rozhodování Ústavního soudu prolíná s působností veřejné žaloby, dále kontrolních mechanismů státního zastupitelství nebo rozhodovací praxe Nejvyššího soudu.

V souladu se svým posláním spočívajícím v ochraně ústavnosti udržuje Ústavní soud ve vztazích k jiným ústavním orgánům České republiky určitou míru zdrženlivosti a rezervovanosti. Ústavní soud je totiž dle Ústavy oprávněn zrušit rozhodnutí jakéhokoliv orgánu veřejné moci v České republice, dojde-li k závěru, že je toto rozhodnutí v rozporu s ústavním pořádkem. Poněvadž existuje možnost, že orgány veřejné moci budou vystupovat před Ústavním soudem v roli účastníka řízení, nebylo by v zájmu zachování absolutní nezávislosti ústavního soudnictví příhodné, aby s nimi Ústavní soud jednal nad rámec justiční, vědecké nebo protokolární spolupráce. Z podstaty věci ovšem plyne, že není reálné, aby se vrcholný orgán soudní moci zcela izoloval od vnějšího světa a rezignoval na jakoukoliv komunikaci mimo hranice soudního řízení. Jakožto součást systému ústavních orgánů České republiky musí mít Ústavní soud založený formální a společenské vztahy, a to i proto, aby mohl vést s jinými součástmi

tohoto systému diskusi o obecných otázkách ústavního, evropského a mezinárodního práva, je-li to potřebné pro hledání dalších cest ochrany ústavnosti a lidských práv. Právě v tomto kontextu se 8. září odehrálo v Brně setkání členů ústavně-právního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky se soudci Ústavního soudu.

Koncem srpna zavítala na Ústavní soud skupina rakouských právních profesionálů, kteří přijeli do Brna přednášet v rámci Středoevropské letní školy soukromého práva. Návštěvu přijal soudce Ústavního soudu doc. Šimíček, který s hosty debatoval na téma průniku rakouského a českého práva. S ohledem na společné historické dědictví, které je ve sféře právního systému dodnes zřetelné, byla diskuse velmi plodná a živá.

Dne 9. září přijal Ústavní soud k návštěvě zahraniční soudce z Rakouska, Bulharska a Rumunska, kteří v České republice pobývali na pozvání Justiční akademie, jež jakožto členka Evropské sítě pro justiční vzdělávání pravidelně realizuje pracovní stáže pro zahraniční soudce. V podobném režimu zavítali 3. listopadu na Ústavní soud také soudci ze Španělska, Portugalska a Itálie. V rámci obou návštěv bylo hostům představeno ústavní soudnictví v širším kontextu českého právně-politického systému, dále se zahraniční kolegové seznámili s některými významnými judikáty, s praktickým fungováním Ústavního soudu a s jeho zahraničními aktivitami. V neposlední řadě si zahraniční soudci prohlédli sídlo Ústavního soudu, které patří k nejcennějším brněnským stavbám.

Počátkem listopadu navštívila Ústavní soud delegace německého Spolkového správního soudu, který sídlí v Lipsku. Jejimi členy byli jednak jeho soudci, jednak pracovníci jeho analytického odboru. Delegace přijela do Brna na pozvání Nejvyššího správního soudu, který ve snaze poskytnout svým hostům co nejkompletnější přehled o českém soudním systému požádal Ústavní soud o spolupráci.

Podobně jako v minulých letech vyhověl předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský žádostem o setkání s vedoucími diplomatických misí působících v České republice. Dvě z těchto schůzek proběhly prostřednictvím absenčních (on-line) nástrojů, a sice s chargé d'affaires Velvyslanectví Srbské republiky v České republice paní Lepšou Štulic a s velvyslancem Ruské federace v České

republiky J. E. panem Alexandrem Vladimirovičem Zmejevským. Osobně mohl předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský přijmout velvyslance Arménské republiky v České republice J. E. pana Ashota Hovakimiana.

Třebaže se Ústavní soud musí primárně a především věnovat své funkci ochránce ústavnosti, dlouhodobě usiluje, samozřejmě s ohledem na své časové i personální kapacity, také o rozvoj edukativní činnosti. Jakkoliv zasáhla pandemie onemocnění covid-19 i do této sféry, Ústavní soud se snažil složitějším podmínkám přizpůsobit. Vedle několika studentských exkurzí, které se v sídle Ústavního soudu mohly uskutečnit prezenčně, byla zrealizována rovněž řada on-line besed, v jejichž rámci se posluchači seznámili s činností Ústavního soudu, se základními instituty ústavního práva a prostřednictvím fotografické dokumentace i se samotnou budovou, v níž Ústavní soud sídlí.

Edukativní, resp. osvětová činnost Ústavního soudu ovšem není určena výhradně školním lavicím. Dokladem toho je např. přijetí pozvání k účasti na projektu Poslouchejte Brno, který realizuje Turistické informační centrum města Brna a který prostřednictvím snadno dostupných audionahrávek představuje široké veřejnosti pozoruhodné brněnské lokality či instituce. Ústavní soud se v roce 2021 představil i zahraniční veřejnosti, a sice prostřednictvím anglickojazyčného podcastu.

PŘÍLOHA

FOTOGRAFICKÁ
PŘÍLOHA

Příprava jednání Kruhu předsedů CECC

Příprava jednání Kruhu předsedů CECC a jeho technické zázemí

Jednání Kruhu předsedů CECC předsedal Pavel Rychetský

Ústavní soud byl na jednání Kruhu předsedů CECC reprezentován rovněž svým místopředsedou Jaroslavem Fenykem

Generální sekretář Ústavního soudu Vlastimil Göttinger jednání Kruhu předsedů CECC moderoval

Moderní technologie umožnila, aby jednání Kruhu předsedů CECC proběhlo plnohodnotně, tedy včetně hlasování a tlumočení z/do češtiny do/ze všech čtyř oficiálních jazyků CECC

I přes nepřízeň doby nechyběla jednání srdečnost a radost ze setkání, jakkoliv se mohlo uskutečnit pouze přes obrazovky počítačů

Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský zahájil XVIII. kongres CECC uvítacím projevem

Během slavnostního zahájení promluvil k účastníkům kongresu mimo jiné předseda Benátské komise Gianni Buquicchio

Konferenční blok věnovaný katalogům lidských práv na národní úrovni moderoval
místopředseda Ústavního soudu Jaroslav Fenyk

V rámci konferenčního bloku věnovaného aplikaci katalogů lidských práv na nadnárodní a mezinárodní úrovni vystoupil předseda Evropského soudu pro lidská práva Robert Spano

Konferenční blok věnovaný aplikaci katalogů lidských práv na nadnárodní a mezinárodní úrovni moderoval soudce Ústavního soudu Jiří Zemánek

Předseda rakouského Ústavního soudu Christoph Grabenwarter promluvil v rámci bloku zaměřeného na problematiku konkrétních práv obsažených v katalogích lidských práv v judikatuře ústavních soudů

Konferenční blok zaměřený na problematiku konkrétních práv obsažených v katalozích lidských práv moderoval soudce Ústavního soudu David Uhlíř

Předseda Ústavního soudu uzavřel XVIII. kongres CECC, a předal tak předsednickou roli Ústavnímu soudu Moldavské Republiky

Na závěr XVIII. kongresu promluvila k účastníkům akce také předsedkyně Ústavního soudu Moldavské republiky Domnica Manole

XVIII. kongresem CECC provázel generální sekretář Ústavního soudu Vlastimil Göttinger

Organizační tým XVIII. kongresu CECC

Přípravy a zázkulisí XVIII. kongresu CECC

Přípravy a zákulisí XVIII. kongresu CECC

Přípravy a zákulisí XVIII. kongresu CECC

Pracovní návštěva předsedy Ústavního soudu Slovenské republiky Ivana Fiačana na Ústavním soudu České republiky (červen 2021, Brno)

Z rukou prezidentky Zuzany Čaputové převzal předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský Řád bílého dvojkříže, nejvyšší státní vyznamenání Slovenské republiky (červen 2021, Bratislava)

Setkání nejvyššího státního zástupce Igora Stříže s předsedou Ústavního soudu Pavlem Rychetským (srpen 2021, Brno)

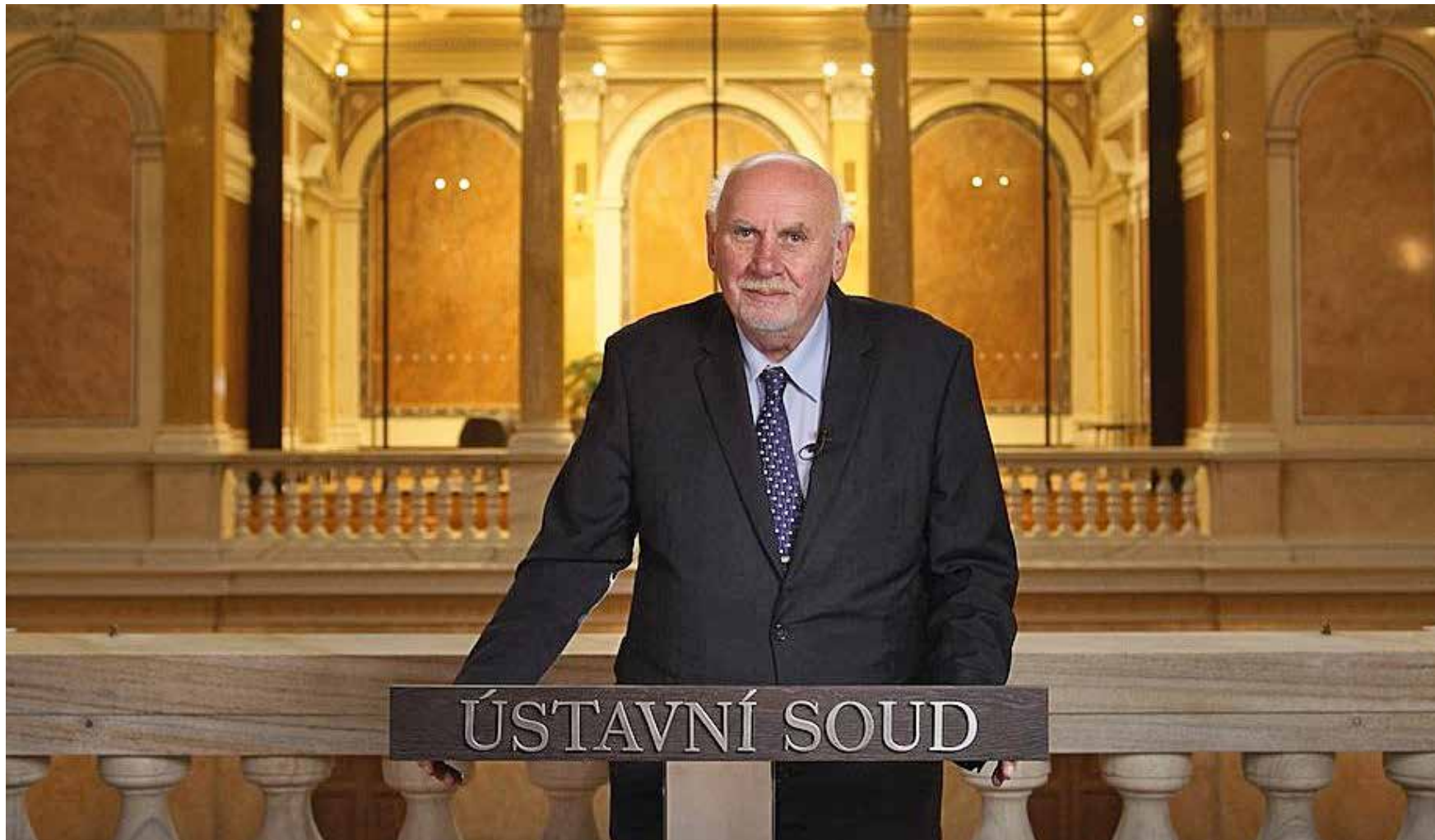
Mezinárodní konference pořádaná Ústavním soudem Lotyšska a Soudním dvorem Evropské unie nazvaná „EU – jednotná v rozmanitosti: mezi společnými ústavními tradicemi a národními identitami“ (září 2021, Riga)

Společná fotografie účastníků mezinárodní konference v Rize,
na níž byl Ústavní soud České republiky zastoupen svým soudcem Tomášem Lichovníkem

Marek Benda a Pavel Rychetský předsedali setkání členů ústavně-právního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky se soudci Ústavního soudu (září 2021, Brno)

Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský při svém projevu k účastníkům mezinárodní vědecké konference X. ústavní dny, která se odehrála při vzdálené (on-line) participaci zúčastněných (září 2021)

Bývalý prezident Rakouské republiky Heinz Fischer, ministr zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky Ivan Korčok a předseda Ústavního soudu České republiky Pavel Rychetský při vzpomínkovém setkání pořádaném u příležitosti výročí sta let od narození Alexandra Dubčeka (listopad 2021, Bratislava)

Kateřina Šimáčková se 10. prosince vzdala mandátu soudkyně Ústavního soudu, aby se o tři dny později stala soudkyní Evropského soudu pro lidská práva (prosinec 2021)

POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ
A VZTAH K MÉDIÍM

Poskytování informací

Ústavní soud poskytoval v roce 2021 údaje o své činnosti v rozsahu, který ukládá orgánům veřejné moci zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 106/1999 Sb.“ a v grafické části „ZSPI“). Základní informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb. zpřístupňuje Ústavní soud několika způsoby: na svých internetových stránkách na adrese www.usoud.cz, na úřední desce ve foyer svého sídla na adrese Brno, Joštova 8, jakož i přímo prostřednictvím svých zaměstnanců. Jistě nelze v rámci výčtu informačních zdrojů pominout internetovou databázi NALUS, která obsahuje všechna rozhodnutí Ústavního soudu a kterou Ústavní soud zprovoznil již v roce 2007. Databáze přináší odborné veřejnosti, médiím a zájemcům další podrobné informace o rozhodovací činnosti Ústavního soudu a její používání je stále rozšířenější.

Ústavní soud za rok 2021 eviduje celkem 158 písemných žádostí o informace podaných podle zákona č. 106/1999 Sb., což představuje navýšení oproti minulému roku o téměř 39 %. Tento počet ovšem přímo nekorresponduje s počtem informací skutečně poskytnutých, neboť žádosti bývají obvykle členěny na několik dílčích částí. Je tak běžné, že v jedné žádosti je požadováno poskytnutí velkého množství různorodých informací, vzájemně nesouvisejících.

Naprostou většinu požadovaných informací poskytl Ústavní soud v roce 2021 bezplatně. V souladu s § 17 zákona č. 106/1999 Sb. a se sazebníkem úhrad za poskytování informací, vydaným rozhodnutím předsedy Ústavního soudu č. Org. 34/11 ze dne 15. července 2011, respektujícím možnosti poskytované zákonem, došlo v roce 2021 k vyměření úhrady za přímé poskytnutí zveřejněných informací celkem v 8 případech a celková výše takto stanovených úhrad činila 620 Kč. Skutečně zaplacená však nebyla žádná z nich. Jelikož žadatelé na výzvu k úhradě nereagovali, byly jejich žádosti po uplynutí zákonem stanovené lhůty odloženy.

Není-li možné, aby Ústavní soud žádosti o informace vyhověl, a nejedná-li se současně o situaci, kdy ji pouze odloží, neboť se nevztahuje k jeho působnosti, je Ústavní soud povinen reagovat vydáním správního rozhodnutí o odmítnutí žádosti, případně její části. Podle organizačního řádu Ústavního soudu vydává takové rozhodnutí v prvním stupni generální sekretář Ústavního soudu.

V souvislosti s uplatňováním práva na informace bylo v roce 2021 vydáno (včetně procesních rozhodnutí) celkem 42 správních rozhodnutí, ve 38 případech se jednalo o rozhodnutí o odmítnutí žádosti o informace, ve 4 případech bylo vydáno usnesení o odložení žádosti pro nezaplacení stanovené úhrady.

Celkem bylo tedy v roce 2021 vydáno 38 rozhodnutí o odmítnutí žádosti o informace, oproti roku 2020 tak došlo k výraznému navýšení počtu odmítnutí žádostí, což ovšem koresponduje s navýšením celkového počtu podaných žádostí. Převažujícím důvodem, pro který byly žádosti zcela či alespoň částečně odmítány, byla zákonná výluka dle § 2 odst. 4 zákona č. 106/1999 Sb., kdy se žadatelé domáhali „dovysvětlení“ konkrétních rozhodnutí Ústavního soudu, jejich analýzy, právních rad či návodů, jak se domoci svých práv, anebo výkladu právních předpisů. Stalo se tak v 18 případech. Ve 13 případech byly žádosti odmítnuty z faktického důvodu neexistence informací dle § 3 odst. 3 zákona č. 106/1999 Sb. Čtyři žádosti byly odmítnuty s odkazem na § 11 odst. 4 písm. b) a současně dle § 8a odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., tedy pokud byly požadovány informace o rozhodovací činnosti soudu a současně se také jednalo o ochranu osobních a osobnostních práv dotčených osob. V jednom případě byla důvodem pro vydání rozhodnutí o odmítnutí žádosti pouze ochrana soukromí a osobních údajů dotčených osob za využití zákonného omezení dle § 8a odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb. Konečně dvakrát bylo vydáno rozhodnutí o odmítnutí žádosti dle § 14 odst. 5 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb. z důvodu jejího neupřesnění.

Generální sekretář však ani v případech, kdy požadované informace spadají do zákonné výlučky z práva na informace, nepostupuje zcela mechanicky a žádosti z těchto důvodů bez dalšího neodmítá. Naopak vždy váží, zda ústavně garantované právo veřejnosti na přístup k informacím nepřeváží práva chráněná přímo zákonnou úpravou. Stalo se tak například běžnou praxí poskytovat žadatelům návrhy na zahájení řízení o kontrole ústavnosti zákonů nebo jejich jednotlivých částí. Rovněž vyjádření vlády, Poslanecké sněmovny, Senátu a veřejného ochránce práv k těmto návrhům jsou žadatelům poskytována, a to již v průběhu rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Povinný subjekt totiž naznal, že právo veřejnosti na informace týkající se celospolečenské otázky, kterou řízení o kontrole norem zcela jistě představuje, a případná pozitiva s tím spojené veřejné diskuse převáží nad veřejným zájmem na nezávislosti a nestrannosti soudní moci,

ačkoliv je toto chráněno přímo zákonem č. 106/1999 Sb. v § 11 odst. 4 písm. b). Ústavní soud se v této souvislosti řídí rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Társaság a Szabadságjogokért proti Maďarsku* ze dne 14. 4. 2009, č. stížnosti 37374/05.

O odvolání proti prvostupňovému rozhodnutí generálního sekretáře a o stížnostech žadatelů rozhodoval s odkazem na § 20 odst. 5 zákona č. 106/1999 Sb. do konce roku 2019 předseda Ústavního soudu. Od 2. ledna 2020, s účinností zákona č. 111/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zpracování osobních údajů, došlo ke změně ustanovení § 20 odst. 5 zákona č. 106/1999 Sb., které určilo jako nadřízený orgán Úřad pro ochranu osobních údajů, namísto toho, kdo stojí v čele povinného subjektu. Proti rozhodnutí povinného subjektu o odmítnutí žádosti bylo v roce 2021 podáno celkem 7 odvolání. Úřad pro ochranu osobních údajů jako nadřízený orgán (dále jen „nadřízený orgán“) ve všech případech odvolání svým rozhodnutím zamítl a napadené rozhodnutí potvrdil.

V roce 2021 bylo podáno celkem 5 stížností na postup povinného subjektu při vyřizování žádosti o informace. Jelikož bylo součástí jedné stížnosti i upřesnění původní žádosti, využil povinný subjekt institutu autoremedury a v rámci ní upřesněné žádosti vyhověl. V jednom případě se jednalo o stížnost podanou žadatelem i přesto, že byly žadateli informace v celém rozsahu a včas poskytnuty. O této stížnosti rozhodl nadřízený orgán tak, že postup povinného subjektu potvrdil. Třetí stížnost směřovala proti úhradě, kterou povinný subjekt stanovil žadateli za přímé poskytnutí zveřejněné informace; nadřízený orgán však výši stanovené úhrady také potvrdil. Ve čtvrtém případě se jednalo o stížnost proti přípisu povinného subjektu, kterým žadatele odkázal na zveřejněné informace – internetové stránky Ústavního soudu. Žádost žadatele neobsahovala formální náležitosti žádosti o poskytnutí informace dle zákona č. 106/1999 Sb., a proto ani nebyla vyřízena v režimu zákona č. 106/1999 Sb., ale prostým sdělením. O stížnosti rozhodl odvolací orgán, tak, že přikázal povinnému subjektu, aby žádost vyřídil v souladu se zákonem č. 106/1999 Sb. V posledním případě se jednalo o stížnost proti nevyhovění požadavku žadatele na přímé poskytnutí informace a v druhé části o stížnost proti poskytnutí informací, neboť žadatel nesouhlasil s obsahem sdělení. Povinný subjekt v části odkázal žadatele na zveřejněné

informace a poučil jej, že v případě trvání na přímém poskytnutí zveřejněné informace mu bude dle sazebníku úhrad účtována úhrada nákladů s tímto související, v další části žádosti plně vyhověl a informace poskytl. Žadatel místo vyjádření, zda na přímém poskytnutí zpoplatněného přímého poskytnutí informací trvá, odpověděl stížností, která byla spolu se spisovým materiálem postoupena odvolacímu orgánu. Odvolací orgán o stížnosti rozhodl tak, že v části přímého poskytnutí, s jehož obsahem žadatel nesouhlasil, postup povinného subjektu potvrdil a v části týkající se přímého poskytnutí informací, které však již byly zveřejněny, a byly tak v souladu se sazebníkem úhrad zpoplatněny, nařídil vyříditi žádost o informace v souladu s požadavkem žadatele na přímé poskytnutí s možností požadovat úhradu nákladů dle § 17 zákona č. 106/1999 Sb.

Ústavní soud je jedinou ústavní institucí, jež nedisponuje právně a formálně organizačně oddělenou kanceláří (jako je např. Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády, Kancelář Senátu, Kancelář Poslanecké sněmovny či Kancelář veřejného ochránce práv), formálně vzato tedy neexistuje rozdíl mezi Ústavním soudem jako subjektem vykonávajícím soudní ochranu ústavnosti a Ústavním soudem jako správním úřadem při poskytování informací o své činnosti. Do konce roku 2019 bylo možné podat proti rozhodnutí předsedy Ústavního soudu o odvolání a v některých případech i proti jeho rozhodnutí o stížnosti správní žalobu, přičemž místně příslušným soudem byl Krajský soud v Brně. Od roku 2020 však s přechodem působnosti nadřízeného správního orgánu na Úřad pro ochranu osobních údajů pozbyl Ústavní soud v řízeních o žalobách proti rozhodnutí správního orgánu pasivní procesní legitimaci. Proto i ve věcech, ve kterých původně vystupoval na straně žalované, je nyní pasivně legitimován pouze Úřad pro ochranu osobních údajů. Žalovaným se nyní Ústavní soud může stát pouze v řízeních o žalobách na ochranu proti nečinnosti povinného subjektu.

V současné době jsou před Krajským soudem v Brně stále ještě vedena tři soudní řízení, jedná se o řízení proti rozhodnutí předsedy Ústavního soudu o odvolání, které je u krajského soudu vedeno od roku 2020 a dvě žaloby podané stejným žadatelem již v roce 2016. Ten v jednom případě napadl rozhodnutí předsedy Ústavního soudu o stížnosti, v průběhu roku 2020 však vyzval krajský soud žalobce ke změně žalobního typu, a nově je tedy vedeno řízení o žalobě

na ochranu proti nečinnosti správního orgánu. Ve druhém případě byla podána žaloba proti rozhodnutí předsedy Ústavního soudu o nepřípustném rozkladu, řízení dosud nebylo skončeno.

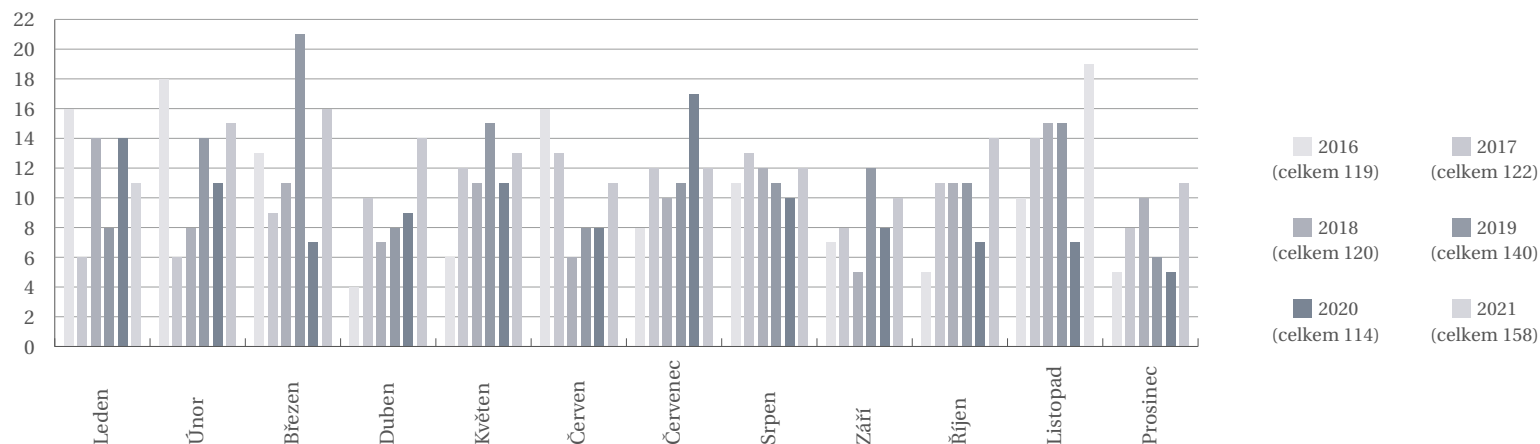
V roce 2020 Krajský soud v Brně zastavil řízení o třetí žalobě téhož žadatele z důvodu uspokojení žalobce, ten však rozhodnutí krajského soudu napadl

kasační stížností podanou Nejvyššímu správnímu soudu v témže roce. V roce 2021 pak byla podána kasační stížnost ještě dalším žalobcem, o které dosud Nejvyšší správní soud nerozhodl. I v řízeních před Nejvyšším správním soudem již vystupuje na straně žalované Úřad pro ochranu osobních údajů.

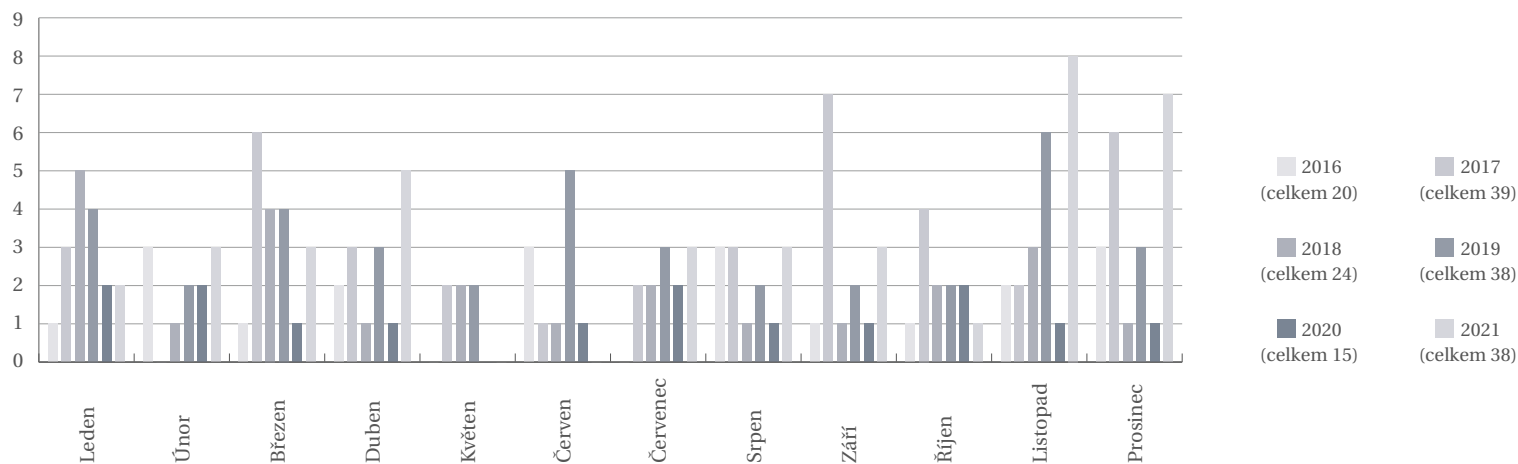
V roce 2021 nebyla poskytnuta žádná výhradní licence.

Statistiky žádostí o informace

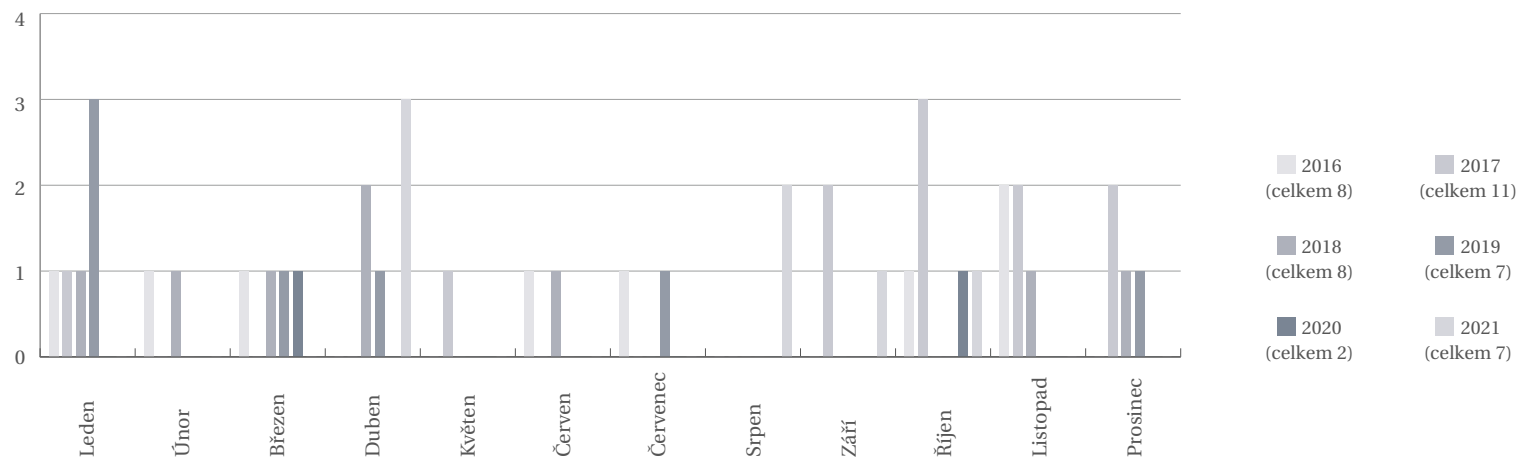
Počet podaných žádostí o informace

Vydaná rozhodnutí o odmítnutí

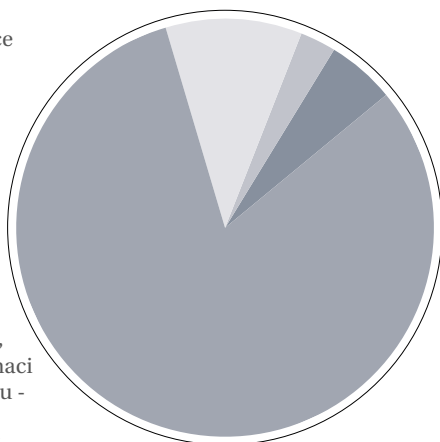

Odvolání proti rozhodnutí o odmítnutí žádosti

Důvody odmítnutí žádostí o informace 2021

4
Dotaz na informace
o rozhodovací
činnosti soudu –
§ 11 odst. 4
písm. b) ZSPI

1
Odmítnuto z důvodu
nepřiměřeného
zásahu do práva
na soukromí osob –
§ 8a odst. 1 ZSPI
ve spojení s dalšími
právními předpisy

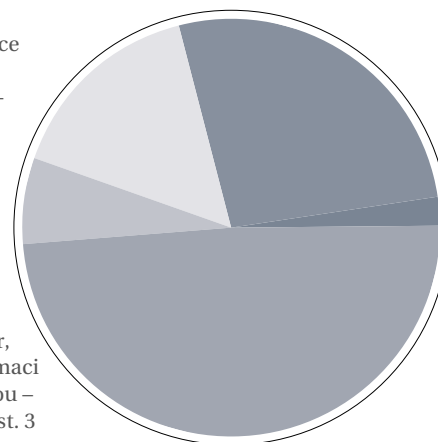
2
Odmítnuto pro
neupřesnění žádosti –
§ 14 odst. 5 písm. b)
ZSPI

Důvody odmítnutí žádostí o informace 2019

7
Dotaz na informace
o rozhodovací
činnosti soudu –
§ 11 odst. 4
písm. b) ZSPI

3
Zneužití práva
na informace

22
Dotaz na názor,
neexistující informaci
či informaci novou –
§ 2 odst. 4, § 3 odst. 3
ZSPI

12
Odmítnuto z důvodu
nepřiměřeného
zásahu do práva
na soukromí osob –
§ 8a odst. 1 ZSPI
ve spojení s dalšími
právními předpisy

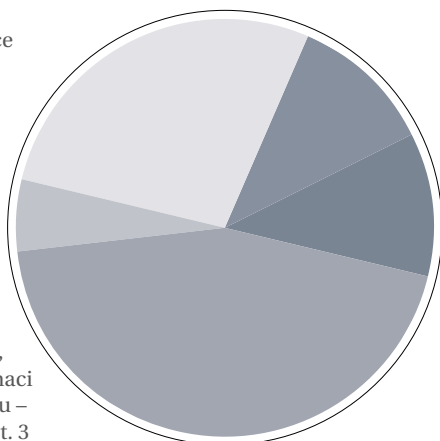
1
Odmítnuto pro
neupřesnění
žádosti – § 14 odst. 5
písm. b) ZSPI

Důvody odmítnutí žádostí o informace 2020

5
Dotaz na informace
o rozhodovací
činnosti soudu –
§ 11 odst. 4
písm. b) ZSPI

1
Jiná komplexní
zákonná úprava –
§ 2 odst. 3 ZSPI

8
Dotaz na názor,
neexistující informaci
či informaci novou –
§ 2 odst. 4, § 3 odst. 3
ZSPI

2
Odmítnuto z důvodu
nepřiměřeného
zásahu do práva
na soukromí osob –
§ 8a odst. 1 ZSPI
ve spojení s dalšími
právními předpisy

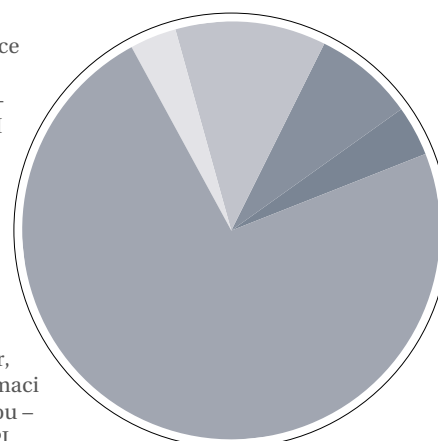
2
Odmítnuto pro
neupřesnění
žádosti – § 14 odst. 5
písm. b) ZSPI

Důvody odmítnutí žádostí o informace 2018

3
Dotaz na informace
o rozhodovací
činnosti soudu –
§ 11 odst. 4 ZSPI

1
Zneužití práva
na informace

19
Dotaz na názor,
neexistující informaci
či informaci novou –
§ 2 odst. 4 ZSPI

2
Odmítnuto z důvodu
nepřiměřeného
zásahu do práva
na soukromí osob –
§ 8a ZSPI ve spojení
s dalšími právními
předpisy

1
Jiná komplexní
zákonná úprava –
§ 2 odst. 3 ZSPI

Vztah k médiím

Ústavní soud a jeho rozhodovací činnost jsou často předmětem zájmu ze strany médií, s čímž koresponduje i celkový počet zpráv, ve kterých se v roce 2021 objevilo slovní spojení „ústavní soud“. Podle údajů získaných z mediálního archivu společnosti Newton Media jich bylo více než 33 000¹, což představuje průměrně 90 zpráv za den a zároveň výrazný nárůst oproti loňskému roku (v roce 2020 to bylo přes 18 000 zpráv). Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský byl zmíněn v 3 410 zprávách. Přestože pokračující pandemie opět ovlivnila skladbu zpravodajství, bylo možno s postupujícím časem sledovat obnovení zájmu médií o „necovidová“ témata. Mediální prezentace nálezů byla výrazně ztížena v důsledku protiepidemických opatření, a to zejména v prvních měsících roku, kdy se rozhodnutí vyhlášovala pouze „virtuálně“ na webových stránkách soudu. U mediálně nejzajímavějších rozhodnutí bylo proto nutné zorganizovat tiskové konference či briefinky, na kterých soudci zpravodajové novinářům nosné důvody rozhodnutí vysvětlili osobně. Za zpřísněných podmínek proběhlo i prosincové rozloučení soudkyně Kateřiny Šimáčkové s novináři.

Systematickou pozornost věnují Ústavnímu soudu zejména veřejnoprávní sdělovací prostředky, tedy Česká tisková kancelář (dále jen „ČTK“), Česká televize (dále jen „ČT“) a Český rozhlas (dále jen „ČRo“), nicméně mnohá rozhodnutí nacházejí odezvu i v komerčních médiích. Mediálně zajímavá či jinak významná rozhodnutí soud doprovází tiskovými zprávami, aby zajistil jejich co nejpřesnější reprodukci, protože samotné nálezy by pro novináře bez právního vzdělání nemusely být vždy dostatečně srozumitelné. Tiskové zprávy zveřejňované na webu soudu v rubrice Aktuálně (dostupné z <https://www.usoud.cz/aktualne/>) ale mají význam i pro odbornou a laickou veřejnost, pro kterou představují snadný způsob, jak se rychle a operativně seznámit s hlavními obrysy vyhlášených nálezů. Kromě vlastní rozhodovací činnosti soud informuje média i veřejnost také o dalších zajímavých aspektech své činnosti, zahraničních cestách funkcionářů a soudců i návštěvách významných osobností – těchto zpráv však bylo v roce 2021 kvůli omezení sociálních kontaktů a cestování, stejně jako v roce předešlém, velmi málo. V roce 2021 bylo publikováno celkem

90 tiskových zpráv a 217 avíz. Na jaře byly nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti publikováním v sekci Aktuálně na webových stránkách soudu (touto cestou bylo publikováno celkem 84 nálezů), což se výrazně odrazilo na statistikách návštěvnosti webu. Za rok 2021 bylo zaznamenáno celkem 417 929 návštěv od 232 134 uživatelů (v loňském roce to bylo 296 630 návštěv od 144 985 uživatelů); největší zájem směřoval na rubriky Aktuálně (63 428 zobrazení stránky), Současní funkcionáři a soudci (42 385 zobrazení stránky) a Vyhledávání rozhodnutí (32 055 zobrazení stránky). Za zmínku stojí rovněž mimořádný zájem o rozhodnutí ve věci volebního zákona s počtem 19 707 přístupů a rozhodnutí ve věci omezení maloobchodního prodeje a poskytování služeb s počtem 17 017 individuálních přístupů.

Pro brněnskou redakci ČTK představuje zpravodajství z Ústavního soudu jeden z jejích hlavních úkolů. V roce 2021 věnovala ČTK rozhodovací a jiné činnosti Ústavního soudu přibližně 350 zpráv, o rok dříve jich bylo asi 300, v roce 2019 pak 400. Z hlediska agenturního zpravodajství bylo nejsledovanějším a nejdiskutovanějším rozhodnutím zrušení části volebního zákona v únoru 2021, které vyvolalo řadu odborných a politických diskusí. Nejvyšší zpravodajskou prioritu mělo také rozhodování o omezení maloobchodu, o pandemickém zákoně nebo daňovém balíčku, který nepodepsal prezident Miloš Zeman, což vyvolalo pochybnosti o ústavnosti jeho přijetí. Z individuálních stížností poutalo pozornost ČTK například dění kolem Roberta Tempela, jenž dosáhl nového procesu v kauze dvojnásobné vraždy. K dalším významným tématům roku 2021 patřil odchod soudkyně Kateřiny Šimáčkové k Evropskému soudu pro lidská práva. Mediálním prostorem silně rezonoval rovněž projev předsedy Ústavního soudu Pavla Rychetského, který připomněl v Terezíně památku obětí nacismu. ČTK čerpá informace z veřejných vyhlášení, webu Ústavního soudu i databáze NALUS. Některé zprávy překládá do angličtiny a distribuuje zahraničním médiím.

Také ČT se ve svém zpravodajství často zaměřuje na oblast soudnictví a soustavně sleduje judikaturu i dění na Ústavním soudě. V jejím vysílání bylo slovní spojení „ústavní soud“ zmíněno v 915 příspěvcích (zahrnuje kanály ČT 1, ČT 2, ČT 24 a regionální vysílání)². Brněnská redakce ČT v roce 2021 pro zpravodajský

1 Zahrnuje i zprávy v českých médiích týkající se zahraničních ústavních soudů.

2 Zdroj: IMM NEWTON Media, a. s. Zahrnuje i zprávy týkající se zahraničních ústavních soudů.

blok na kanálu ČT 24 připravila několik živě vysílaných speciálů, jejichž tématem byla významná rozhodnutí Ústavního soudu. Namátkou lze zmínit například speciály k volebnímu zákonu, pandemickému zákonu, problematice domácích porodů či zákazu tzv. segwayů v Praze. Hosty pořadu Interview ČT24 byli například předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský či odcházející soudkyně Kateřina Šimáčková.

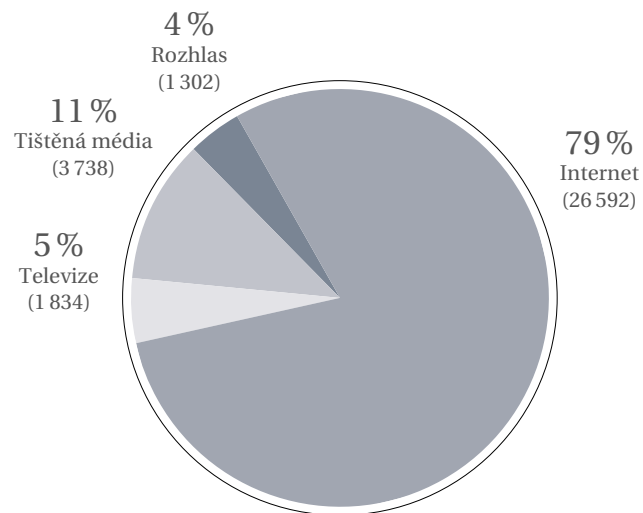
Celkově zaznělo k problematice ústavního soudnictví (v České republice i v zahraničí) na všech stanicích Českého rozhlasu 911 různých příspěvků. Nejsilněji se téma projevilo ve vysílání zpravodajských stanic Radiožurnál a Plus, dále pak například na vlnách Dvojky a Českého rozhlasu Brno. Jméno předsedy Ústavního soudu Pavla Rychetského zaznělo ve všech veřejnoprávních stanicích v 82 různých příspěvcích. Připomenout lze i vystoupení pana předsedy v tematických pořadech, kde se obsáhle vyjadřoval například k tématu volebního zákona či protiepidemickým opatřením. Silnou pozornost věnoval rozhlas i osobě Kateřiny Šimáčkové v souvislosti s jejím odchodem k Evropskému soudu pro lidská práva, udělením Řádu čestné legie a pohledu na zastoupení žen mezi soudci Ústavního soudu (celkem 33 příspěvků). Tematicky významná byla i otázka budoucího obsazení míst na Ústavním soudu. Pravidelně se téma ústavního soudnictví objevovalo také na zpravodajském webu iRozhlas.cz.

Ústavní soud již v roce 2014 jako vůbec první soud v České republice zřídil svoje oficiální profily na sociálních sítích Facebook (dostupný z www.facebook.com/ustavisoud) a Twitter (dostupný z https://twitter.com/usoud_official), v květnu 2016 se na Twitter přidal také Nejvyšší soud (@Nejvyssisoud) a v říjnu 2017 ho následoval Nejvyšší správní soud (@nssoudcz). V roce 2019 si nově zřídilo svůj profil na Twitteru Nejvyšší státní zastupitelství. Za účelem zveřejňování volných pracovních míst se Ústavní soud připojil i k profesní sociální síti LinkedIn (dostupný z www.linkedin.com). Cílem tohoto počínu je jednoduché a okamžité zpřístupnění informací (nejen) o rozhodovací činnosti Ústavního soudu uživatelům sociálních sítí, jejichž počet stále vzrůstá, a jako jednoznačný benefit je třeba vnímat také bezprostřední zpětnou vazbu od příjemců informací. Převážnou většinu ze zájemců o informace zveřejněných na profilech Ústavního soudu tvoří odborná veřejnost, studenti právnických fakult, gymnázií, advokáti, média, ale i běžní občané, kteří se nechtějí spoléhat pouze na informace zprostředkované

masovými sdělovacími prostředky. Výhodou je rovněž rozšíření zveřejněných informací mezi uživateli prostřednictvím sdílení jednotlivých příspěvků či komentářů. Oficiální profily jsou pravidelně aktualizovány a sleduje je velké množství uživatelů. Poprvé se Ústavní soud prezentoval také v cizojazyčném podcastu a vlogu, který při své listopadové návštěvě vytvořila Louise Kulbicki, anglická právnička zabývající se výukou právnické angličtiny a členka vedení asociace Euleta, sdružující právníky a učitele právnické angličtiny (epizody č. 112 a č. 144, představující Ústavní soud, resp. práci generálního sekretáře, je možno zhlédnout na <https://studylegalenglish.com/>).

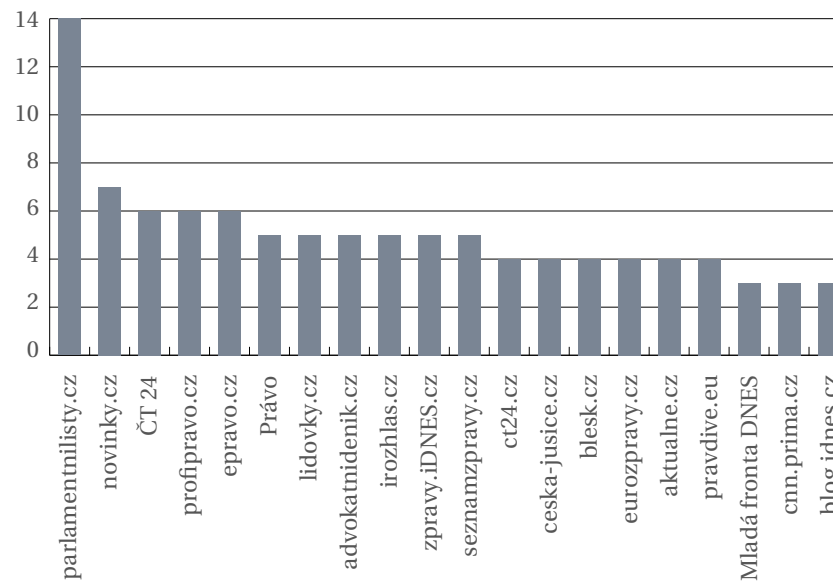
K 31. 12. 2021 sledovalo dění na Ústavním soudě prostřednictvím sítě Facebook více než 10 000 uživatelů. Profil na síti Twitter sledovalo na sklonku roku 2021 více než 11 000 osob a subjektů z řad fyzických osob, politických uskupení, úřadů či médií. Ústavní soud od července 2014 do konce roku 2021 zveřejnil 1 537 tzv. tweetů, tedy stručných zpráv. I nadále pak pokračuje trend přebírání tweetů jako oficiálních citací do tištěných periodik i na zpravodajské servery. Koneckonců o tom, že prostředí internetu je dominujícím informačním zdrojem, již delší dobu není sebemenších pochyb, což dokládají i níže připojené grafy.

Struktura informací o Ústavním soudu v roce 2021 podle typu zdroje³

³ Zdroj: IMM NEWTON Media, a. s.

Top 20 zdrojů zmiňujících Ústavní soud v roce 2021⁴

⁴ Zdroj: IMM NEWTON Media, a. s.

PŘÍLOHA

FOTOGRAFICKÁ
PŘÍLOHA

Tisková konference předsedy Ústavního soudu Pavla Rychetského a soudce zpravodaje Jana Filipa k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 44/17, kterým byla zrušena část volebního zákona (únor 2021)

Pro velký zájem médií byl pro tiskovou konferenci zvolen prostor sněmovního sálu, ve kterém bylo možné dodržet bezpečné rozestupy (únor 2021)

Tisková konference soudce zpravodaje Vojtěcha Šimíčka k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 106/20, kterým Ústavní soud zrušil část usnesení vlády zakazujícího maloobchodní prodej a poskytování služeb (únor 2021)

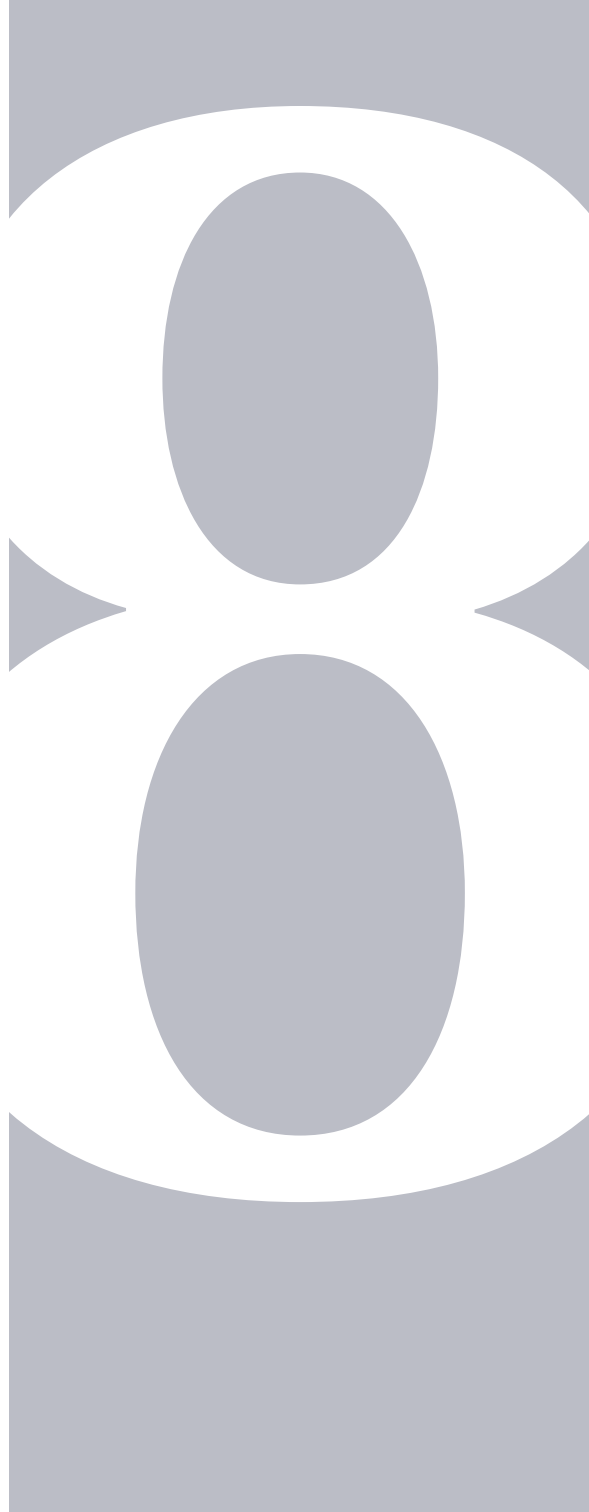

Tiskový briefing soudce zpravodaje Vladimíra Sládečka k usnesení sp. zn. Pl. ÚS 12/21, kterým Ústavní soud odmítl návrh skupiny senátorů na zrušení usnesení vlády o vyhlášení nouzového stavu (březen 2021)

Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský připomněl v Terezíně památku obětí nacismu (září 2021)

ROZPOČET ÚSTAVNÍHO
SOUDU V ROCE 2021

Ústavní soud je samostatnou rozpočtovou kapitolou státního rozpočtu České republiky vedenou pod číslem 358. Rozpočet Ústavního soudu na rok 2021 byl stanoven zákonem č. 600/2020 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2021, ze dne 18. prosince 2020, platným od 31. prosince 2020.

Ústavnímu soudu nebyl stanoven závazný ukazatel příjmů, neboť kapitola vykazuje pouze příjmy nahodilé, které nelze z povahy činnosti Ústavního soudu objektivně plánovat. K datu 31. 12. 2021 vykázal Ústavní soud celkové příjmy ve výši 306 753 Kč, v tom daňové příjmy ve výši 1 760 Kč, nedaňové příjmy ve výši 123 993 Kč a kapitálové příjmy ve výši 181 000 Kč.

Daňové příjmy byly tvořeny příjmy z prodeje kolků, nedaňové příjmy z pronájmu plochy pro automaty na teplé nápoje a občerstvení a zejména příjmy z přeplatků z roku 2020 za vyúčtování nákladů z užívaných bytů, dále z titulů dobropisu za nedodané tiskoviny, vratky poštovního a úhrad za způsobené škody. Kapitálové příjmy byly vytvořeny úhradou za prodej trvale nepotřebného majetku (osobního automobilu).

Závazný ukazatel celkových výdajů Ústavního soudu byl stanoven ve výši 236 988 895 Kč. V průběhu roku byly navýšeny položky některých podseskupení zapojením nároků z nespotebovaných výdajů z předchozích období. Tyto zdroje zapojuje Ústavní soud, jako správce kapitoly, interními rozpočtovými opatřeními ve své pravomoci.

Konečný rozpočet výdajů Ústavního soudu se zapojenými nároky z nespotebovaných výdajů činil 262 835 001,53 Kč. Prostředky z nároků z nespotebovaných výdajů byly použity na financování aktivit započatých v předchozím roce a na pokrytí rozpočtově nekrytých provozních výdajů. Skutečné čerpání výdajů k datu 31. prosince 2021 včetně čerpání nároků z nespotebovaných výdajů dosáhlo výše 232 310 317,92 Kč, což představuje čerpání na 98,0 % ke schválenému rozpočtu, resp. rozpočtu po změnách a na 88,4 % ke konečnému rozpočtu. K nižšímu čerpání oproti konečnému rozpočtu došlo zejména v důsledku zpomalení prací u některých stavebních akcí, které byly započaty v průběhu roku 2021 a nebyly v tomto roce dokončeny. Jednotlivé akce jsou vedeny v programech evidenčního dotačního systému a správy majetku ve vlastnictví státu (dále také „EDS/SMVS“).

Po odložení z května 2020 v důsledku nepříznivé epidemické situace byl v únoru 2021 uspořádán v on-line režimu kongres Konference evropských Ústavních soudů (CECC). Výdaje vyčleněné na jeho organizaci byly saturovány z nároků z nespotebovaných výdajů z předchozího roku.

Do čerpání rozpočtu běžných výdajů se v roce 2021 promítly zejména výdaje na platy a ostatní platby za provedenou práci a výdaje na povinné sociální a zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem, jejichž schválený rozpočet byl stanoven na 155 208 752 Kč a konečný rozpočet těchto výdajů dosáhl výše 157 784 957 Kč. Skutečné čerpání včetně zapojení profilujících nároků z nespotebovaných výdajů činilo 154 352 725 Kč, tj. 99,5 % k rozpočtu po změnách a 97,8 % ke konečnému rozpočtu.

Systemizovaný počet zaměstnanců Ústavního soudu byl v tomto roce stanoven na 129, přičemž přepočtený průměrný evidenční počet zaměstnanců činil 127,65 a evidenční počet úvazků ke konci sledovaného období 125 (hodnoty jsou převzaty z výkazu ZAM 1-04). Důvodem nenaplnění stanoveného limitu počtu zaměstnanců byly především zkrácené pracovní úvazky a neobsazení některých pracovních pozic v průběhu 3. a 4. čtvrtletí 2021, mimo jiné v důsledku ukončení pracovního poměru asistentů ke dni vzdání se funkce soudce Ústavního soudu, ke kterému byli zařazeni. Za neobsazená místa Ústavní soud v souladu s § 25a zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, vázal prostředky v celkové výši 70 838 Kč, v tom platy zaměstnanců 52 163 Kč, povinné pojištění 17 631 Kč a základní příděl fondu kulturních a sociálních potřeb 1 044 Kč.

Další významnou součástí výdajů byly účelové a ostatní běžné výdaje, které obsahují výdaje na nákup elektrické energie, tepla, vody a pohonných hmot, dále materiálové výdaje (nákup kancelářského materiálu, spotřebního materiálu pro výpočetní techniku, drobného hmotného dlouhodobého majetku, knih a časopisů), výdaje na vybavení mobiliářem, výdaje za překladatelské služby, udržovací poplatky za podpory užívaných software, výdaje na realizaci běžných oprav a údržby, pokračujících etap v optimalizaci otopné soustavy a rekonstrukce vybraných interiérů v budově sídla Ústavního soudu, výdaje

na zahraniční a tuzemské služební cesty, pohoštění, náhrady a příspěvky související s výkonem funkce, pojištění majetku Ústavního soudu, základní převod do fondu kulturních a sociálních potřeb, poplatky a náhrady platu v době nemoci aj.

Schválený rozpočet účelových a ostatních věcných výdajů činil 54 676 167 Kč, čerpání bylo vykázáno ve výši 56 745 298,72 Kč, což je 83,41 % ve vztahu ke konečnému rozpočtu ve výši 68 028 294 Kč a 103,78 % ke schválenému rozpočtu (resp. k rozpočtu po změnách). Výši čerpání významně ovlivnilo dokončení třetí etapy rekonstrukce otopné soustavy, dokončení prací na vybudování spisoven, bezbariérového vstupu a obnově severního schodiště a zahájení prací na rekonstrukci vybraných interiérů a přilehlých prostor, pokud se svým charakterem jednalo o opravy a udržování.

Na základě krizovým štábem přijatých opatření k zamezení šíření infekce covid-19 na pracovištích Ústavního soudu byly pořízeny ochranné pomůcky (roušky, respirátory a testovací sady) a nakoupena webová kamera s příslušenstvím, která je používána pro zajištění distančních jednání. Dále byly prostředky v souvislosti s mimořádnými opatřeními Ministerstva zdravotnictví a ve smyslu zákona č. 182/2021 Sb. použity na výplatu mimořádného příspěvku v době karantény, na dezinfekční prostředky a nákup ozonových generátorů. Celkové výdaje spojené s těmito opatřeními a nákupy činily 806 923,51 Kč.

Ústavní soud použil v roce 2021 na reprodukci svého majetku kapitálové výdaje v celkové výši 21 212 294,20 Kč, tj. 57,3 % ve vztahu ke konečnému rozpočtu, který činil 37 021 750,53 Kč. Čerpání ke schválenému rozpočtu a k rozpočtu po změnách, který byl stanoven ve výši 27 103 976 Kč, bylo vykázáno na 78,3 %. Výdaje byly použity zejména na obnovu a doplnění potřebné informační a komunikační techniky, dokončení vybudování spisoven, bezbariérového vstupu včetně výtahu a obnovu severního schodiště. V tomto období pokračovaly práce na postupné rekonstrukci vybraných interiérů budovy sídla Ústavního soudu, ve druhém pololetí roku 2021 byly zahájeny práce na dodávce a implementaci soudního informačního systému (ke konci roku byla uhrazena první platba ve výši 10 % sjednané ceny). Ve výdajích jsou dále zahrnuty menší stavební akce prováděné v rámci průběžně realizovaného technického zhodnocení

budovy sídla Ústavního soudu a ostatního nemovitého majetku Ústavního soudu. Nedočerpané prostředky budou použity na pokračující rekonstrukční práce vybraných kancelářských prostor, na rekonstrukci komplexu tzv. Velké rady, při optimalizaci otopné soustavy a v neposlední řadě na pokračující vývoj nového soudního informačního systému a obnovu informačních a komunikačních technologií se zaměřením na zvýšení kybernetické bezpečnosti informačních systémů Ústavního soudu.

Čerpání ve vztahu ke konečnému rozpočtu Ústavního soudu schváleného zákonem č. 600/2020 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2021, bylo ve všech specifických a průřezových ukazatelích státního rozpočtu dodrženo.

PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNÁ
BUDOVA ÚSTAVNÍHO SOUDU
KONEČNĚ BEZ BARIÉR

V rámci průběžně probíhající rekonstrukce sídla Ústavního soudu, památkově chráněné historické budovy někdejšího moravského zemského sněmu z poslední čtvrtiny 19. století, nemohla být pominuta otázka odstraňování fyzických bariér bránících handicapovaným osobám přístupu do budovy a pohybu po ní. Problematika, která je jinde řešitelná snadno, je v prostředí historické budovy navýsost komplikovaná.

V roce 2021, kdy po sérii konkrétních rekonstrukcí a speciálních úprav, z nichž některé přirozeně proběhly již v předchozích letech, z budovy zmizely poslední překážky a ta se stala veřejnou budovou bez bariér. Všechny prostory, jež jsou důležité pro jednání soudu, vyhlašování nálezů a práci s dokumenty (jednací síně, sněmovní sál a knihovna), jsou nově přístupné bez bariér – přístup k nim a pohyb v nich je tedy možný i bez doprovodu další osoby.

Jelikož je hlavní vstup na soud vyvýšen nad okolní terén a je přístupný pouze prostřednictvím schodů (několik vyrovnávacích schodů je pak i mezi vstupem do budovy a samotným prvním podlažím), byl tím ztížen přístup do budovy osobám s omezenou možností pohybu. Proto byl vybudován nový bezbariérový přístup pro tyto osoby ze Žerotínova náměstí. Tímto vstupem lze vejít do budovy a za pomoci zvedací plošiny na vyrovnávacím schodišti se přesunout přímo k nově vytvořenému výtahu v severním schodišti, který byl zkonstruován při rekonstrukci tohoto schodiště v roce 2021. Nový výtah propojuje všechna podlaží v budově, což nám dosud scházelo. Díky tomu je možné bez omezení zpřístupnit i nově vybudované spisovny v suterénu. Konstrukce zcela nového výtahu byla náročná i s ohledem na požadavek, aby nové zařízení a technologie nenarušily stávající architektonický vzhled, což se díky součinnosti Ústavního soudu, architekta, odboru památkové péče MMB a zhotovitele podařilo. Nutno poznamenat, že jde o esteticky i funkčně zdařilý celek, který slouží ke spokojenosti všech zainteresovaných.

Dveře, jež jsou umístěny na trase mezi novým vstupem do budovy, jednacími síněmi a sněmovním sálem, jsou nově vybaveny automatickými otevírači dveří, aby pro jejich otevření nebylo zapotřebí asistence druhé osoby.

Další opatření odstraňující bariéry se týkalo sněmovního sálu. Ten byl původně řešen stupňovitě, tedy jednotlivé lavice byly osazeny na stupních. Při rekonstrukci

byla stupňovitost částečně odstraněna a v první řadě lavic byla vytvořena místa k sezení pro osoby s pohybovým omezením.

Bariérovost se ovšem netýká jen pohybu, ale např. i zvuku. Ve sněmovním sále proto byla instalována indukční smyčka, což je zařízení, které účinně eliminuje komunikační bariéru u osob se sluchovým handicapem.

Před zahájením rekonstrukce sídla Ústavního soudu existovala – z hlediska bezbariérovosti – v budově celá řada problémů: nejen výše zmíněný přístup do budovy, ale rovněž pohyb mezi podlažími, přístup na toalety apod.

V uplynulých letech se podařilo na každém podlaží vybudovat samostatné sociální zázemí pro osoby s omezenou možností pohybu, stávající rampy a schodiště byly doplněny o dosud chybějící madla. V souhrnu všech představených rekonstrukcí, nových realizací a úprav je tak umožněn nejen bezbariérový vstup do budovy, ale i volný pohyb po všech jejích podlažích i mezi nimi.

Jak již bylo uvedeno, podobná opatření jsou v nově projektovaných budovách samozřejmostí; ve starších budovách jsou problematicky proveditelná, ale přesto běžná. Ve významných památkově chráněných budovách jsou však tato řešení proveditelná jen výjimečně a za vynaložení velkého úsilí na přípravu a realizaci díla. To, že Ústavní soud nyní patří mezi instituce, které ve fyzickém prostoru minimalizují překážky a odstraňují zbytečné prahy, je projevem péče o jeho krásné sídlo, ale především výrazem respektu ke všem, kdo se v budově potřebují pohybovat.

PŘÍLOHA

FOTOGRAFICKÁ
PŘÍLOHA

Všechny jednací a studijní prostory jsou nově přístupné bezbariérově (tedy bez pomoci další osoby)

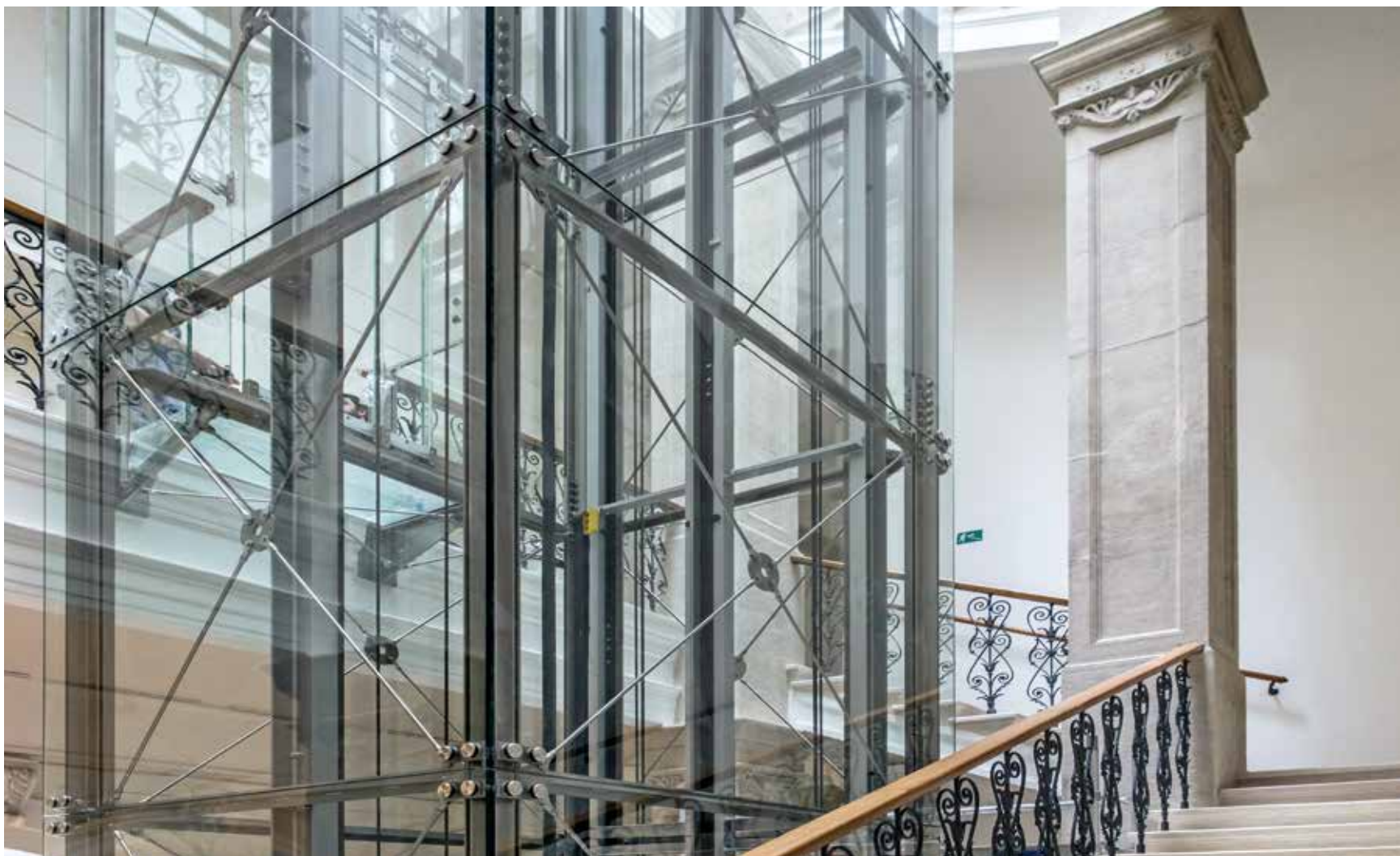
Na některých stávajících schodištích byla doplněna dosud chybějící zábradlí

Průběh rekonstrukčních a restaurátorských prací ve stávajícím schodišťovém prostoru

Vybudování nového výtahu bylo citlivou záležitostí; nové zařízení a technologie nenarušily stávající architektonický vzhled

Nové spisovny situované v podzemních prostorách

Na stávajících schodištích byla doplněna chybějící madla

Odstranění bariér ve sněmovním sále, který byl původně řešen stupňovitě.
Při rekonstrukci byla stupňovitost částečně odstraněna a v první řadě byla vytvořena místa pro pohybově handicapované osoby

ROČENKA ÚSTAVNÍHO SOUDU 2021

Vydal:
Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno
tel. (+420) 542 162 111

Kontaktní osoba: JUDr. Vlastimil Göttinger, Ph.D.,
e-mail: vlastimil.gottinger@usoud.cz

Grafická úprava: ASTRON print, s. r. o., Praha

Vydání první, 2022, on-line publikace

ÚSTAVNÍ
SOUD